

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**«ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΗ
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ (ΚΑΠ)»**

ΤΣΗΛΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΛΑΤΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2009

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ
ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΦΥΤΙΚΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**«ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΗ
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ (ΚΑΠ)»**

ΤΣΗΛΙΟΥ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

**ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΛΑΤΟΣ
ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ**

**Η ΥΠΟΒΟΛΗ ΤΗΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΜΕΡΟΣ ΤΩΝ
ΑΠΑΙΤΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΝΟΜΗ ΤΟΥ ΠΤΥΧΙΟΥ ΣΤΟ ΤΜΗΜΑ ΦΥΤΙΚΗΣ
ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ, ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΓΕΩΠΟΝΙΑΣ, ΤΟΥ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟΥ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.**

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2009

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Με το πέρας της πτυχιακής μου εργασίας με θέμα «Προϋποθέσεις ένταξης των αγροτών στην Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ)» θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Καθηγητή Εφαρμογών κύριο Γεώργιο Παλάτο, για την καθοριστική του συμβολή στην προετοιμασία της εργασίας καθώς και για τις χρήσιμες συμβουλές του για την επίτευξη αυτής.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον Πρόεδρο του Αγροτικού Συνεταιρισμού Ν. Καλλικράτειας κύριο Γεώργιο Τσακμάκα, για την προσκόμιση χρήσιμων πληροφοριών για τη δημιουργία της εργασίας.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω την εταιρία Bayer Crop science για την τέλεση σεμιναρίων στο πλαίσιο του προγράμματος «Ανάπτυξη Νέων Επιχειρηματιών».

Με εκτίμηση
Τσήλιος Θεόδωρος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σελίδα

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ.....	1
1.1 Η πολιτική του ανταγωνισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	1
1.1.1 Κανόνες εφαρμοστέοι επί των επιχειρήσεων.....	4
1.2 Η περιφερειακή πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	5
1.2.1. Νομική βάση περιφερειακής πολιτικής.....	7
1.2.2. Διαδικασία απόφασης.....	8
1.2.3. Μέσα περιφερειακής πολιτικής.....	9
1.3. Δημοσιονομική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	11
1.3.1. Νομική βάση δημοσιονομικής πολιτικής.....	11
1.3.2. Έσοδα του προϋπολογισμού.....	12
1.3.3. Δαπάνες του προϋπολογισμού.....	12
1.4 Η νομισματική πολιτική.....	15
1.4.1 Η πρώτη έκκληση για ένα ευρωπαϊκό νόμισμα πριν από την κρίση του 1929.....	15
1.5 Η πολιτική του περιβάλλοντος.....	16
1.5.1. Ιστορικό της ευρωπαϊκής δράσης σε θέματα περιβάλλοντος.....	17
1.5.2. Μέσα και εφαρμογή.....	20
1.6 Κοινή γεωργική πολιτική.....	22
1.6.1. Νομική βάση γεωργικής πολιτικής.....	22
1.6.2. Ορισμός και μέσα.....	23
1.6.3. Η Ευρωπαϊκή πολιτική σχετικά με τις ποσοστώσεις.....	25

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	27
2.1 Η συνθήκη της Ρώμης.....	27
2.2. Η δεκαετία του 1980.....	28
2.3. Προτάσεις MacSharry.....	30
2.4. Η μεταρρύθμιση της κοινής αγροτικής πολιτικής του 2003.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ.....	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΤΟ ΒΑΜΒΑΚΙ.....	47
4.1 Εισαγωγή στο βαμβάκι.....	47
4.1.1. Η παγκόσμια παραγωγή βαμβακιού, η κατανάλωση και τα αποθέματα	47
4.1.2. Το βαμβάκι στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	51
4.1.3. Η παραγωγή βαμβακιού στην Ελλάδα και οι στρεμματικές αποδόσεις	52
4.2. Οι εκμεταλλεύσεις, το εισόδημα, οι εξαγωγές και οι εισροές από το βαμβάκι.....	56
4.3. Η προστασία του βαμβακιού. Το κοινοτικό και εθνικό θεσμικό καθεστώς	57
4.3.1. Η τιμή του βαμβακιού.....	59
4.3.2. Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του ελληνικού βαμβακιού. Τα επιβαλλόμενα να ληφθούν μέτρα.....	60
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Ο ΚΑΠΝΟΣ.....	63
5.1 Η παραγωγή και η κατανάλωση καπνού στον κόσμο.....	63
5.1.1. Η παραγωγή στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	63

5.1.2. Οι στρεμματικές αποδόσεις.....	64
5.1.3. Η παραγωγή καπνού στην Ελλάδα και η εξέλιξη των στρεμματικών αποδόσεων	65
5.2. Η συμβολή του στην εθνική μας οικονομία.....	66
5.3. Η συμβολή του στην απασχόληση.....	69
5.4. Η πολιτική προστασίας του ελληνικού κράτους για τον καπνό. Ιστορική αναδρομή. Θεσμικά μέτρα.....	70
5.4.1 Το καθεστώς της προστασίας του καπνού μετά την είσοδο της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και οι τιμές. Η διαχρονική εξέλιξη των τιμών.....	72
5.5 Η προοπτική της καπνοκαλλιέργειας.....	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΤΟ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ.....	77
6.1 Το ελαιόλαδο στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.....	77
6.1.1 Το ελαιόλαδο στην Ελλάδα.....	77
6.2. Το θεσμικό καθεστώς διαχρονικά και οι συνέπειες.....	79
6.3. Η μεταποίηση του ελαιόλαδου.....	84
6.4. Η βρώσιμη ελιά.....	87
6.4.1 Η βρώσιμη ελιά στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Η παραγωγή, οι στρεμματικές αποδόσεις.....	87
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ.....	90
7.1 Τα εσπεριδοειδή της Μεσογείου.....	91
7.1.1 Μερικά στοιχεία.....	91
7.2 Χώρες που παράγουν και καταναλώνουν.....	92
7.2.1 Χώρες που παράγουν και εξάγουν.....	92

7.3. Ανάλυση των ευρωμεσογειακών συναλλαγών σχετικά με τα εσπεριδοειδή	93
7.4. Γεωγραφική κατάσταση των εξαγωγών των μεσογειακών εσπεριδοειδών	94
7.5. Μελλοντικές προοπτικές σχετικά με τα εσπεριδοειδή.....	96
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	97
8.1 Διατήρηση της κοινής αγροτικής πολιτικής όπως είναι σήμερα.....	98
8.1.1 Κατάργηση της κοινής αγροτικής πολιτικής.....	99
8.2 Μείωση τιμών και αντισταθμικές εισοδηματικές ενισχύσεις.....	100
8.3 Επανεθνικοποίηση (μερική ή πλήρης) των δαπανών της κοινής αγροτικής πολιτικής.....	102
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	106
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	109
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 11. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	114

1. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

1.1 Η πολιτική του ανταγωνισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η πολιτική ανταγωνισμού είναι θεμελιώδης για την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς. Ενώ ο λόγος της ύπαρξης της εσωτερικής αγοράς έγκειται στην παροχή στις επιχειρήσεις της δυνατότητας ανταγωνισμού επί ίσοις όροις, στις αγορές όλων των κρατών μελών, ο λόγος ύπαρξης της πολιτικής ανταγωνισμού είναι η προώθηση της οικονομικής αποτελεσματικότητας με τη δημιουργία ευνοϊκού κλίματος όσον αφορά την καινοτομία και την τεχνολογική πρόοδο. Πάντως, στο πλαίσιο της οικονομίας της αγοράς, ο ανταγωνισμός υποστηρίζει την οικονομική επιτυχία, συγχρόνως προστατεύοντας όσο καλύτερα γίνεται τα συμφέροντα των ευρωπαϊών καταναλωτών και διασφαλίζοντας την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων, των προϊόντων και των υπηρεσιών της Ευρώπης στην παγκόσμια αγορά.

Η ευρωπαϊκή πολιτική του ανταγωνισμού επιτρέπει επίσης να αποφευχθούν ενδεχόμενες συμπράξεις και πρακτικές που παραβιάζουν τις αρχές του ανταγωνισμού εκ μέρους των εταιριών ή των εθνικών αρχών, πλήττοντας την υγιή δυναμική του ανταγωνισμού (συμπράξεις και εναρμονισμένες πρακτικές).

Η πολιτική αυτή προσπαθεί να αποφύγει την καταχρηστική εκμετάλλευση εκ μέρους μίας ή περισσότερων επιχειρήσεων της οικονομικής τους ισχύος έναντι λιγότερο ισχυρών επιχειρήσεων (κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης).

Επίσης, η ευρωπαϊκή πολιτική ανταγωνισμού πρέπει να εμποδίζει τις κυβερνήσεις των κρατών μελών να νοθεύουν τους κανόνες του ανταγωνισμού (κρατικές ενισχύσεις).

Για να θεσπισθεί «ένα καθεστώς που εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό μέσα στην εσωτερική αγορά» (άρθρο 3 ζ της συνθήκης ΕΚ), οι συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές πρέπει, για να εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των κοινοτικών αρχών, να επηρεάζουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Η απαίτηση αυτή αποτελεί τη φυσική οριοθέτηση μεταξύ των αντίστοιχων τομέων εφαρμογής των κανόνων του ανταγωνισμού της συνθήκης και των εθνικών κανόνων του ανταγωνισμού. Πάντως, στην πράξη, η έννοια της επιρροής του ενδοκοινοτικού εμπορίου ερμηνεύεται με ευρύτητα από την Επιτροπή και το Δικαστήριο. Κατά συνέπεια, η συνύπαρξη του κοινοτικού δικαίου και των εθνικών δικαίων του ανταγωνισμού ορισμένες φορές οδηγεί στην παράλληλη εφαρμογή των αντίστοιχων κανόνων τους.

Η ύπαρξη επιπτώσεων στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών χρησιμεύει επίσης για να καθορισθεί ο τομέας εφαρμογής των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού έναντι τρίτων χωρών. Πράγματι, το ευρωπαϊκό δίκαιο του ανταγωνισμού μπορεί να εφαρμοστεί σε συμφωνίες ή συμπεριφορές, οι δράστες των οποίων είναι εγκατεστημένοι εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) στο μέτρο που οι συμφωνίες αυτές ή οι συμπεριφορές περιορίζουν τον ανταγωνισμό στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και επηρεάζουν το ενδοκοινοτικό εμπόριο.

Οι κανόνες του δικαίου του ανταγωνισμού της συνθήκης ΕΚ περιλαμβάνονται στα άρθρα 81 έως 89 της συνθήκης. Επαναλαμβάνοντας τις διατάξεις που προβλέπονται στα άρθρα της συνθήκης, η παρούσα εισαγωγή θα οργανωθεί σε πέντε τμήματα, ήτοι:

- ♦ ένα τμήμα «Κανόνες εφαρμοστέοι επί των επιχειρήσεων» που θα έχει ως νομική βάση τα άρθρα 81 και 82 και θα αφορά «τους εφαρμοστέους κανόνες επί των επιχειρήσεων»:
- ♦ ένα τμήμα «Διατάξεις που εφαρμόζονται στις κρατικές ενισχύσεις» που θα έχει ως νομική βάση τα άρθρα 88 και 89 και που θα στοχεύει στους κανόνες σχετικά με τις «ενισχύσεις που χορηγούνται από τα κράτη»
- ♦ ένα τμήμα «Διατάξεις που εφαρμόζονται σε ειδικούς τομείς» που αφορούν τους τομείς της οικονομίας που αποκλείονται, εν όλων ή εν μέρει, του τομέα εφαρμογής των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού
- ♦ ένα τμήμα «Συνεργασία με τις εθνικές αρχές και τα εθνικά δικαστήρια» που επικεντρώνεται στο σύνολο των συνοδευτικών κειμένων («πακέτο εκσυγχρονισμού») και που παρέχει πλέον τη δυνατότητα στα εθνικά δικαστήρια και στις αρχές ανταγωνισμού να συμβάλλουν ευρύτερα στην καλή εφαρμογή των ευρωπαϊκών κανόνων του ανταγωνισμού
- ♦ ένα τμήμα «Συνεργασία με τις τρίτες χώρες» που παρέχει μια γενική επισκόπηση των διμερών ή πολυμερών συμφωνιών που υπογράφηκαν από την Ευρωπαϊκή Ένωση με τρίτες χώρες ή με διεθνείς οργανισμούς

Το Συμβούλιο των υπουργών της ΕΕ, σύμφωνα με το άρθρο 83 της συνθήκης, έχει ως αποστολή να θεσπίζει τους αναγκαίους κανονισμούς για την εφαρμογή των αρχών που αναφέρονται στα άρθρα 81 και 82. Τα άρθρα 84 και 85 της συνθήκης προβλέπουν τις αντίστοιχες εξουσίες που διαθέτουν η Επιτροπή και οι αρχές των κρατών μελών για την εφαρμογή των άρθρων 81 και 82 κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου, ήτοι από της ενάρξεως ισχύος των διατάξεων που θεσπίστηκαν από το Συμβούλιο δυνάμει του άρθρου 83.

1.1.1 Κανόνες εφαρμοστέοι επί των επιχειρήσεων

Οι δύο μεγάλοι πυλώνες του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού που εφαρμόζονται στις ιδιωτικές επιχειρήσεις είναι τα άρθρα 81 και 82. Το άρθρο 81 απαγορεύει τις συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση του ανταγωνισμού στην αγορά. Το άρθρο 82 απαγορεύει την κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης. Δυνάμει του άρθρου 86 της συνθήκης ΕΚ, οι κανόνες του ανταγωνισμού εφαρμόζονται επίσης στις δημόσιες επιχειρήσεις με την προϋπόθεση ότι «η εφαρμογή των κανόνων αυτών δεν εμποδίζει νομικά ή πραγματικά την εκπλήρωση της ιδιαίτερης αποστολής που τους έχει ανατεθεί». (www.europa.eu.int)

1.2 Η περιφερειακή πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Σε έναν κόσμο όπου οι εμπορικές συναλλαγές πραγματοποιούνται πλέον σε παγκόσμιο επίπεδο, αυξάνεται όλο και περισσότερο ο ανταγωνισμός μεταξύ των περιφερειών και των αντίστοιχων δραστηριοτήτων τους τόσο στο κοινοτικό έδαφος όσο και έξω από αυτό. Ωστόσο, δεν ισχύουν σε όλες τις περιφέρειες οι ίδιες οικονομικές, κοινωνικές και γεωγραφικές συνθήκες για να μπορούν να ανταγωνιστούν ισότιμα.

Επί σειρά ετών, οι αποκλίσεις όσον αφορά το βαθμό ανάπτυξης και το βιοτικό επίπεδο μεταξύ των περιφερειών - οι οποίες υπήρχαν πολύ πριν τη δημιουργία της Κοινότητας αντιμετωπιζόνταν αποκλειστικά σε εθνικό επίπεδο. Οι σταδιακές προσπάθειες της Ένωσης να μειώσει τις αποκλίσεις αυτές επέφεραν αισθητές βελτιώσεις. Ωστόσο, μεγάλες διαφορές υπάρχουν ακόμα και σήμερα: οι δέκα πιο δυναμικές περιφέρειες έχουν Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) σχεδόν τρεις φορές υψηλότερο από τις δέκα λιγότερο ανεπτυγμένες περιφέρειες. Η περιφερειακή πολιτική της Ένωσης συνεχίζει να είναι αναγκαία για την αρμονική ανάπτυξη του κοινοτικού χώρου. Η δράση της πρέπει να επιτρέψει στο σύνολο των ευρωπαϊκών περιφερειών να επωφεληθούν πλήρως από τις ευκαιρίες της ενιαίας αγοράς και να συμβάλει στην επιτυχία της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ).

Η ευρωπαϊκή περιφερειακή πολιτική είναι κατ' αρχής **πολιτική αλληλεγγύης**: προωθεί σε κοινοτικό επίπεδο τις παρεμβάσεις οι οποίες θα επιτρέψουν στις περιφέρειες που αντιμετωπίζουν τις μεγαλύτερες δυσχέρειες να αντισταθμίσουν ευκολότερα τα μειονεκτήματά τους. Κατά την περίοδο 2000-2006, ένα τρίτο του κοινοτικού προϋπολογισμού (213 εκατ. ευρώ) που προέρχεται

από τη συνεισφορά των κρατών μελών θα χορηγηθεί στην περιφερειακή πολιτική και θα ανακατανεμηθεί στις περιφέρειες που αντιμετωπίζουν τις μεγαλύτερες δυσχέρειες. Τα κράτη μέλη μέσω των δικών τους περιφερειακών ενισχύσεων και η Ευρωπαϊκή Ένωση θα συνεχίσουν την προσπάθεια τους για τη μείωση των αποκλίσεων του επιπέδου ανάπτυξης, τη συμμετοχή στην ανασυγκρότηση των προβληματικών βιομηχανικών περιοχών, τη διαφοροποίηση των αγροτικών περιοχών καθώς και την αναβάθμιση των συνοικιών που βρίσκονται σε παρακμή.

Η περιφερειακή πολιτική είναι επίσης συγκεκριμένη πολιτική: τα αποτελέσματα της είναι προφανή για όλους τους Ευρωπαίους πολίτες, οι οποίοι επωφελούνται άμεσα από τις παρεμβάσεις. Πράγματι, βοηθάει τους πολίτες στην εύρεση εργασίας και στην προσαρμογή τους στις μεταβολές της αγοράς εργασίας κυρίως με την κατάρτιση, τους επιτρέπει επίσης να ζουν καλύτερα στην περιφέρεια τους συμμετέχοντας χρηματοδοτικά στις προσπάθειες των δημόσιων αρχών, οι οποίες εξοπλίζονται με νέες υποδομές και βοηθούν τις επιχειρήσεις να είναι πιο ανταγωνιστικές. Αυτοκινητόδρομοι, αεροδρόμια, ορισμένα τρένα μεγάλης ταχύτητας κατασκευάστηκαν ή ανακαινίστηκαν χάρη στη συγχρηματοδότηση των ευρωπαϊκών ταμείων, που καλούνται «Διαρθρωτικά Ταμεία», και σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά μέτρα για το περιβάλλον. Μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) δημιουργούνται και συνεχίζουν να λειτουργούν σε απομακρυσμένες περιφέρειες. Η κοινωνία της πληροφορίας διεισδύει στις αγροτικές, απομακρυσμένες περιφέρειες. Νέες υπηρεσίες εκπαίδευσης, υγείας και ψυχαγωγίας εγκαθίστανται σε αναβαθμισμένα προάστια. Τα εν λόγω συγκεκριμένα παραδείγματα αποδεικνύουν τη δράση της Ένωσης που είναι προφανής για τους πολίτες.

1.2.1 Νομική βάση περιφερειακής πολιτικής

Η συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας προβλέπει στα άρθρα 2 και 3 ότι η Κοινότητα έχει ως αποστολή, μεταξύ άλλων, «να προάγει στο σύνολο της Κοινότητας αρμονική, ισορροπημένη και διαρκή ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων, υψηλό επίπεδο απασχόλησης και κοινωνικής προστασίας, τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου, την οικονομική και κοινωνική συνοχή και την αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών».

Ειδικότερα, ο τίτλος XVII (άρθρα 158 έως 162) «οικονομική και κοινωνική συνοχή» αναφέρει ότι η Κοινότητα αποσκοπεί στη μείωση των διαφορών μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διάφορων περιφερειών και τη μείωση της καθυστέρησης των πλέον μειονεκτικών περιφερειών ή νήσων, συμπεριλαμβανομένων των αγροτικών περιοχών, και παρουσιάζει τη συμβολή της Επιτροπής στην προσπάθεια συνοχής με τη δράση της μέσω των Διαρθρωτικών Ταμείων.

Επιπλέον, το ευρωπαϊκό εκτελεστικό όργανο υποχρεούται να υποβάλλει ανά τριετία έκθεση για την πρόοδο η οποία έχει σημειωθεί για την υλοποίηση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής, που ενδεχομένως συνοδεύεται από ενδειγμένες προτάσεις για τις μελλοντικές δράσεις της περιφερειακής πολιτικής.

1.2.2 Διαδικασία απόφασης

Σύμφωνα με το άρθρο 161 της συνθήκης για την ίδρυση της Κοινότητας, το Συμβούλιο αποφασίζει ομόφωνα, σχετικά με πρόταση της Επιτροπής και μετά από σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και την Επιτροπή των Περιφερειών για τα ακόλουθα σημεία τα οποία αφορούν τα Διαρθρωτικά Ταμεία και το Ταμείο Συνοχής: τα καθήκοντα, τους πρωταρχικούς στόχους και την οργάνωση των Ταμείων, τους γενικούς κανόνες οι οποίοι εφαρμόζονται στα Ταμεία, τις αναγκαίες διατάξεις για την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας των Ταμείων, το συντονισμό μεταξύ των Ταμείων και με τα άλλα υφιστάμενα χρηματοδοτικά μέσα.

Η συνθήκη της Νίκαιας τον Δεκέμβριο του 2000 επιφέρει τροποποιήσεις στη διαδικασία λήψεως αποφάσεων. Το Συμβούλιο θα αποφασίζει με ειδική πλειοψηφία στον τομέα των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής (άρθρο 161) από τον Ιανουάριο του 2007. Συνεπώς, οι δημοσιονομικές προοπτικές (2007-2013) πρέπει να θεσπιστούν με ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου.

1.2.3 Μέσα περιφερειακής πολιτικής

Τέσσερα Διαρθρωτικά Ταμεία επιτρέπουν σήμερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση να χορηγεί χρηματοδοτικές ενισχύσεις σε πολυετή προγράμματα περιφερειακής ανάπτυξης που κατανέμονται μεταξύ των περιφερειών, των κρατών μελών και της Επιτροπής, καθώς και σε ειδικές πρωτοβουλίες και κοινοτικές ενέργειες. Διακρίνουμε:

το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) το οποίο χρηματοδοτεί υποδομές, παραγωγικές επενδύσεις για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, έργα τοπικής ανάπτυξης και ενισχύσεις στις ΜΜΕ·

το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) το οποίο προωθεί την προσαρμογή του ενεργού πληθυσμού στις μεταβολές της αγοράς εργασίας καθώς και την επαγγελματική ένταξη των ανέργων και των μειονεκτικών ομάδων, ιδίως χρηματοδοτώντας δράσεις κατάρτισης και συστήματα ενισχύσεων για προσλήψεις·

το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ - Τμήμα Προσανατολισμού) το οποίο χρηματοδοτεί δράσεις αγροτικής ανάπτυξης και ενίσχυσης στους γεωργούς, ιδίως στις περιοχές που παρουσιάζουν καθυστέρηση στην ανάπτυξη, καθώς επίσης και στο πλαίσιο της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής (ΚΓΠ) στην υπόλοιπη Ένωση·

το Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ) το οποίο χρηματοδοτεί τη διαρθρωτική μεταρρύθμιση του τομέα της αλιείας.

Επιπλέον, ένα ειδικό ταμείο αλληλεγγύης, το Ταμείο Συνοχής, έχει ως στόχο τη χρηματοδότηση έργων για το περιβάλλον και τη βελτίωση των διευρωπαϊκών δικτύων μεταφορών στα κράτη μέλη της Ένωσης των οποίων το ΑΕΠ είναι χαμηλότερο από το 90% του κοινοτικού μέσου όρου.

Στα δέκα νέα κράτη μέλη οι ανάγκες είναι τεράστιες σε όλους τους τομείς: υποδομές, βιομηχανία, υπηρεσίες, ΜΜΕ, γεωργία, περιβάλλον. Για την περίοδο 2000-2006, η Ένωση προετοίμασε σταδιακά την ένταξη αυτών των χωρών θεσπίζοντας «εταιρικές σχέσεις ενόψει της προσχώρησης», στρατηγικά έγγραφα προγραμματισμού των ενισχύσεων που χρηματοδοτούν δύο νέα Ταμεία:

το μέσο προενταξιακών διαρθρωτικών πολιτικών (ISPA), το οποίο παρεμβαίνει στις δέκα νέες χώρες σύμφωνα με το πρότυπο του Ταμείου Συνοχής για να χρηματοδοτήσει έργα μεταφορών ή περιβάλλοντος·

το ειδικό πρόγραμμα ένταξης για τη γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη (SAPARD) το οποίο δημιουργήθηκε για να στηρίξει την προετοιμασία των χωρών για την Κοινή Γεωργική Πολιτική. (www.europa.eu.int)

1.3 Δημοσιονομική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Για την επίτευξη των στόχων των συνθηκών, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) διαθέτει τον δικό της προϋπολογισμό ο οποίος χρησιμοποιείται σε τομείς πολιτικής στους οποίους οι συνδυασμένες προσπάθειες παράγουν αποτελεσματικότερα αποτελέσματα.

1.3.1 Νομική βάση δημοσιονομικής πολιτικής

Ο τίτλος II (άρθρο 268 έως 280) του πέμπτου μέρους της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΕΚ) αφορά τις δημοσιονομικές διατάξεις που εφαρμόζονται για τα κοινοτικά έσοδα και τις κοινοτικές δαπάνες. Οι διατάξεις αυτές αναπτύσσουν κυρίως τις ακόλουθες πλευρές: τις γενικές αρχές που πλαισιώνουν τη διαδικασία του προϋπολογισμού, τη χρηματοδότηση του προϋπολογισμού, την εξέλιξη της διαδικασίας του προϋπολογισμού, την εκτέλεση και τον έλεγχο του προϋπολογισμού, τις συμπληρωματικές διατάξεις για την εφαρμογή της συνθήκης στον χρηματοδοτικό τομέα και την καταπολέμηση της απάτης.

Η συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΕΕ) προβλέπει την ανάληψη των διοικητικών δαπανών και, αν δεν υπάρξει αντίθετη ομόφωνη απόφαση εκ μέρους του Συμβουλίου, των επιχειρησιακών δαπανών που συνεπάγεται η εφαρμογή των διατάξεων σχετικά με την κοινή εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας καθώς και την αστυνομική και δικαστική συνεργασία στον ποινικό τομέα (δεύτερος και τρίτος πυλώνας).

1.3.2 Έσοδα του προϋπολογισμού

Η συνθήκη ΕΚ προβλέπει ότι τα έσοδα του προϋπολογισμού της ΕΕ υπάγονται σε δύο κύριες κατηγορίες: τους ίδιους πόρους και τα λοιπά έσοδα. Το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού χρηματοδοτείται από τους ίδιους πόρους: τους παραδοσιακούς ίδιους πόρους: δασμούς, γεωργικές εισφορές και εισφορές ζάχαρης, τον πόρο βάσει του φόρου προστιθέμενης αξίας (ΦΠΑ), τον πόρο βάσει του ακαθάριστου εθνικού εισοδήματος (ΑΕΕ). Τα λοιπά έσοδα περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, το πλεόνασμα του προηγούμενου οικονομικού έτους, τις συνεισφορές των τρίτων χωρών στα ευρωπαϊκά προγράμματα και τις συνεισφορές του προσωπικού των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων.

1.3.3 Δαπάνες του προϋπολογισμού

Για την περίοδο 2000-2006, οι δαπάνες των ετήσιων προϋπολογισμών πλαισιώνονται από τις δημοσιονομικές προοπτικές, οι οποίες αφορούν κυρίως οκτώ τομείς.

Ο πρώτος τομέας αφορά τη **γεωργία και την αγροτική ανάπτυξη**. Οι πιστώσεις χορηγούνται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Προσανατολισμού και Εγγυήσεων (ΕΓΤΠΕ). Το τμήμα «Εγγυήσεων» του ΕΓΤΠΕ χρηματοδοτεί τις γεωργικές δαπάνες, με εξαίρεση τις δαπάνες που αφορούν την αγροτική ανάπτυξη. Το τμήμα «Προσανατολισμού» του ΕΓΤΠΕ χρηματοδοτεί την αγροτική ανάπτυξη και τα συνοδευτικά μέτρα.

Ο δεύτερος τομέας αφορά τις **διαρθρωτικές ενέργειες** που αποσκοπούν στη βελτίωση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Οι διαρθρωτικές ενέργειες χρηματοδοτούνται από: τα διαρθρωτικά ταμεία: ΕΓΤΠΕ τμήμα «Προσανατολισμού», Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) και Χρηματοδοτικό Μέσο Προσανατολισμού της Αλιείας (ΧΜΠΑ), το Ταμείο Συνοχής.

Ο τρίτος τομέας αφορά τις **εσωτερικές πολιτικές** της ΕΕ. Οι πολιτικές αυτές μπορεί να θεωρηθεί ότι συνδέονται με τα ακόλουθα μεγάλα θέματα:

τις ενέργειες που αποσκοπούν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της κοινοτικής βιομηχανίας μέσω της έρευνας και της τεχνολογικής ανάπτυξης, τις συμπληρωματικές ενέργειες στο πλαίσιο των διαρθρωτικών πολιτικών (για παράδειγμα, της κοινής πολιτικής στον τομέα των μεταφορών), τις ενέργειες που αφορούν την επαγγελματική κατάρτιση, την εκπαίδευση και τη νεολαία, τον πολιτιστικό και τον οπτικοακουστικό τομέα, την πληροφόρηση, την κοινωνική διάσταση και την απασχόληση, τις ενέργειες που αφορούν την ενεργειακή πολιτική, τον έλεγχο της πυρηνικής ασφάλειας και το περιβάλλον, τις ενέργειες που συνδέονται με την με την εμβάθυνση της εσωτερικής αγοράς, για παράδειγμα, την προστασία των καταναλωτών και τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης.

Ο τέταρτος τομέας αφορά τις **εξωτερικές ενέργειες** υπέρ τρίτων χωρών. Περιλαμβάνει κυρίως τις ενέργειες οριζόντιου χαρακτήρα και τις ενέργειες συνεργασίας και ενίσχυσης που καθορίζονται ανά γεωγραφική ζώνη. Οι δαπάνες του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάπτυξης (ΕΤΑ) δεν συμπεριλαμβάνονται στον κοινοτικό

προϋπολογισμό. Οι δαπάνες που συνδέονται με τις προενταξιακές ενισχύσεις είναι εγγεγραμμένες στον τομέα 7 του προϋπολογισμού.

Ο πέμπτος τομέας αφορά τις **διοικητικές δαπάνες** για τη λειτουργία των επτά κοινοτικών θεσμικών οργάνων.

Ο έκτος τομέας αφορά δύο **είδη αποθεματικών**: το αποθεματικό για την έκτακτη βοήθεια (συμπεριλαμβανομένου του Ταμείου Αλληλεγγύης) και το αποθεματικό για την εγγύηση των δανείων. Τα αποθεματικά δίνουν τη δυνατότητα να παραμένουν διαθέσιμα τα απαιτούμενα περιθώρια για την αντιμετώπιση απρόβλεπτων δαπανών κατά την κατάρτιση του προϋπολογισμού.

Ο έβδομος τομέας αφορά την **προενταξιακή στρατηγική** στο πλαίσιο της διεύρυνσης της ΕΕ. Πρόκειται για προγράμματα υπέρ των υποψηφίων προς ένταξη χωρών (όπως για παράδειγμα το πρόγραμμα PHARE).

Ο όγδοος τομέας αφορά τις **προσωρινές αντισταθμίσεις** που προβλέπονται για τα δέκα νέα κράτη μέλη κατά τη διάρκεια της περιόδου 2004-2006. Τα ποσά αυτά έχουν υπολογιστεί έτσι ώστε να εξασφαλιστεί ότι κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών προσχώρησης τα ταμειακά τους διαθέσιμα έναντι του προϋπολογισμού της ΕΕ δεν θα επιδεινωθούν σε σχέση με το έτος προ της προσχώρησης.

Για την περίοδο 2007-2013, η Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπει νέα κατανομή των δαπανών της, η οποία θα αντιστοιχεί καλύτερα στις μελλοντικές προκλήσεις και τους κοινούς στόχους. (www.europa.eu.int)

1.4 Η νομισματική πολιτική

Το ευρώ αποτελεί σήμερα στοιχείο της καθημερινής ζωής των πολιτών δώδεκα κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Μακροπρόθεσμα, κι άλλα κράτη μέλη πρόκειται να υιοθετήσουν το ευρώ. Το ενιαίο νόμισμα παρουσιάζει αδιαμφισβήτητα πλεονεκτήματα: ελαττώνει το κόστος των χρηματοοικονομικών συναλλαγών, διευκολύνει τα ταξίδια, ενδυναμώνει το ρόλο του ευρώ σε διεθνές επίπεδο κ.λπ. Πρόκειται για μερικά μόνο από τα πλεονεκτήματα του ευρώ. Ωστόσο, με ποιον τρόπο προέκυψε η ιδέα για ένα ενιαίο νόμισμα;

1.4.1 Η πρώτη έκκληση για ένα ευρωπαϊκό νόμισμα

πριν από την κρίση του 1929

Στις 9 Σεπτεμβρίου 1929, ο Γερμανός πολιτικός Gustav Stresemann απευθύνει στην Κοινωνία των Εθνών το ερώτημα «πού είναι το ευρωπαϊκό νόμισμα, το ευρωπαϊκό γραμματόσημο, που χρειαζόμαστε;». Έξι εβδομάδες αργότερα, στις 25 Οκτωβρίου 1929, το χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης γνωρίζει αυτό που έμεινε γνωστό ως «Μαύρη Παρασκευή», και η παγκόσμια οικονομική κρίση αρχίζει. Προκαλεί σοβαρές οικονομικές διαταραχές σε παγκόσμιο επίπεδο, το κλείσιμο επιχειρήσεων και ένα άνευ προηγουμένου ποσοστό ανεργίας. Την εποχή εκείνη, τα κράτη διέθεταν μόνο τα εθνικά τους νομίσματα. Προβαίνουν δε στο σχηματισμό «συνασπισμών («μπλοκ»)- τα εμβάσματα, οι διασυνοριακές επενδύσεις κ.ο.κ. καθίστανται δυσχερή και δαπανηρά. Το εμπόριο ανθεί μεταξύ περιοχών που διαθέτουν το ίδιο νόμισμα, όπως είναι ο συνασπισμός της λίρας στερλίνας της Βρετανικής Αυτοκρατορίας.

Σήμερα, μια θεμελιώδης αρχή της ΕΕ είναι η ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων, η οποία διευκολύνεται από το ευρώ. Η πολιτική της προάσπισης των ιδίων συμφερόντων επί ζημιά των ανταγωνιστών («beggar thy neighbor») που ακολουθήθηκε από τα διάφορα κράτη κατά τη δεκαετία του 1930 δεν απάλυνε την οικονομική κρίση.

Ειδικότερα, τα κράτη εφαρμόζουν αποπληθωριστικές νομισματικές πολιτικές με σκοπό την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των εξαγωγών τους. Μια ακόμη μέθοδος είναι η καθιέρωση δασμολογικών φραγμών επί των εισαγόμενων προϊόντων που προέρχονται από άλλες χώρες. Βραχυπρόθεσμα, η πολιτική αυτή ωφελεί τη χώρα που την εφαρμόζει, αλλά μακροπρόθεσμα έχει σοβαρές οικονομικές συνέπειες: πληθωρισμό του νομίσματος, συρρίκνωση της ζήτησης, αύξηση της ανεργίας και επιβράδυνση του εμπορίου σε παγκόσμια κλίμακα. (www.europa.eu.int)

1.5 Η πολιτική του περιβάλλοντος

Η υποβάθμιση του περιβάλλοντος διευρύνθηκε με σταθερούς ρυθμούς τις τελευταίες δεκαετίες. Κάθε χρόνο, στα κράτη μέλη παράγονται περίπου 2 δισεκατομμύρια τόνοι αποβλήτων και ο αριθμός αυτός αυξάνεται κατά 10% ετησίως. Όσον αφορά το διοξείδιο του άνθρακα, σημειώνεται αύξηση των εκπομπών CO₂ από τα νοικοκυριά και τις μεταφορές, καθώς και αύξηση της κατανάλωσης ρυπογόνων μορφών ενέργειας. Οι φυσικές καταστροφές (πλημμύρες, έντονη ξηρασία, πυρκαγιές) πολλαπλασιάζονται και αποτελούν την αιτία πολύ σημαντικών

καταστροφών του φυσικού περιβάλλοντος και των ανθρώπινων υποδομών. Η ανάλωση των πόρων αυξάνει κάθε έτος. Η ποιότητα ζωής του ευρωπαϊκού πληθυσμού, ιδιαίτερα στις αστικές ζώνες, γνωρίζει ραγδαία υποβάθμιση (ρύπανση, ηχητικές οχλήσεις). Μέσω αυτής της υποβάθμισης πλήττεται επίσης η ανθρώπινη υγεία, παραδείγματος χάριν με πολλαπλασιασμό των ασθενειών που συνδέονται με τη ρύπανση του αέρα.

Κατόπιν τούτων, η προστασία του περιβάλλοντος αναδεικνύεται ως μία από τις κυριότερες προκλήσεις με τις οποίες έρχεται αντιμέτωπη η Ευρώπη. Η Κοινότητα δέχθηκε έντονες κριτικές επειδή ευνόησε την οικονομία και την ανάπτυξη των εμπορικών συναλλαγών, αποδίδοντας μικρότερη σημασία στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Σήμερα, αναγνωρίζεται ότι το ευρωπαϊκό μοντέλο ανάπτυξης δεν είναι δυνατόν να στηρίζεται στην εξάντληση των φυσικών πόρων και στην υποβάθμιση του περιβάλλοντος.

1.5.1 Ιστορικό της ευρωπαϊκής δράσης σε θέματα περιβάλλοντος

Οι πρώτες κοινοτικές δράσεις οι οποίες ξεκίνησαν το 1972, εγγεγραμμένες σε 4 διαδοχικά προγράμματα δράσης, υιοθετούσαν μια κάθετη και τομεακή προσέγγιση των οικολογικών προβλημάτων. Κατά την περίοδο αυτή, η Κοινότητα θέσπισε περίπου 200 νομοθετικές πράξεις, κυρίως για τον περιορισμό της ρύπανσης, μέσω της θέσπισης ελάχιστων προτύπων, ιδιαίτερα σε θέματα διαχείρισης αποβλήτων, ρύπανσης των υδάτων και του αέρα. Η θέσπιση του κανονιστικού αυτού πλαισίου δεν εμπόδισε την υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Χάρη στην ευαισθητοποίηση

του κοινού έναντι των κινδύνων που συνδέονταν με τα παγκόσμια περιβαλλοντικά προβλήματα, κατέστη αναπόδραστη η υιοθέτηση μιας συντονισμένης σε ευρωπαϊκή και διεθνή κλίμακα προσέγγισης.

Η κοινοτική δράση αναπτύχθηκε επί σειρά ετών, έως ότου η συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση την αναβαθμίσει σε επίπεδο πολιτικής. Η συνθήκη του Άμστερνταμ συνέχισε στην κατεύθυνση αυτή, με την ενσωμάτωση στους στόχους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης και με την ανάδειξη της υψηλού επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος σε μία από τις απόλυτες προτεραιότητες.

Για λόγους αποτελεσματικότητας, το πέμπτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον "Προς μια αειφόρο ανάπτυξη" θέσπισε τις αρχές μιας βουλευσιαρχικής ευρωπαϊκής στρατηγικής για την περίοδο 1992-2000 και σηματοδότησε την αρχή μιας οριζόντιας κοινοτικής δράσης, λαμβάνοντας υπόψη όλους τους ρυπογόνους παράγοντες (βιομηχανία, ενέργεια, τουρισμός, μεταφορές, γεωργία). Η εγκάρσια αυτή προσέγγιση της πολιτικής για το περιβάλλον επιβεβαιώθηκε από την Επιτροπή σε συνέχεια της ανακοίνωσης του 1998 σχετικά με την ενσωμάτωση του περιβάλλοντος στις πολιτικές της Ένωσης, καθώς και από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βιέννης (11-12 Δεκεμβρίου 1998). Η ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής πολιτικής στις άλλες πολιτικές κατέστη υποχρεωτική για τα θεσμικά όργανα της Κοινότητας. Έκτοτε η ενσωμάτωση αυτή αποτέλεσε αντικείμενο διαφόρων κοινοτικών νομοθετικών πράξεων, ιδίως στους τομείς της απασχόλησης, της ενέργειας, της γεωργίας, της συνεργασίας για την ανάπτυξη, της ενιαίας αγοράς, της βιομηχανίας, της αλιείας, της οικονομικής πολιτικής και των μεταφορών.

Τον Μάιο του 2001 εγκρίθηκε μια ανακοίνωση σχετικά με την ευρωπαϊκή στρατηγική για την αειφόρο ανάπτυξη. Στην ανακοίνωση καθορίζονται οι στόχοι για μακροπρόθεσμη αειφόρο ανάπτυξη, που εστιάζονται κυρίως στην αλλαγή του κλίματος, τις μεταφορές, την υγεία και τους φυσικούς πόρους.

Το έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον, το οποίο εγκρίθηκε τον Ιούλιο του 2002, ορίζει τις προτεραιότητες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας έως το 2010. Δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα σε τέσσερεις τομείς: αλλαγή του κλίματος, φύση και βιοποικιλότητα, περιβάλλον και υγεία, διαχείριση φυσικών πόρων και αποβλήτων. Προκειμένου να επιτευχθούν αυτές οι προτεραιότητες, προτείνονται οι εξής γραμμές δράσης: βελτίωση της εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, συνεργασία με την αγορά και τους πολίτες, και βελτίωση της ενσωμάτωσης του περιβάλλοντος στις άλλες κοινοτικές πολιτικές. Ένα νεωτεριστικό στοιχείο, που αξίζει να τονιστεί, είναι η ολοκληρωμένη πολιτική για τα προϊόντα. Αποσκοπεί στην ανάπτυξη μιας περισσότερο οικολογικής αγοράς προϊόντων, με την προώθηση προϊόντων με λιγότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους.

Το έκτο πρόγραμμα δράσης στηρίζεται σε επτά θεματικές στρατηγικές. Οι εν λόγω στρατηγικές ανταποκρίνονται στον στόχο του εξορθολογισμού και του εκσυγχρονισμού σύμφωνα με τον οποίο πολλές επιμέρους νομοθετικές πράξεις εγκαταλείπονται σταδιακά υπέρ ενός ευέλικτου νομοθετικού και στρατηγικού πλαισίου. Οι τομείς που καλύπτονται είναι οι εξής: ρύπανση του αέρα, θαλάσσιο περιβάλλον, αειφόρος χρήση των πόρων, πρόληψη και ανακύκλωση αποβλήτων, φυτοφάρμακα, ποιότητα του εδάφους, αστικό περιβάλλον.

1.5.2 Μέσα και εφαρμογή

Για την εφαρμογή της κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής, η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) διαθέτει ένα φάσμα χρηματοδοτικών και τεχνικών μέσων, το οποίο διευρύνθηκε παράλληλα με την ανάπτυξη της εν λόγω πολιτικής. Το κύριο χρηματοδοτικό μέσο είναι το πρόγραμμα Life το οποίο διασφαλίζει συγχρηματοδότηση για δράσεις υπέρ του περιβάλλοντος στην ΕΕ και σε ορισμένες τρίτες χώρες. Στην εν λόγω κοινοτική χρηματοδότηση προστίθενται οι δυνατότητες που προσφέρονται από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και τα μέτρα που ελήφθησαν σε επίπεδο κρατών μελών, είτε μέσω των κρατικών ενισχύσεων, είτε με προσφυγή σε περιβαλλοντικούς φόρους. Η ΕΕ προσπαθεί επιπλέον να προωθήσει τη συμμετοχή των οικονομικών φορέων και της κοινωνίας των πολιτών στην προστασία του περιβάλλοντος, χάρη σε μέτρα όπως το οικολογικό σήμα, το κοινοτικό σύστημα οικολογικής διαχείρισης και οικολογικού ελέγχου ή οι οικιοθελείς συμφωνίες.

Η αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος προϋποθέτει την ακριβή αξιολόγηση των επιπτώσεων των αποφάσεων και των ανθρώπινων δράσεων στο περιβάλλον. Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον μπορούν έτσι να εξεταστούν είτε εκ των προτέρων, χάρη στο σύστημα, εκτίμησης των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημόσιων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον, είτε εκ των υστέρων, χάρη στους περιβαλλοντικούς ελέγχους στα κράτη μέλη. Ένα ευρωπαϊκό μητρώο έκλυσης και μεταφοράς ρύπων βρίσκεται επιπλέον στη φάση της εκπόνησης, γεγονός που θα συμβάλλει σε μεγαλύτερη διαφάνεια σχετικά με την προέλευση και παρουσία ορισμένων ειδικών ρύπων.

Άλλωστε, η υποβάθμιση των προστατευμένων φυσικών περιβαλλόντων, του υδάτινου περιβάλλοντος, και η μόλυνση των εδαφών έκτοτε επιφέρουν κυρώσεις. Η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» έλαβε πράγματι σάρκα και οστά με τη θέσπιση το 2004 μιας οδηγίας για την περιβαλλοντική ευθύνη , η οποία επιτρέπει την αποκατάσταση των ζημιών που προκαλούνται στο περιβάλλον από τον υπεύθυνο που προκάλεσε τις εν λόγω ζημιές. Η πρωτοβουλία των εν λόγω δράσεων αποκατάστασης εναπόκειται στα κράτη μέλη. Επιπλέον, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αναγνώρισε τον Σεπτέμβριο του 2005 το δικαίωμα της Κοινότητας να απαιτήσει από τα κράτη μέλη να επιβάλουν ποινικές κυρώσεις για σοβαρές παραβιάσεις του περιβαλλοντικού δικαίου.

Οι ιδιώτες εμπλέκονται επίσης στη διαδικασία εκπόνησης, ελέγχου και επιβολής κυρώσεων για τις παραβιάσεις των περιβαλλοντικών κανόνων χάρη στη σύμβαση του Aarhus, η οποία υπεγράφη το 1998. Η εν λόγω σύμβαση διασφαλίζει στους πολίτες το δικαίωμα ενημέρωσης, το δικαίωμα συμμετοχής κατά την εκπόνηση ορισμένων πράξεων και το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη για θέματα περιβάλλοντος.

Σημαντική επιστημονική στήριξη παρέχεται στα ευρωπαϊκά όργανα από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος, του οποίου ο ρόλος ενισχύθηκε με την πάροδο του χρόνου. Στόχος του είναι η συλλογή και η διάδοση συγκρίσιμων πληροφοριών στον τομέα του περιβάλλοντος. Ο ρόλος του είναι καθαρά συμβουλευτικός, πλην όμως οι δραστηριότητες του Οργανισμού γίνονται ολοένα και καθοριστικότερες κατά την θέσπιση νέων μέτρων ή κατά την εκτίμηση των επιπτώσεων αποφάσεων που έχουν ήδη εκδοθεί. (www.europa.eu.int)

1.6 Κοινή γεωργική πολιτική

Η γεωργία κατείχε σημαντική θέση στην ημερήσια διάταξη των υπευθύνων λήψης αποφάσεων για τη χάραξη της ευρωπαϊκής πολιτικής, ιδιαίτερα την εποχή που διεξάγονταν οι διαπραγματεύσεις για τη συνθήκη της Ρώμης. Την εποχή εκείνη οι μνήμες της μεταπολεμικής έλλειψης τροφίμων ήταν ακόμα ζωντανές και συνεπώς η γεωργία διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο από την αρχή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Η συνθήκη της Ρώμης έθεσε τους γενικούς στόχους της κοινής γεωργικής πολιτικής. Οι αρχές της κοινής γεωργικής πολιτικής (ΚΓΠ) καθορίστηκαν κατά τη διάρκεια της διάσκεψης στη Στρέσα τον Ιούλιο του 1958. Το 1960 τα έξι ιδρυτικά μέλη ενέκριναν τους μηχανισμούς της ΚΓΠ και δύο χρόνια αργότερα, το 1962, η ΚΓΠ άρχισε να ισχύει.

1.6.1 Νομική βάση γεωργικής πολιτικής

Η νομική βάση της γεωργικής πολιτικής για το σύνολο της Κοινότητας καθορίζεται στα άρθρα 32 έως 38 του τίτλου II της συνθήκης ΕΚ. Στη συνθήκη του Άμστερνταμ έχουν απαλειφθεί τα άρθρα 44, 45 και 47, τα οποία ήταν πλέον άνευ αντικειμένου.

1.6.2 Ορισμός και μέσα

Η κοινή γεωργική πολιτική (ΚΓΠ) αποτελείται από σύνολο κανόνων και μηχανισμών, που ρυθμίζουν την παραγωγή, το εμπόριο και την επεξεργασία των γεωργικών προϊόντων στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), δίνοντας όλο και μεγαλύτερη προσοχή στην ανάπτυξη της υπαίθρου.

Η ΚΓΠ θεωρείται ένας από τους πιο σημαντικούς τομείς πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Όχι μόνον εξαιτίας του ποσοστού του προϋπολογισμού της ΕΕ που της αναλογεί (περίπου 50%, ποσοστό το οποίο μειώνεται διαχρονικά), του μεγάλου αριθμού των ατόμων και της έκτασης της επικράτειας που επηρεάζονται άμεσα από αυτήν, αλλά επίσης εξαιτίας της συμβολικής σημασίας της και του βαθμού της κυριαρχίας που έχει εκχωρηθεί από το εθνικό στο ευρωπαϊκό επίπεδο. Η σημασία που έχει σήμερα η ΚΓΠ εκφράζεται επίσης από το γεγονός ότι συνδέεται άμεσα με την ενιαία αγορά και την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ), δύο τομείς κλειδιά για την επίτευξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.

Οι **στόχοι** της ΚΓΠ, όπως καθορίζονται στο άρθρο 33 της συνθήκης ΕΚ, είναι οι εξής:

- να αυξάνει την παραγωγικότητα της γεωργίας με την ανάπτυξη της τεχνικής προόδου και την εξασφάλιση της ορθολογικής αναπτύξεως της γεωργικής παραγωγής, καθώς της άριστης χρησιμοποίησεως των συντελεστών παραγωγής, ιδίως του εργατικού δυναμικού

- να εξασφαλίζει κατ' αυτό τον τρόπο ένα δίκαιο βιοτικό επίπεδο στον γεωργικό πληθυσμό, ιδίως με την αύξηση του ατομικού εισοδήματος των εργαζομένων στη γεωργία
- να σταθεροποιεί τις αγορές
- να εξασφαλίζει τον εφοδιασμό
- να διασφαλίζει λογικές τιμές κατά την προσφορά αγαθών στους καταναλωτές.

Για την επίτευξη των στόχων αυτών, το άρθρο 34 της συνθήκης ΕΚ προβλέπει **κοινή οργάνωση των γεωργικών αγορών (ΚΟΑ)** η οποία, ανάλογα με το προϊόν, λαμβάνει μία από τις ακόλουθες μορφές:

1. κοινοί κανόνες ανταγωνισμού
2. υποχρεωτικός συντονισμός των διαφόρων εθνικών οργανώσεων αγοράς
3. ευρωπαϊκή οργάνωση της αγοράς.

Οι ΚΟΑ δημιουργήθηκαν σταδιακά και τώρα υπάρχουν για όλα τα γεωργικά προϊόντα της ΕΕ. Αποτελούν τα βασικά μέσα της κοινής γεωργικής αγοράς, καθώς καταργούν τους φραγμούς για το ενδοκοινοτικό εμπόριο γεωργικών προϊόντων και διατηρούν κοινούς τελωνειακούς φραγμούς όσον αφορά τις τρίτες χώρες.

Τρεις **βασικές αρχές**, που καθορίστηκαν το 1962, χαρακτηρίζουν την κοινή γεωργική αγορά και συνεπώς τις Κοινές Οργανώσεις Αγορών:

ενοποιημένη αγορά: αυτό σημαίνει ελεύθερη κυκλοφορία των γεωργικών προϊόντων μέσα στην επικράτεια των κρατών μελών· για την οργάνωση της ενοποιημένης αγοράς πρέπει να

χρησιμοποιηθούν κοινά μέσα και κοινοί μηχανισμοί σε όλη την ΕΕ.

κοινοτική προτίμηση: αυτό σημαίνει ότι δίνεται προτίμηση και τιμολογιακό πλεονέκτημα στα γεωργικά προϊόντα της ΕΕ σε σχέση με τα εισαγόμενα· σημαίνει επίσης την προστασία της εσωτερικής αγοράς από προϊόντα που εισάγονται από τρίτες χώρες σε χαμηλές τιμές και από σημαντικές διακυμάνσεις στην παγκόσμια αγορά·

οικονομική αλληλεγγύη: όλες οι δαπάνες και τα έξοδα που απορρέουν από την εφαρμογή της ΚΓΠ καλύπτονται από τον κοινοτικό προϋπολογισμό. (www.europa.eu.int)

1.6.3 Η Ευρωπαϊκή πολιτική σχετικά με τις ποσοτώσεις

Η Ελλάδα ως μέλος της Ε.Ε. από το 1980, δεν μπορεί πια να προγραμματίζει την παραγωγή των γεωργικών προϊόντων σύμφωνα με τις δικές τις ανάγκες αλλά πρέπει να τηρήσει τις ποσοτώσεις της Ε.Ε. οι οποίες αποφασίστηκαν μετά από διαπραγματεύσεις

Σχετικά με το θέμα των ποσοτώσεων για τις βόρειες χώρες της Ευρώπης έχουν διαπραγματευτεί και εφαρμόζονται κυρίως όσον αφορά τα γαλακτοκομικά προϊόντα και το βοδινό κρέας.

Η Ελλάδα και οι υπόλοιπες μεσογειακές χώρες όπως Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία και η νότια Γαλλία είναι υποχρεωμένες να τηρήσουν τις διαπραγματευμένες ποσοτώσεις στα γεωργικά προϊόντα όπως βαμβάκι, ελιές-ελαιόλαδο, σταφύλια-κρασί, κ.λ.π.

Η ποσότητα των παραγόμενων ποσοτικών προϊόντων μέχρι το ύψος της ποσόστωσης είναι επιδοτούμενη από την Ε.Ε. ενώ, αν ξεπερνιέται αυτή η ποσόστωση δεν πληρώνονται επιδοτήσεις και η τιμή πώλησης του συγκεκριμένου προϊόντος θα είναι χαμηλότερη (η τιμή στη διεθνή αγορά).

Τα τελευταία 20 χρόνια οι παραγωγοί εσπεριδοειδών στις μεσογειακές χώρες διαπιστώνουν μία συνεχή μείωση των τιμών σ' αυτά τα προϊόντα και μία συνεχή μείωση της ζήτησης στην αγορά.

2. Η ΠΟΡΕΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

2.1 Η συνθήκη της Ρώμης

Η συνθήκη της Ρώμης το 1957 περιέλαβε ειδικό τμήμα για τη γεωργία. Κάποια άρθρα αναφέρονται στο γεωργικό τομέα και στους στόχους και στα μέτρα μιας κοινής γεωργικής πολιτικής. Οι στόχοι αυτοί της ΚΑΠ καθορίζονται στο άρθρο 39 της Συνθήκης της Ρώμης:

1. Βελτίωση της γεωργικής παραγωγικότητας και αποτελεσματικότητας
2. Αύξηση των εισοδημάτων των αγροτών
3. Σταθεροποίηση των αγορών
4. Εγγύηση της διαθεσιμότητας της παραγωγής
5. Εξασφάλιση λογικών τιμών για τους καταναλωτές

Εργαλεία Επίτευξης: Εξασφάλιση τιμής στα προϊόντα με την επιβολή εισαγωγικού δασμού.

Σε μερικές περιπτώσεις εντούτοις η προσφορά στην ΕΕ υπερβαίνει τη ζήτηση έτσι ώστε η άμυνα κατά των εισαγωγών να είναι ανεπαρκής για να εξασφαλίσει ότι οι στόχοι των τιμών επιτυγχάνονται. Σε αυτήν την περίπτωση άλλες δυνατότητες είναι η επέμβαση με αγορές και εξαγωγικές επιδοτήσεις (πληρωμές αποκατάστασης). Επίσης χρησιμοποιούνται επιχορηγήσεις συντελεστών παραγωγής (π.χ. νερό, καύσιμα) ενώ υπάρχει μια αυξανόμενη εμπιστοσύνη για τις άμεσες πληρωμές.

Ως αποτέλεσμα της ΚΑΠ η ΕΕ είναι σήμερα κατά ένα μεγάλο ποσοστό αυτοσυντηρούμενη σε τρόφιμα. Εντούτοις, αυτό έχει επιτευχθεί με τεράστιο δημοσιονομικό κόστος και οι εγγυήσεις τιμών αντιπροσωπεύουν σήμερα το 60-70 τοις εκατό των εξόδων της ΕΕ. Το δημοσιονομικό κόστος αυξάνεται σπειροειδώς καθώς οι αγρότες αυξάνουν την προσφορά και εντείνουν την παραγωγή των ισχυρά υποστηριζόμενων προϊόντων.

(ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΟΥ-ΔΑΜΙΑΝΟΣ-ΣΤΑΘΗΣ, 2005)

2.2 Η δεκαετία του 1980

Στη δεκαετία του '80, μόλις μετά από δύο πλήρεις δεκαετίες εφαρμογής της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα από ελλειμματική είχε μετατραπεί σε πλεονασματική στα περισσότερα από τα γεωργικά προϊόντα, σαν αποτέλεσμα της μέχρι τότε εφαρμοζόμενης πολιτικής. Η κατάσταση αυτή διόγκωσε τις γεωργικές δαπάνες του κοινοτικού προϋπολογισμού και όξυνε τον ανταγωνισμό στις διεθνείς αγορές γεωργικών προϊόντων όπου πριν λίγα χρόνια κυριαρχούσαν κυρίως οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Βραζιλία, η Αργεντινή και η Αυστραλία. Οι δαπάνες του κοινοτικού προϋπολογισμού για τον Πυλώνα 1 αυξήθηκαν ραγδαία από 5 δισεκ. ECU το 1975 σε 12 δισεκ. ECU το 1981 και στη συνέχεια σε 27,5 δισεκ ECU το 1987. Κάτω από την πίεση των φορολογούμενων, έτσι όπως αυτοί εκπροσωπούνται και εκφράζονται από το Συμβούλιο Υπουργών Οικονομικών υιοθετήθηκαν τα ακόλουθα περιοριστικά μέτρα εις βάρος του Πυλώνα 1:

Ποσοτώσεις στην παραγωγή: Η παραγωγή ενισχύεται πλήρως αλλά μόνο μέχρι ενός συγκεκριμένου ποσοτικού ορίου ανά παραγωγό. Η επιπλέον παραγωγή δεν ενισχύεται καθόλου (καπνός, ζάχαρη, αιγοπρόβειο, βοοτροφία, αγελαδινό γάλα).

Κατώφλια στην παραγωγή: θεσπίστηκαν μέγιστες εγγυημένες ποσότητες ή εκτάσεις για ορισμένα προϊόντα κατά κράτος μέλος ή περιφέρεια. Η υπέρβαση τους επιτρέπεται, αλλά οι ενισχύσεις είναι χαμηλότερες για το σύνολο της παραγωγής και όχι μόνο για την υπέρβαση του κατωφλίου (βαμβάκι, ελαιόλαδο, σκληρό σιτάρι, καλαμπόκι, ρύζι κ.λ.π.)

Δημοσιονομική πειθαρχία του 1988: Οι γεωργικές δαπάνες του κοινοτικού προϋπολογισμού μπορούν να αυξάνονται αλλά με ρυθμό μικρότερο από αυτόν της ετήσιας αύξησης του κοινοτικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος.

Πράγματι, οι γεωργικές δαπάνες συνέχισαν να αυξάνονται σε ECU ή Ευρώ, αλλά με περιορισμένο ρυθμό έναντι ενός συνεχώς αυξανόμενου κοινοτικού ΑΕΠ. Σήμερα φθάνουν τα 45 δισεκ. Ευρώ και αντιπροσωπεύουν το 0,50% του κοινοτικού ΑΕΠ έναντι 0,75% στις αρχές της δεκαετίας του '80.

Στο Γύρο Ουρουγουάης που άρχισε στα μέσα της δεκαετίας του '80 στο πλαίσιο της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου, ο γεωργικός τομέας για πρώτη φορά αποτέλεσε αντικείμενο διαπραγμάτευσης. Οι τρίτες χώρες, αναπτυγμένες και μη, υποστηρίζουν και μάλιστα με μεγάλη έμφαση, ότι υφίστανται κάθε χρόνο σημαντική ζημιά από τη λειτουργία της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. (Δημήτρης Μπουρδαράς, 2006).

2.3 Προτάσεις MacSharry

Σημείο καμπής στην διαδικασία αναμόρφωσης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής αποτέλεσαν οι αποφάσεις του Συμβουλίου Υπουργών Γεωργίας της Κοινότητας στις 21 Μαΐου 1992. Οι αποφάσεις αυτές ήταν αποτέλεσμα διαπραγματεύσεων μεταξύ των κρατών μελών που διήρκησαν περίπου ένα χρόνο. Οι διαπραγματεύσεις αυτές έγιναν με βάση τις προτάσεις που είχαν υποβληθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Ιούλιο του 1991 και οι οποίες έγιναν ευρύτερα γνωστές ως «προτάσεις MacSharry» από το όνομα του τότε Επιτρόπου για θέματα γεωργίας και ανάπτυξης.

Δύο παράγοντες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην λήψη των αποφάσεων. Ο πρώτος ήταν το αδιέξοδο στο οποίο είχαν περιέλθει οι διαπραγματεύσεις του Γύρου της Ουρουγουάης λόγω των διαφωνιών μεταξύ ΗΠΑ και Κοινότητας σχετικά με τον φάκελο «γεωργία». Ο δεύτερος ήταν η περιορισμένη αποτελεσματικότητα των μέτρων που είχαν ληφθεί από την Κοινότητα κατά την περίοδο 1984-1991, όσον αφορά τον έλεγχο της αγροτικής παραγωγής και των δαπανών. Οι αποφάσεις του Συμβουλίου Υπουργών της 21^{ης} Μαΐου 1992, επέτρεψαν στην Κοινότητα να προχωρήσει τον Νοέμβριο του ίδιου χρόνου στη σύναψη της προσυμφωνίας του Λευκού Οίκου με τις ΗΠΑ, στα ζητήματα της γεωργίας και έτσι άνοιξε ουσιαστικά ο δρόμος για τη συνέχιση και την ολοκλήρωση των συνομιλιών της Γ.Σ.Δ.Ε. στις 15 Δεκεμβρίου 1993.

Βασικοί στόχοι της απόφασης του Συμβουλίου είναι: η εξισορρόπηση των γεωργικών αγορών, η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των Κοινοτικών αγροτικών προϊόντων μέσω

κυρίως της μείωσης των τιμών τους, η χρησιμοποίηση εκτατικότερων μεθόδων παραγωγής, η ανακατανομή των ωφελειών της στήριξης υπέρ των ασθενέστερων οικονομικά εκμεταλλεύσεων και τέλος η διατήρηση της απασχόλησης ενός σημαντικού αριθμού αγροτών σε συνδυασμό με τη δημιουργία αποτελεσματικότερων παραγωγικών δομών.

Τα κυριότερα μέτρα που αποφασίστηκαν είναι: η σημαντική μείωση των θεσμικών τιμών των σιτηρών η οποία θα επιτρέψει και τη μείωση των τιμών στο βοδινό και το μοσχαρίσιο κρέας καθώς και στο βούτυρο. Η υποχρεωτική εφαρμογή της προσωρινής παύσης της καλλιέργειας. Η εισαγωγή ενός συστήματος μόνιμης αντισταθμικής ενίσχυσης, ώστε να εξουδετερωθεί η αρνητική επίπτωση στο εισόδημα λόγω της μείωσης των τιμών. Η εισαγωγή ενός φιλόδοξου αγροτο-περιβαλλοντικού προγράμματος. Η παροχή κινήτρων για αναδάσωση και τέλος η εισαγωγή ενός σχεδίου πρόωρης συνταξιοδότησης.

Το Μάιο του 1992 μαζί με τις αποφάσεις που έλαβε η Κοινότητα για την αναμόρφωση, της ΚΑΠ στην βάση των προτάσεων MacSharry, έγιναν σημαντικές αλλαγές και όσον αφορά τα συνοδευτικά μέτρα. Εν πρώτης, το καθεστώς της απόσυρσης των αρόσιμων γαιών έγινε υποχρεωτικό προκειμένου οι αγρότες να δικαιούνται την αντισταθμιστική ενίσχυση λόγω της μείωσης της τιμής στήριξης στους τομείς των σιτηρών και των ελαιούχων σπόρων και έτσι συνδέθηκε πια οργανικά με την πολιτική αγορών. Από την άλλη πλευρά αποφασίσθηκε η εισαγωγή νέων αγρο-περιβαλλοντικών μέτρων, καθώς και μέτρων για την αναδάσωση γεωργικών εκτάσεων, ενώ εισήχθησαν και νέες ρυθμίσεις για την βελτίωση του καθεστώτος της πρόωρης συνταξιοδότησης των αγροτών.

Στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1988-1992 είχαν εφαρμοστεί, το καθεστώς της πρόωρης συνταξιοδότησης με βάση τον Κανονισμό (ΕΟΚ) 1096/88, καθώς και το καθεστώς της προσωρινής απόσυρσης των αρόσιμων γαιών. Επίσης το έτος 1993 με την έναρξη εφαρμογής των συνοδευτικών μέτρων, που προωθήθηκαν στα πλαίσια της αναμόρφωσης της ΚΑΠ τον Μάιο του 1992, υποβλήθηκαν από τη χώρα μας προς έγκριση από την Κοινότητα, τρία γεωργοπεριβαλλοντικά περιφερειακά προγράμματα και ένα εθνικό πρόγραμμα δασικών μέτρων. Με δεδομένο ότι στα πλαίσια του προγράμματος απόσυρσης των αρόσιμων γαιών κατά την περίοδο 1988-1992, αποσύρθηκαν μόλις 713 στρέμματα καλλιεργούμενων εκτάσεων και ότι τα αγροπεριβαλλοντικά και δασικά προγράμματα μόλις άρχισαν να εφαρμόζονται, προς το παρόν, το σημαντικότερο από τα συνοδευτικά μέτρα που εφαρμόζονται στη χώρα μας είναι αυτό της πρόωρης συνταξιοδότησης.

Κατά την περίοδο 1989-1993 εφαρμόστηκαν στη χώρα μας τρία προγράμματα πρόωρης συνταξιοδότησης για τα οποία οι όροι ένταξης των δικαιούχων ήταν ταυτόσημοι, εκτός από έναν, ο οποίος αφορούσε την ηλικία των νέων κατόχων. Το πρώτο πρόγραμμα, που ήταν και το μεγαλύτερο, όσον αφορά τον αριθμό των δικαιούχων ξεκίνησε το 1989 με βάση τον Κανονισμό (ΕΟΚ) 1096/88. Το δεύτερο πρόγραμμα προωθήθηκε το 1991 στα πλαίσια του πρώτου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (1989-1993) και ειδικότερα στα πλαίσια του Λειτουργικού Προγράμματος «Ανάπτυξη και Ενδυνάμωση των Γεωργικών Διαρθρώσεων». Τέλος το τρίτο πρόγραμμα εντάχθηκε ένας περιορισμένος αριθμός δικαιούχων. Το πρόγραμμα αυτό χρηματοδοτείται αποκλειστικά από τον εθνικό προϋπολογισμό, αντίθετα με τα δύο πρώτα, τα οποία χρηματοδοτούνται τόσο από τον κοινοτικό, όσο και από τον εθνικό προϋπολογισμό.

(ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΧΑΡΒΕΪ, 1996)

2.4 Η μεταρρύθμιση της κοινής αγροτικής πολιτικής του 2003

Η Ευρωπαϊκή ένωση με πρωτοβουλία του τότε Επιτρόπου Franz Fischler, προχώρησε επιθετικά το 2003 σε μία νέα μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π.). Οι στόχοι της ήταν πολλαπλοί:

- i. Να δικαιολογήσει την Κοινή Αγροτική Πολιτική στα μάτια των φορολογουμένων, κάνοντας τον Πυλώνα 1 να "χωρέσει" στις δημοσιονομικές οροφές της απόφασης του Συμβουλίου Κορυφής του 2002.
- ii. Να αποκρούσει την πολεμική των τρίτων χωρών, καθιστώντας τον Πυλώνα 1 συμβατό με τις διεθνείς δεσμεύσεις περί μη στρέβλωσης της παραγωγής και του εμπορίου.
- iii. Να καταστήσει την Κ.Α.Π. φιλική προς το περιβάλλον και συμβατή με τις απαιτήσεις των καταναλωτών για ασφαλή και υγιή τρόφιμα.

Στο κέντρο της μεταρρύθμισης βρίσκεται η νέα ενιαία αποδεσμευμένη ενίσχυση. Η ενίσχυση αυτή αντικαθιστά τις περισσότερες ενισχύσεις του Πυλώνα 1 και θα χορηγείται ασχέτως ύψους και είδους γεωργικής παραγωγής. Η νέα ενίσχυση θεωρείται ότι δεν στρεβλώνει την παραγωγή και το εμπόριο των γεωργικών προϊόντων, συνεπώς κατατάσσεται στο "πράσινο" και όχι στο "μπλε" ή στο "κεχριμπαρένιο" κουτί. Αντικαθιστά τις παλιές ενισχύσεις ανά κιλό, ανά στρέμμα ή ανά ζώο.

Πριν από τη μεταρρύθμιση του 2003-2004 τα μέτρα πολιτικής κατατάσσονταν:

Στο "πράσινο" κουτί που απεικονίζει τον Πυλώνα II ή τα μέτρα υπέρ της αγροτικής ανάπτυξης.

Στο "κεχριμπαρένιο" κουτί που περιλαμβάνει τις ενισχύσεις ανά κιλό παραγόμενου προϊόντος καθώς και τις εξαγωγικές επιδοτήσεις και το οποίο θα πρέπει να καταργηθεί και

Στο "μπλε" κουτί που περιλαμβάνει τις ενισχύσεις ανά στρέμμα ή ανά ζώο και του οποίου η ύπαρξη ήταν δικαιολογημένη στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου έως το έτος 2000, αλλά θα πρέπει και αυτό να καταργηθεί ή να ελαχιστοποιηθεί (κεχριμπαρένιο + μπλε κουτί = Πυλώνας I).

Μετά τη μεταρρύθμιση του 2003-2004 το "κεχριμπαρένιο" και το "μπλε" κουτί αντικαθίστανται από τη νέα αποδεσμευμένη ενίσχυση η οποία θεωρείται ότι δεν στρεβλώνει την παραγωγή και το εμπόριο και κατατάσσεται με τις ευλογίες του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου στο "πράσινο" κουτί.

Η διαπραγμάτευση για τη μεταρρύθμιση του 2003-2004 έχει σχεδόν τελειώσει. Απομένει να ενταχθεί σε αυτή ο τομέας της ζάχαρης - τεύτλων και να εκδοθούν οι τελευταίοι εφαρμοστοί Κανονισμοί. Απαιτείται ακόμη η προετοιμασία σε εθνικό επίπεδο, κάτι που δεν είναι καθόλου απλό ή εύκολο. Οι διαπραγματεύσεις σε επίπεδο Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου, μετά την αποτυχία του 2003 στο Μεξικό, έχουν βρει το δρόμο τους και ο Γύρος της Doha γρήγορα θα περατωθεί με επιτυχία. Η Ευρώπη "τα βρήκε" με τις ΗΠΑ, ενώ μετά τη μεταρρύθμιση της Κ.Α.Π. οι τρίτες χώρες στερούνται κάθε ερείσματος κριτικής εναντίον της.

Όμως μία άλλη μεγάλη διαπραγμάτευση έχει ήδη ξεκινήσει σε Ευρωπαϊκό επίπεδο. Αυτή του Κοινοτικού προϋπολογισμού και του εύρους των κοινοτικών πολιτικών για την επόμενη 4^η προγραμματική περίοδο 2007-2013.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει υποβάλει ήδη τις προτάσεις της: το μέγιστο ύψος των πόρων του κοινοτικού προϋπολογισμού να παραμείνει στο 1,24% του Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος ενώ οι δεσμευμένες πιστώσεις στο 1,14%. Για τον αγροτικό τομέα και για το σύνολο της επταετίας προβλέπονται 404 δισ.€, δηλαδή, 301 δισ. € για τον Πυλώνα I, 89 δισ. € για τον Πυλώνα II και 5 δισ. € για τον τομέα της αλιείας. Όμως, 8 κράτη μέλη διατυμπανίζουν την πρόθεση τους να μην συνεναίσουν σε ένα ύψος κοινοτικού προϋπολογισμού πάνω από το 1% του Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος. Την παραδοσιακά περιοριστική στάση του Ηνωμένου Βασιλείου, ακολούθησαν η Γαλλία, η Γερμανία, η Ολλανδία, η Δανία και Αυστρία. Πρόσφατα προστέθηκε στο στρατόπεδο και η Ιταλία πράγμα που αλλάζει τις μέχρι σήμερα ισορροπίες. Ο Ιταλός πρωθυπουργός επίσης έχει ταχθεί υπέρ της επανεθνικοποίησης της ΚΑΠ. Εάν δεν υιοθετηθεί η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής η μεταρρυθμισμένη ΚΑΠ θα πρέπει να τροποποιηθεί και πάλι αυτή τη φορά προς το χειρότερο. Οι διαπραγματεύσεις για το δημοσιονομικό πλαίσιο της νέας προγραμματικής περιόδου θα πρέπει να τελειώσουν μέχρι τα τέλη του τρέχοντος έτους. **(Δημήτρης Μπουρδαράς, 2006).**

ΟΙ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ είναι οι εξής:

- α) Να είναι αγρότες φυσικά ή νομικά πρόσωπα
- β) Να είναι ενταγμένοι στο σύστημα ενιαίας ενίσχυσης
- γ) Να τεκμηριώνονται οι θεματικές ενότητες του άρθρου 4 της ΚΥΑ για τις οποίες είναι αναγκαία η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών (περιβάλλον, δημόσια υγεία, υγεία φυτών, κοινοποίηση των ασθενειών, συνθήκες διαβίωσης των ζώων, ορθές γεωργικές και περιβαλλοντικές πρακτικές)
- δ) Να αναλάβουν για δύο έτη υποχρεώσεις (ημερολόγιο εργασιών, τήρηση συμβουλευτικών υπηρεσιών, διευκόλυνση ελέγχων)

Η παροχή συμβουλών προβλέπεται από τη νέα Κοινοτική Αγροτική Πολιτική, προκειμένου οι αγρότες που λαμβάνουν επιδοτήσεις να ανταπεξέλθουν στις νέες αυξημένες απαιτήσεις οι οποίες αφορούν κυρίως στις υποχρεώσεις της «Πολλαπλής συμμόρφωσης» δηλαδή την εφαρμογή καλλιεργητικών πρακτικών που να διασφαλίσουν την ποιότητα και να προστατεύουν το περιβάλλον.

Υπηρεσίες γεωργικών συμβουλών θα παρέχουν στους ενδιαφερόμενους διαπιστευμένοι γεωργοί σύμβουλοι και συνεργάτες γεωργικών συμβούλων, οι οποίοι θα τους ενημερώνουν και θα τους καθοδηγούν για την τήρηση των κανόνων της πολλαπλής συμμόρφωσης (αγροτο-περιβαλλοντικά μέτρα της νέας ΚΑΠ) και τη βελτίωση της απόδοσης των γεωργικών τους εκμεταλλεύσεων, καθώς και Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών της χώρας, οι οποίες με τη μορφή Κοινοπραξίας συστήσουν δομές γεωργικών συμβούλων.

Οι παραγωγοί θα επιδοτηθούν για τις δαπάνες που θα καταβάλουν για τη χρήση γεωργικών συμβούλων.

3. ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ

Η γεωργική παραγωγή συνεισφέρει με 6,5% στη δημιουργία του ελληνικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος που έφτασε κατά το 2004 τα 12.100 εκατ. € (4,3% της Ε.Ε.15). Από τα 132 εκατ. στρέμματα που αποτελούν τη συνολική επιφάνεια της χώρας, η γεωργική γη - πλην βοσκοτόπων αγγίζει τα 39 εκατομμύρια στρέμματα. Οι κλάδοι παραγωγής είναι ομαδοποιημένοι σε 8 κατηγορίες της φυτικής παραγωγής (καλλιεργειών) και 5 κατηγορίες της ζωικής παραγωγής (κτηνοτροφικών ζώων). Ειδικά οι επιμέρους κλάδοι φυτικής παραγωγής που περιλαμβάνονται στις 8 κατηγορίες έχουν ως εξής:

Σιτηρά: σιτάρι μαλακό, σιτάρι σκληρό, ρύζι.

Λαχανικά: ντομάτα, πατάτα, καρπούζια, πεπόνια, αγγούρια, κρεμμύδια, φασολάκια, κλπ.

Βιομηχανικά φυτά: βαμβάκι, καπνός, ζαχαρότευτλα, κλπ.

Καλλιέργειες για ζωοτροφές: κριθάρι, βρώμη, καλαμπόκι, μηδική και διάφορα άλλα σιτηρά και ψυχανθή.

Οπωροφόρα: μηλιά, αχλαδιά, βερικοκιά, ροδακινιά, κλπ.

Εσπεριδοειδή: πορτοκαλιά, λεμονιά, μανταρινιά, κλπ.

Ελιά: ελιά επιτραπέζια, ελιά ελαιοποιήσιμη.

Άμπελος: επιτραπέζια άμπελος, οινάμπελος, κορινθιακή σταφίδα, σουλτανίνα.

Η ενδιάμεση κατανάλωση (φάρμακα, λιπάσματα, ζωοτροφές, ενέργεια κλπ) υπερβαίνει το 25% της αξίας της γεωργικής παραγωγής, ενώ οι ακαθάριστες γεωργικές επενδύσεις παγίου κεφαλαίου αποτελούν το 4% του συνόλου. Ο αριθμός των γεωργικών εκμεταλλεύσεων εκτιμάται ότι υπερβαίνει τις 800.000,

με μέση έκταση ανά εκμετάλλευση τα 44 στρέμματα, έναντι 187 στρεμμάτων στην Ε.Ε.-15.

Το εργατικό δυναμικό που ασχολείται στη γεωργία μας μειώνεται συνεχώς από 28% στο σύνολο των εργαζομένων το 1981 σε 16% σήμερα. Η κατάσταση αυτή δε μπορεί να χαρακτηριστεί ως αρνητική. Είναι απλά επακόλουθο της τεχνολογικής εξέλιξης και της θετικής επίπτωσης των νέων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου. Εξάλλου, κανένας αναπτυγμένος αγροτικός τομέας στον κόσμο δεν απασχολεί τόσο υψηλά ποσοστά εργατικού δυναμικού. Δεδομένης της μεγάλης ετεροαπασχόλησης προς - και από - άλλους τομείς ένα μέγεθος αποτελούν οι ετήσιες μονάδες εργασίας που εκφράζουν την προσφερόμενη εργασία σε πλήρως απασχολούμενους αγρότες και οι οποίες υπολογίζονται σε 520.000. Σχετικά με το εργατικό δυναμικό αξίζει να αναφερθούν μερικά ακόμη στοιχεία: ανά 1.000 στρέμματα γεωργικής γης στην Ελλάδα απασχολούνται 14 ετήσιες μονάδες εργασίας, έναντι 6 στην Ε.Ε.-15. Επίσης, στη χώρα μας χρησιμοποιούνται, ανά γεωργική εκμετάλλευση, μόνο 0,6 ετήσιες μονάδες εργασίας έναντι 1 στην Ε.Ε.-15. Τέλος, το μεγαλύτερο ποσοστό των γεωργών μας έχει ηλικία άνω των 55 ετών, γεγονός που συνεπάγεται ότι ο αγροτικός πληθυσμός θα συνεχίσει να μειώνεται με γοργούς ρυθμούς. Παρά τον προβληματισμό που δημιουργεί αυτή η διαπίστωση, κρύβει ταυτόχρονα και την ελπίδα της βελτίωσης των δομών της ελληνικής γεωργίας μεσοπρόθεσμα.

Σημειώνεται ακόμη ότι από την προηγούμενη δεκαετία ένας εξαιρετικά υψηλός αριθμός οικονομικών μεταναστών απασχολείται στον αγροτικό μας τομέα. Εξάλλου το ίδιο συμβαίνει και στο χώρο της οικοδομής, των μεγάλων κατασκευών, των πληρωμάτων των αλιευτικών και εμπορικών

σκαφών, των οικιακών βοηθών και σε μία σειρά άλλων χειρωνακτικών επαγγελμάτων.

Όσο για την εξέλιξη του γεωργικού εισοδήματος παρατηρούνται τα εξής: Από τα μέσα της δεκαετίας του '70 και για πολλά χρόνια, οι τομείς των γεωργικών μας προϊόντων ακολουθούσαν σε γενικές γραμμές τον ετήσιο πληθωρισμό. Αργότερα, μετά την ένταξη μας στην τότε ΕΟΚ οι τιμές παραγωγού για πολλά προϊόντα συμπληρώθηκαν από τις διάφορες κοινοτικές επιδοτήσεις. Το συνολικό αποπληθωρισμένο εισόδημα παρέμενε σταθερό και η μείωση του αγροτικού πληθυσμού οδηγούσε σε αύξηση του πραγματικού κατά κεφαλή αγροτικού εισοδήματος. Η ελληνική ύπαιθρος, βοηθούμενη και από τα μεγάλα δημόσια έργα, άλλαξε στην κυριολεξία πρόσωπο ξεφεύγοντας από την εικόνα της υπανάπτυξης που επικρατούσε μέχρι πριν από μερικές δεκαετίες. Τα τελευταία όμως χρόνια η συνολική ακαθάριστη πρόσοδος των παραγωγών αυξάνεται ελάχιστα σε τρέχουσες τιμές.

Σημειώνεται ακόμα και κάμψη του συνολικού όγκου παραγωγής. Το συνολικό γεωργικό εισόδημα σε σταθερές τιμές μειώνεται ελαφρά και μόνο η μείωση του εργατικού δυναμικού έχει επιτρέψει τη διατήρηση του πραγματικού κατά κεφαλή εισοδήματος σε σταθερά επίπεδα. Η διαπίστωση αυτή ισχύει σε μέσο επίπεδο χώρας. Ένας συγκεκριμένος παραγωγός για να διατηρήσει την εισοδηματική του κατάσταση θα πρέπει συνεχώς να επενδύει, να προχωρά σε καινοτομίες και να αλλάζει τη διάρθρωση της παραγωγής του. Συνεπώς η καλλιέργεια του ίδιου προϊόντος με τις ίδιες τεχνικές, στα ίδια αγροτεμάχια, έχει σαν αποτέλεσμα τη μείωση του πραγματικού εισοδήματος για μία συγκεκριμένη αγροτική εκμετάλλευση.

Τα παραπάνω στοιχεία αφορούν το εισόδημα που προέρχεται αποκλειστικά από τη γεωργία. Το εισόδημα όμως των αγροτικών νοικοκυριών συμπληρώνεται και με εξωγεωργικά εισοδήματα. Μόνο το 10% των αγροτών αντλεί εισόδημα αποκλειστικά από τη γεωργικά δραστηριότητα. Έχει υπολογιστεί επίσης ότι λιγότερο από το 50% του καθαρού γεωργικού εισοδήματος προέρχεται από πωλήσεις στην αγορά, ενώ το υπόλοιπο ποσοστό προέρχεται από τα διάφορα μέτρα στήριξης που παρέχει η κοινοτική και εθνική αγροτική πολιτική. Μάλιστα, στους υπολογισμούς αυτούς δεν συμπεριλαμβάνονται τα ετήσια ελλείμματα του ΟΓΑ και του ΕΛΓΑ που καλύπτονται από τον τακτικό προϋπολογισμό και είναι σημαντικά.

Από πλευράς εξέλιξης των τιμών παρατηρείται διαχρονικά ότι έναντι των φθινουσών αποπληθωρισμένων τιμών παραγωγού, οι αποπληθωρισμένες τιμές των τροφίμων παραμένουν σταθερές, πράγμα που σημαίνει ότι η προστιθέμενη αξία και τα κέρδη της μεταποίησης και της εμπορίας των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων αυξάνονται σταθερά. Όσο για το ποσοστό των δαπανών για τρόφιμα-ποτά-καπνό στο σύνολο των καταναλωτικών δαπανών της ελληνικής οικονομίας ξεπερνά το 35%.

Η κατάσταση της μεταποίησης της γεωργικής μας παραγωγής δεν είναι ικανοποιητική. Πολλά γεωργικά προϊόντα εξάγονται σε άλλες χώρες όπου μεταποιοούνται και επανεξάγονται. Παρόλο ότι ο κλάδος των τροφίμων, των ποτών και του καπνού αποτελεί σημαντικό και δυναμικό τμήμα της ελληνικής βιομηχανίας το έλλειμμα του εξωτερικού εμπορίου γεωργικών προϊόντων και τροφίμων διευρύνεται συνεχώς. Οι εξαγωγές αποτελούν σημαντικό ποσοστό της παραγωγής, παράλληλα όμως οι

εισαγωγές αυξάνονται ραγδαία λόγω της ανόδου του βιοτικού επιπέδου του ελληνικού λαού. Δυστυχώς, η σύνθεση της παραγωγής και της μεταποίησης των γεωργικών προϊόντων δεν μπόρεσε να ακολουθήσει την εξέλιξη της εγχώριας ζήτησης για τα περισσότερα ζωικά προϊόντα και τρόφιμα υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Η γεωργική παραγωγή αφετηρία και βάση έχει τη γη, το νερό και τους φυσικούς πόρους. Αυτό άλλωστε τη διαφοροποιεί από τη βιομηχανία και τη μεταποίηση, που δεν παράγει πρώτες ύλες αλλά μετασκευάζει αυτές που προσφέρει η φύση και η γεωργία. Είναι λοιπόν δικαιολογημένη η ονομασία της γεωργίας, που έχει ρίζα προέλευσης της τη γη. Δεδομένου, εξάλλου, ότι η γονιμότητα της γης συναρτάται και με τους άλλους γεωφυσικούς παράγοντες, όπως είναι το κλίμα, η ηλιοφάνεια, η πνοή των ανέμων και το συνολικό εν γένει "οικοσύστημα", αντιλαμβανόμαστε ότι η πατρίδα μας είναι εξ ορισμού προικισμένη με ευνοϊκές προϋποθέσεις και προνομίες, έτσι ώστε άνετα να αναπτυχθούν διάφοροι γεωργικοί κλάδοι και οι οποίοι να μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά στην ανάπτυξη της χώρας.

Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο που χαρακτηρίζει την αγροτική μας οικονομία είναι η δημόσια δαπάνη που κάθε χρόνο εξυπηρετεί και απορροφάται από τον πρωτογενή μας τομέα. Έναντι μιας ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας από 8.600 εκατ. ΕΥΡΩ κατά το έτος 2004, οι δαπάνες του εθνικού μας προϋπολογισμού έχουν ως εξής (σε εκατ. ΕΥΡΩ)

Τακτικός προϋπολογισμός (ενισχύσεις)	634
Δημόσιες επενδύσεις	433
ΟΓΑ	2.629
ΕΛΓΑ	586
Πυλώνας 1 (από Ε.Ε.)	2.870
<u>ΣΥΝΟΛΟ</u>	7.152

Έχουμε φτάσει συνεπώς σε δημοσιονομικό αδιέξοδο δεδομένου ότι η δημόσια δαπάνη υπέρ του πρωτογενή τομέα πλησιάζει την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της γεωργικής μας παραγωγής.

Σημειώνεται ακόμη ότι στη χώρα μας λειτουργούν, έστω και θεωρητικά, 7.200 περίπου αγροτικοί συνεταιρισμοί, 120 Ενώσεις, 19 Κεντρικές Ενώσεις και τέλος η ΠΑΣΕΓΕΣ, όλοι τους με ελάχιστη ή ακόμη και μηδενική παραγωγική ή εμπορική δραστηριότητα.

Συνοπτικά, στη γεωργία ως τεχνολογία θεωρούμε την γενικευμένη χρησιμοποίηση γνωστών ήδη τεχνικών, οικονομικών και οργανωτικών μέσων και μεθόδων στην παραγωγική διαδικασία, και ως καινοτομία θεωρούμε τη νέα τεχνολογία, σε σχέση με τη γνώση και την εμπειρία του παραγωγού, τη μη διαδεδομένη ακόμη σε μία ορισμένη κοινωνία και περιοχή, αλλά την εφαρμόσιμη στην πράξη και την ικανή να μετατοπίσει σε υψηλότερα επίπεδα τη συνάρτηση παραγωγής (Σαμαράς κ.α. 1994). Από τη στιγμή που μια καινοτομία διαδίδεται ευρύτατα στους παραγωγούς μιας περιοχής, παύει να θεωρείται καινοτομία και ανάγεται πλέον σε εφαρμοζόμενη τεχνολογία.

Κατά ορισμένους κλασικούς οικονομολόγους, γενικά η τεχνολογία μπορεί να θεωρηθεί ως ένας επί πλέον συντελεστής παραγωγής πέρα των τριών κλασικών συντελεστών. Είναι παραδεκτό σήμερα ότι σε μεγάλο βαθμό η αύξηση της αγροτικής παραγωγής επέρχεται με τη χρησιμοποίηση περισσότερης και νέας τεχνολογίας, πράγμα που συνιστά την τεχνολογική μεταβολή. Η τεχνολογική μεταβολή στη γεωργία έχει ως αποτέλεσμα τη βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας και τη βελτίωση των αποδόσεων των καλλιεργειών και των ζώων, τα οποία με τη σειρά τους αντανakλούν στη γενική αύξηση του γεωργικού προϊόντος. Πρέπει όμως να υπογραμμιστεί ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο έως αδύνατον να απομονώσουμε από τις ποσότητες των χρησιμοποιούμενων τεχνολογιών-εισροών στη γεωργία τις ποιοτικές εξελίξεις της τεχνολογίας, δηλαδή τις καινοτομίες, και πολύ περισσότερο να τις ποσοτικοποιήσουμε.

Με βάση τις παραπάνω επισημάνσεις, είναι ενδιαφέρον να παρακολουθήσουμε τις βασικές τεχνολογικές εξελίξεις στην ελληνική γεωργία κατά την περίοδο 1965-1994. Η πιο εφικτή προσέγγιση γίνεται με τις ποσότητες των χρησιμοποιούμενων βασικών τεχνολογιών-εισροών στη γεωργία, αφού δεν είναι δυνατόν οι ποιοτικές εξελίξεις τεχνικής, οικονομικής και οργανωτικής μορφής, δηλαδή γενικά οι καινοτομίες, να διαχωριστούν και να μετρηθούν. Επομένως, είναι λογικό να παραδεχτούμε ότι στη διαχρονική εξέλιξη των ποσοτήτων των εισροών εμπεριέχονται και συγχωνεύονται οι διάφορες μορφές καινοτομιών.

Στον Πίνακα 9 παρουσιάζονται οι δείκτες διαχρονικής εξέλιξης των χρησιμοποιούμενων στη γεωργία βασικών εισροών. Ιδιαίτερα υψηλή υπήρξε η αύξηση των γεωργικών φαρμάκων (41 φορές) και σχετικά υψηλή η αύξηση των συγκροτημάτων τεχνητής βροχής (14 φορές) και των γεωργικών ελκυστήρων (9 φορές) το 1994 σε σχέση με το 1965. Από την άλλη πλευρά, σχετικά χαμηλή αύξηση παρατηρήθηκε στα λιπάσματα, τις αντλίες νερού, τις θεριζοαλωνιστικές μηχανές και τις εγχώριες ζωοτροφές (περίπου 3,5 έως 1,7 φορές σε ένα εύρος κατιούσας κλίμακας). Κατά την ίδια περίοδο το εργατικό δυναμικό σημείωσε συνεχή μείωση και κατέληξε να φτάσει το 1994 στο 46,9% εκείνου του 1965, προφανώς λόγω της βαθμιαίας υποκατάστασης του συντελεστή παραγωγής "εργασία" από τις παραπάνω μορφές εισροών του συντελεστή παραγωγής "κεφάλαιο". Οι παραπάνω μεταβολές της χρησιμοποίησης των τεχνολογικών εισροών υπήρξαν γενικά ταχύτερες κατά την περίοδο 1965-1980 (πριν την ένταξη) σε σύγκριση με την περίοδο 1980-1994 (μετά την ένταξη).

Πίνακας 9: Δείκτες εξέλιξης των σπουδαιότερων χρησιμοποιούμενων εισροών στον πρωτογενή γεωργικό τομέα κατά την περίοδο 1965-1994 (έτος βάσης 1965=100)

Εισροές	1970	1975	1980	1985	1990	1994
1. Γεώργ. ελκυστήρες (χιλ HP)	214,2	346,1	557,3	746,9	821,6	895,5
2. Θεριζοαλων. μηχ. (αριθ.)	108,8	137,6	160,3	172,4	181,1	184,6
3. Συγκροτ. τεχν. βροχής (αριθ.)	378,4	643,6	884,0	1.099,0	1.263,8	1.413,5
4. Αντλίες νερού (αριθ.)	150,0	182,3	205,0	222,2	226,6	230,3
5. Λιπάσματα (λιπαντ. μον.)	140,9	182,9	219,6	272,6	313,5	354,2
6. Ζωοτροφές εγχώρ. (εκατ. δρχ.)	141,5	161,6	177,3	161,9	166,8	171,8
7. Γεωργ. φάρμακα (χιλ. δρχ.)	264,9	1.071,9	2.432,2	3.164,2	3.638,8	4.111,9
8. Εργατικό δυναμικό (άτομα)	87,6	77,8	70,4	66,1	57,2	46,9

Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε.

Υποσημείωση: Τα απόλυτα μεγέθη κατά το έτος βάσης (1965) έχουν ως εξής:

Γεωργ. ελκυστήρες : 1.426,05 χιλ. HP
Θεριζοαλων. μηχανές: 2.198
Συγκροτ. τεχν. βροχής: 8.394
Αντλίες νερού: 129.148
Λιπάσματα: 239.584.2 τόνοι λιπαντικών μονάδων
Ζωοτροφές εγχώριες: 4.331.3 εκατομ. δρχ. (σε τιμές έτους 1970)
Γεωργικά φάρμακα: 36.360,2 χιλ. δρχ. (σε τιμές έτους 1970)
Εργατικό δυναμικό: 1.599,570 άτομα

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι κατά την εξεταζόμενη χρονική περίοδο επήλθε βαθμιαία στην ελληνική γεωργία μια μερική υποκατάσταση του ανθρώπινου εργατικού δυναμικού κυρίως από τα γεωργικά μηχανήματα αλλά και από τις άλλες μορφές κεφαλαίου. Αυτή η υποκατάσταση επέφερε σε μεγάλο βαθμό τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας. Ο μεν εκσυγχρονισμός εκφράζεται εδώ από την ήδη αναφερθείσα ανοδική πορεία της χρησιμοποιούμενης τεχνολογίας σε διάφορες μορφές, η δε ανάπτυξη αποδεικνύεται από τους ρυθμούς αύξησης του συνολικού και ιδιαίτερα του ανά απασχολούμενο πραγματικού γεωργικού Α.Ε.Π. (**1. Δημήτρης Μπουρδάρης, 2006, 2. Ναπολέων Μαραβέγιας, 1999**).

4. ΤΟ ΒΑΜΒΑΚΙ

4.1 Εισαγωγή στο βαμβάκι

Το βαμβάκι που αρχικά εμφανίστηκε στην Ινδία και στην Αμερική, σήμερα καλλιεργείται σε 90 χώρες στον κόσμο και όπου περισσότεροι από 100 εκατ. άνθρωποι εξαρτούν την επιβίωση τους από αυτό το προϊόν.

4.1.1 Η παγκόσμια παραγωγή βαμβακιού, η κατανάλωση και τα αποθέματα

Η συνολικά καλλιεργούμενη παγκοσμίως έκταση ανέρχεται σε 300-350 εκατ. στρέμματα, η δε παραγωγή του ξεπερνάει τους 20 εκατ. τόνους εκκοκισμένου, όπως δείχνει ο επόμενος πίνακας 1.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Παγκόσμια παραγωγή εκκοκκισμένου βαμβακιού
(σε εκατ. τόνους)**

Χώρα	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Κίνα	5,672	4,508	3,739	4,341	3,850	4,100
ΗΠΑ	3,835	3,531	3,513	4,281	4,410	4,800
Ινδία	2,053	2,380	2,095	2,380	2,200	2,350
Πακιστάν	2,180	1,539	1,368	1,479	1,870	1,800
Ουζμπεκιστάν	1,443	1,306	1,358	1,260	1,250	1,200
Τουρκία	0,561	0,574	0,602	0,628	0,770	0,810
Υπόλοιποι	4,955	41147	4,220	4,326	4,900	5,410
Σύνολο	20,700	17,985	16,895	18,695	19,250	20,470

ΠΗΓΗ: Διεθνής συμβουλευτική επιτροπή βαμβακιού. Δήλωση της 54^{ης} ολομέλειας . Μανίλα, Φιλιππίνες, 27 Οκτωβρίου, 1995. (1): Έναρξη έτους η 1^η Αυγούστου.

Εξάλλου, οι κυριότερες βαμβακοπαραγωγές χώρες για την εσοδεία 1995 είναι σε εκατομμύρια τόνους οι Η.Π.Α. 4,4, η Κίνα 3,85, οι Ινδίες 2,20, το Πακιστάν 1,90, το Ουζμπεκιστάν 1,25 και η Τουρκία 800 χιλ. τόνους.

Τονίζουμε ακόμα ότι η κατανάλωση του αγαθού αυτού στον κόσμο εμφανίζει αυξητικές τάσεις, όπως δείχνει και ο πίνακας 2.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Παγκόσμια παραγωγή εκκοκκισμένου βαμβακιού
(σε εκατ. τόνους)**

Χώρα	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Κίνα	4,250	4,590	4,443	4,240	4,400	4,500
ΗΠΑ	2,093	2,232	2,268	2,437	2,510	2,610
Ινδία	1,903	2,104	2,153	2,243	2,300	2,390
Ευρ. Ένωση και Τουρκία	1,764	1,795	1,899	2,007	2,070	2,100
Ανατολ.	2,483	2,345	2,254	2,231	2,268	2,241
Ασία						
Πακιστάν	1,434	1,514	1,510	1,575	1,607	1,655
Κομεκόν	1,935	1,539	1,165	1,032	1,067	1,103
Βραζιλία	0,732	0,793	0,834	0,858	0,890	0,910
Υπόλοιποι	1,808	1,822	1,777	1,822	1,880	1,970
Σύνολο	18,402	18,734	18,303	18,445	18,992	19,479

ΠΗΓΗ: Διεθνής συμβουλευτική επιτροπή βαμβακιού. Δήλωση της 54^{ης} ολομέλειας. Μανίλα, Φιλιππίνες, 27 Οκτωβρίου, 1995. (1): Έναρξη έτους η 1^η Αυγούστου

Προσθέτουμε ότι το 1920 καταναλώθηκαν 20 εκατ. μπάλες βαμβακιού, για να ανέλθουν το 1950 στα 50 εκατ. και το 1990 στα 85 εκατ. και η τάση να σημειώνεται αυξητική.

Χαρακτηριστικό είναι επίσης και ότι ενώ η κατανάλωση, όπως σημειώσαμε, αυξάνεται παγκοσμίως, οι εξαγωγές εμφανίζουν μειωτικές τάσεις, όπως φαίνεται και από τον πίνακα 3.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Παγκόσμιες εξαγωγές εκκοκκισμένου βαμβακιού
(σε εκατ. τόνους)**

Χώρα	1991	1992	1993	1994	1995	1996
ΗΠΑ	1,447	1,132	1,494	2,068	1,800	1,850
Ουζμπεκιστάν	1,052	1,300	1,288	1,150	1,050	0,990
Γαλλόφωνη	0,532	0,527	0,509	0,563	0,600	0,630
Αφρική	0,459	0,371	0,367	0,280	0,260	0,310
Αυστραλία	0,131	0,149	0,166	0,045	0,050	0,050
Κίνα Πακιστάν	0,448	0,256	0,69	0,037	0,150	0,050
Ινδία	0,000	0,243	0,071	0,007	0,130	0,000
Υπόλοιποι	2,033	1,559	1,922	2,161	2,070	2,080
Σύνολο	6,102	5,537	5,886	6,311	5,960	5,960

ΠΗΓΗ: Διεθνής συμβουλευτική επιτροπή βαμβακιού. Δήλωση της 54^{ης} ολομέλειας. Μανίλα, Φιλιππίνες, 27 Οκτωβρίου, 1995. (1): Έναρξη έτους η 1^η Αυγούστου

Τα αποθέματα, τέλος, απεικονίζονται στον επόμενο πίνακα 4:

**ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Παγκόσμια αποθέματα εκκοκκισμένου βαμβακιού
(σε εκατ. τόνους)**

Χώρα	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Αποθέματα στην έναρξη	6,708	9,324	8,723	7,229	7,850	8,180
Κίνα	1,589	3,243	3,000	2,306	3,240	3,240
ΗΠΑ	0,510	0,807	1,015	0,769	0,570	0,680
Χώρες εξαγωγής	3,137	4,067	3,993	3,347	3,150	3,310
Χώρες εισαγωγής	3,571	5,256	4,731	3,882	4,700	4,870

ΠΗΓΗ: Διεθνής συμβουλευτική επιτροπή βαμβακιού. Δήλωση της 54^{ης} ολομέλειας. Μανίλα, Φιλιππίνες, 27 Οκτωβρίου, 1995.

(1): Έναρξη έτους η 1^η Αυγούστου

(2): Συμπεριλαμβάνονται η Βραζιλία, Κίνα, Κολομβία, Μεξικό, Τουρκία και παραδοσιακές χώρες εισαγωγής, με εξαίρεση την Ελλάδα.

4.1.2 Το βαμβάκι στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση οι καλλιεργούμενες εκτάσεις με βαμβάκι εμφανίζουν κάθε χρόνο ανοδική πορεία, όπως δείχνουν οι πίνακες 5 και 6 που ακολουθούν.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Καλλιεργούμενες με βαμβάκι εκτάσεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση κατά την τελευταία πενταετία (σε στρέμματα)

Εμπορική περίοδος	Εσοδεία	Ελλάδα	Ισπανία	Σύνολο
1991-92	1991	2.400.000	700.000	3.100.000
1992-93	1992	3.300.000	650.000	3.950.000
1993-94	1993	3.500.000	320.000	3.820.000
1994-95	1994	3.800.000	400.000	4.200.000
1995-96	1995	4.400.000	300.000	4.700.000
1996-97	1996	4.270.000	800.000	5.070.000

ΠΗΓΕΣ: α. Η κατάσταση της γεωργίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Έκθεση 1994. Έκδοση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, β. Οργανισμός Βάμβακος.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Παραγωγή Ευρωπαϊκής Ένωσης σε σύσπορο βαμβάκι κατά τη δεκαετία 1986-1995 (σε τόνους)

Εμπορική περίοδος	Εσοδεία	Ελλάδα	Ισπανία	Σύνολο
1986-87	1986	622.754	265.364	888.118
1987-88	1987	559.963	256.523	816.486
1988-89	1988	751.521	357.753	1.109.274
1989-90	1989	827.118	197.332	1.024.450
1990-91	1990	662.008	262.835	924.8436
1991-92	1991	670.940	260.725	931.665
1992-93	1992	760.685	223.932	984.617
1993-94	1993	985.678	98.883	1.084.561
1994-95	1994	1.050.000	120.000	1.170.000
1995-96	1995	1.368.000	104.000	1.472.000
1996-97	1996	1.000.000	250.000	1.250.000

ΠΗΓΗ: Οργανισμός Βάμβακος.

Ο πίνακας επίσης 7 εικονίζει την παραγωγή σύσπορου βαμβακιού την τελευταία πενταετία στις δυο παραγωγές χώρες βαμβακιού της ΕΕ.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Παραγωγή σύσπορου βαμβακιού στην Ε.Ε., Ελλάδα και Ισπανία στην πενταετία 1997-2001 σε χιλιάδες τόνους

Έτος	1997	1998	1999	2000	2001
Ε.Ε.	1.493	1.522	1.779	1.543	1.660
Ελλάδα	1.126	1.186	7.367	1.259	1.356
Ισπανία	366	335	412	984	304

ΠΗΓΗ: FAO.

Είναι λοιπόν προφανές ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι ελλειμματική σε βαμβάκι. Διότι χρειάζεται κάθε χρόνο 1,35 εκατ. τόνους εκκοκκισμένο περίπου και η παραγωγή του μόλις αγγίζει τους 0,50 εκατ. τόνους. Αποδεικνύεται τούτο και από τον πίνακα 6 που δείχνει την παραγωγή σύσπορου βαμβακιού στην Ε.Ε.

4.1.3 Η παραγωγή βαμβακιού στην Ελλάδα και οι στρεμματικές αποδόσεις

Η καλλιέργεια του βαμβακιού στην Ελλάδα καταλαμβάνει έκταση 4 περίπου εκατομμυρίων στρεμμάτων (1998), η παραγωγή του δε την ίδια χρονιά ανήλθε σε 1.170.000 τόνους και με απόδοση 287 κιλά ανά στρέμμα έναντι 133 το 1961. Η καλλιεργούμενη, εξάλλου, έκταση είναι αρδευόμενη κατά 95% και μόνο 5% είναι ξηρική.

Από τον πίνακα επίσης 7α, που παραθέεται αμέσως παρακάτω και ο οποίος παριστά τις στρεμματικές αποδόσεις σε κιλά στην πενταετία 1997-2001 σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και καθεμιάς των βαμβακοπαραγωγών χωρών/μελών της, προκύπτει ότι η μέση σταθμική απόδοση του στην Ελλάδα αυξήθηκε από

279 κιλά ανά στρέμμα την πενταετία 1995-1999 σε 305,6 την πενταετία 1997-2001, έναντι μέσης σταθμικής απόδοσης της Ισπανίας 347 κιλά.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7α: Στρεμματικές αποδόσεις (κιλά)

Έτος	1997	1998	1999	2000	2001
ΕΕ	283	291	333	306	338
Ελλάδα	276	280	322	304	336
Ισπανία	327	340	379	313	346

ΠΗΓΗ: FAO.

4.2 Οι εκμεταλλεύσεις, το εισόδημα, οι εξαγωγές και οι εισροές από το βαμβάκι

Εξάλλου, με την καλλιέργεια του ασχολούνται στη χώρα μας περίπου 150.000 οικογένειες, ο δε αριθμός του μηχανικού εξοπλισμού, που καταγίνεται κυρίως με τη συλλογή του, παρουσίασε έκρηξη και από 760 μονάδες που ήταν το 1977 έφθασαν στις 2.100 το 1989 και στις 2.600 το 1994 και το 1995.

Προσθέτουμε ότι το βαμβάκι, πλέον από το ικανοποιητικό εισόδημα του, 150.000 οικογένειες παρέχει εργασία επίσης σε άλλες τόσες στις αστικές περιοχές που καταγίνονται με τα διάφορα στάδια της μεταποιητικής επεξεργασίας του.

Οι εξαγωγές μας επίσης σε εκκοκκισμένο βαμβάκι αγγίζουν τα 300 δισ. δρχ. και συνεπώς, συνυπολογίζοντας και την εγχώρια κατανάλωση, καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η συνολική αξία του βαμβακιού του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα ξεπερνάει τα 700 δισ. δρχ.

Και για να ολοκληρώσουμε περί τη σημασία της βαμβακοκαλλιέργειας στη χώρα μας, σημειώνουμε ότι οι κοινοτικές εισροές που εισέρχονται στα ταμεία της Ελλάδας ξεπερνούν τα 200 δισ. δρχ. περίπου (211,874 το 2000, βλ. τον πίνακα 8).

ΠΙΝΑΚΑΣ 8: Κοινοτικές εισροές

Έτος	Παραγωγή(τόνους)	Πριμοδότηση από Ε.Ε. (δισ. δρχ.)	Εμπορική αξία παραγωγής (δισ. δρχ.)	Σύνολο
1994	1.180	204,997	135,003	340,0
1995	1.250	223,997	123,523	347,3
1996	962	211,849	71,251	283,1
1997	1.100	186,206	138,294	324,5
1998	1.170	184,215	137,485	321,7
1999	1.320	224,523	118,677	343,2
2000	1.250	211,874	163,126	375,0

ΠΗΓΗ: Υπουργείο Γεωργίας.

4.3 Η προστασία του βαμβακιού. Το κοινοτικό και εθνικό θεσμικό καθεστώς

Η προστασία του ελληνικού βαμβακιού από την Κοινότητα, μετά την είσοδο της Ελλάδας σ' αυτήν, προσδιορίσθηκε με το πρωτόκολλο 14 της Πράξης της Προσχώρησης της Ισπανίας και της Πορτογαλίας και με βάση αυτό το καθεστώς το συμβούλιο των Υπουργών Γεωργίας της Ε.Ε. προσδιόριζε κάθε χρόνο δύο θεσμικές τιμές:

Αυτή του στόχου του σύσπορου και

Την ελάχιστη τιμή παραγωγού.

Προσδιορίστηκε επίσης κοινοτική ενίσχυση και οροφή στην παραγωγή, τη γνωστή ως Μέγιστη Εγγυημένη Ποσότητα (ΜΕΠ), αλλά και συνυπευθυνότητα.

Το 1995 όμως καθιερώνεται Νέο Θεσμικό Πλαίσιο για το βαμβάκι και με το οποίο γίνεται προσαρμογή στο βάρος του, μειώνονται οι θεσμικές τιμές κατά 10-12%, καταργείται το καθεστώς των μικρών παραγωγών και ο οριακός φραγμός ανώτατης μείωσης της ενίσχυσης, καθορίζονται και επιβεβαιώνονται τα ίδια πλαίσια της περιόδου της εμπορίας του από 1/9 έως 31/8 και ορίζεται, τέλος, ότι η κοινοτική ενίσχυση θα καταβάλλεται στον παραγωγό διαμέσου των εκκοκκιστηρίων.

Σχετικά οι προτάσεις του κοινοτικού πακέτου 1996 προβλέπουν ότι:

Η κοινοτική προκαταβολή θα υπολογίζεται με βάση τις εκτιμήσεις για την προβλεπόμενη παραγωγή του προϊόντος αυτού και τη διεθνή τιμή του και ότι,

Οι εκκοκκιστές και οι έμποροι θα εισπράττουν την ενίσχυση σύμφωνα με τη διεθνή τιμή που ισχύει την ημέρα της εισόδου του προϊόντος στο εκκοκκιστήριο.

Στη συνέχεια εκδόθηκε και ισχύει και σήμερα ο Καν. 1051/2001 αλλά και ο Καν. 1591/2001, που ρυθμίζουν το καθεστώς της ενίσχυσης στους βαμβακοπαραγωγούς.

Ειδικότερα ο Καν. 1051/2001 προσδιορίζει τα ποσά που χορηγούνται στους παραγωγούς (αρθρ. 2), τους δικαιούχους και τον τρόπο της χορήγησης της ενίσχυσης (αρθρ. 10 επ.), τις δράσεις για τη βελτίωση του περιβάλλοντος και τις εκτάσεις που είναι επιλέξιμες προς καλλιέργεια (αρθρ. 17), ο δε Καν. 1591/2001 προσδιορίζει τις λεπτομέρειες της εφαρμογής του καθεστώτος της ενίσχυσης του βαμβακιού.

Γενικότερα και καθόσον αφορά την επιταγή του αρθρ. 17 του Καν. 1051/2001, διευκρινίζουμε ότι αυτή αναφέρεται στην προστασία του περιβάλλοντος κατά την καλλιέργεια του προϊόντος αυτού και προσθέτει ότι πρέπει να γίνεται με σεβασμό και σε συμμόρφωση του Κοινοτικού Κεκτημένου, προς τούτο δε εκδόθηκε η υπ' αριθ. 42195/2002 απόφαση των Υπουργών Οικονομίας, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, ΠΕΧΩΔΕ και Γεωργίας με την οποία εξειδικεύεται η εφαρμογή των επιτασσόμενων από την Ε.Ε. μέτρων που σχετίζονται με τη βαμβακοκαλλιέργεια στην Ελλάδα και ορίζεται ότι αυτή θα πρέπει να συντελείται με σεβασμό στο περιβάλλον και σύμφωνα με τους Κώδικες Ορθής Γεωργικής Πρακτικής (ΚΟΓΠ), ότι οι καλλιεργούμενες εκτάσεις δέον να επιλέγονται με αντικειμενικά και διαφανή κριτήρια και ότι οι παραγωγοί οφείλουν να χρησιμοποιούν κατάλληλες ποσότητες λιπασμάτων, να εφαρμόζουν ετησίως σύστημα αμειψισποράς και ότι περί των καλλιεργούμενων κτημάτων έχουν την υποχρέωση να υποβάλουν δήλωση στο Ολοκληρωμένο Σύστημα Διαχείρισης και Ελέγχου (ΟΣΔΕ).

4.3.1 Η τιμή του βαμβακιού

Αναφορικά με την τιμή του βαμβακιού σημειώνουμε ότι αυτή από 7,07 το κιλό που ήταν το 1961 έφτασε, αυξανόμενη συνεχώς, τις 295 το 1997, για να καμφθεί το 1998 και να είναι 275 το 1998. Το τελευταίο είναι και ένα σαφές μήνυμα ότι η προστασία του από μέρους της Ε.Ε. δεν μπορεί να είναι διηνεκής και ότι το νέο καθεστώς που διαμόρφωσαν τα όργανα της και οι αποφάσεις της Διαχειριστικής Επιτροπής προαναγγέλλουν δυσκολίες για το αγροτικό αυτό αγαθό και τις οποίες οφείλουμε να προσμετρήσουμε κατά το σχεδιασμό της στρατηγικής της παραγωγής του. Αν δε λάβουμε υπόψη μας ότι οι τιμές παρα-

γωγού βασίζονται στις κοινοτικές κυρίως ενισχύσεις και ότι η διεθνής τιμή του καλύπτει μόνο το 1/3 αυτής που απολαμβάνει ο καλλιεργητής, θα πρέπει να αντιληφθούμε ότι η Ε.Ε. θα φθάσει στο σημείο κάποτε (ελπίζουμε όχι σύντομα) να σταματήσει τις επιδοτήσεις και πρέπει αυτό να μας προβληματίσει και να μας συνεγείρει για την προοπτική και το μέλλον αυτού του προϊόντος.

4.3.2 Τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα του ελληνικού βαμβακιού. Τα επιβαλλόμενα να ληφθούν μέτρα

Τα πλεονεκτήματα του ελληνικού βαμβακιού συνίστανται στο ότι είναι τύπου upland, που είναι από τις πλέον διαδεδομένες ποιότητες στον κόσμο, χρησιμοποιούμενο στη διεθνή βιομηχανία υφασμάτων και η οποία καταναλώνει 98% περίπου αυτού του τύπου. Δηλαδή το ελληνικό αυτό αγροτικό προϊόν, εξαιτίας των εδαφοκλιματικών συνθηκών και της βελτιωμένης του ποικιλίας, που οφείλεται και στην πολύχρονη πείρα που έχουν ήδη αποκτήσει οι βαμβακοπαραγωγοί μας στα θέματα της τεχνογνωσίας και της τεχνολογίας του και το οποίο χαρακτηρίζεται από ικανοποιητικό μήκος ίνας, χρώμα και από πολλά άλλα καλά τεχνολογικά στοιχεία, έχει καταστεί επώνυμο (greek style cotton) και για τους λόγους αυτούς είναι περιζήτητο.

Επειδή επίσης, εξαιτίας και της μικρής απόστασης, έχει χαμηλό κόστος μεταφοράς προς την Ευρώπη και έχει και μεγάλες αποδόσεις, η καλλιέργεια του είναι πλεονεκτική και συμφέρουσα.

Στα αρνητικά του κατατάσσονται:

- Η χρήση τελευταία πολλών ποικιλιών που οδήγησαν στην παραγωγή ανομοιόμορφου βαμβακιού και μη σταθερής ποιότητας.
- Το υψηλό κόστος της παραγωγής και ως εκ τούτου η χαμηλή ανταγωνιστικότητα του.
- Η διαχείριση των επιδοτήσεων από τα εκκοκκιστήρια Και
- Η έλλειψη τυποποίησης.

Με δεδομένο επίσης ότι η Ε.Ε., όπως σημειώσαμε, είναι ελλειμματική σε βαμβάκι και ότι, σύμφωνα με τη βασική αρχή της προτίμησης της Ε.Ε., οι Έλληνες βαμβακοπαραγωγοί, που είναι και από τους μικρότερους της Ένωσης, πρέπει οπωσδήποτε και κατά προτεραιότητα να προστατευθούν (βλ. και Κ. Πολύμερος -Κ. Μάττας, *Προβλήματα και Προοπτικές στην Εμπορία του Ελληνικού Βαμβακιού, Ανταγωνιστικότητα και Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη, 4ο Πανελλήνιο Συνέδριο, ΕΤΑΓΡΟ, Θεσ/κη 1998, σελ. 205, 209 επ.*) επιβάλλεται: Η έκταση να περιορισθεί τουλάχιστον στις καλλιεργούμενες σήμερα με το προϊόν αυτό. Και να: Επιδιωχθεί η μείωση του κόστους της παραγωγής με τη μεγέθυνση των εκμεταλλεύσεων και με τη συνεργασία των καλλιεργητών.

Ληφθούν μέτρα αποτροπής πληρωμής της συνυπευθυνότητας από τους μικρούς παραγωγούς και τους καλλιεργητές ξηρικών εκτάσεων και να αποθαρρυνθεί η επέκταση της καλλιέργειας του σε καινούργιους καλλιεργητές, εκτός από τους νέους γεωργούς, με περικοπές αλλά και με διάφορα κίνητρα (όπως της πρόωρης συνταξιοδότησης κ.λ.π.), και να λειτουργήσουν και να παράξουν επιτέλους έργο και οι Διεπαγγελματικές Οργανώσεις βαμβακιού (από υπόμνημα της ΓΕΣΑΣΕ). Εξυγιανθούν οι φορείς της εμπορίας του

Πρωθηθεί η συμβολαιακή γεωργία και ειδικότερα η βαμβακοπαραγωγή.

Αναγκαίος είναι ακόμα ο εθνικός σχεδιασμός και για την ομαλή διαχείριση του νερού, ανάλυση την οποία επιχειρούμε σε άλλη θέση της παρούσας μας (κεφ. 11 Va § 83).

Η συμφωνία της Gatt, τέλος, πιστεύεται ότι δεν προβλέπεται να επηρεάσει δυσμενώς το ελληνικό βαμβάκι, εξαιτίας του ότι το προϊόν αυτό υπόκειται στην κοινοτική προστασία, πλην όμως οφείλουμε να σχεδιάσουμε τη στρατηγική της αντιμετώπισης του διεθνούς ανταγωνισμού εξαιτίας και της επερχόμενης μειωμένης προστασίας του από την Ε. Ε. (βλ. *N. Μαραβέγιας - Δ Μουτσάτσος, Ντύκεν οπ. σελ. 355 επ*).

(ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΠΡΑΚΑΤΣΟΥΛΑΣ, 2003)

5. Ο ΚΑΠΝΟΣ

5.1 Η παραγωγή και η κατανάλωση καπνού στον κόσμο

Η παραγωγή του καπνού στον κόσμο κατά την περίοδο των ετών 1992 και 1993 έφθασε τους 7.330 χιλ. τόνους ετησίως, για να πέσει στη διετία 1994 και 1995 στους 5.650 χιλ. επίσης ετησίως και στη συνέχεια στους 6.930 χιλ. το 1998, 6.762 χιλ. το 2000 και 6.346 το 2001.

Εξάλλου, η κατανάλωση του στις αναπτυσσόμενες χώρες από 2 χιλιόγραμμα κατά κεφαλή που ήταν το 1979/1981 μειώθηκε σε 1,5 χγρ./κεφαλή το 1994 και, σύμφωνα με εκτιμήσεις του FAO, αναμένεται να μειωθεί ακόμα περισσότερο και να φθάσει στα 1,4 χγρ. το 2010.

5.1.1 Η παραγωγή στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Η παραγωγή όμως στην Ευρωπαϊκή Ένωση του προϊόντος αυτού ακολούθησε ελαφρά ανοδική πορεία και από 330 χιλ. τόνους το 1980/81 έφθασε τους 375 χιλ. το 1992/93, για να μειωθεί έκτοτε συνεχώς τα μετέπειτα χρόνια σε 354.344 χιλ. τόνους το 1997, 355.826 το 1999 και 338.890 το 2001 (στοιχεία του FAO), δίχως όμως και πάλι να καλύπτει την εσωτερική κατανάλωση και για το λόγο αυτό πραγματοποιεί εισαγωγές.

Τέλος, η κατανομή της παραγωγής κατά χώρες / μέλη απεικονίζεται στον παρακάτω πίνακα 1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Παραγωγή καπνού στην Κοινότητα κατά χώρα (1992-93)

Χώρα	Παραγωγή (τον.)	Μ.Ο. (1922-1930)%
Ελλάδα	152.170	40,6
Ιταλία	141.682	37,8
Ισπανία	42.375	11,3
Γαλλία	25.169	6,7
Γερμανία	8.615	2,3
Πορτογαλία	3.441	0,9
Βέλγιο	1.456	0,4
Σύνολο	374.909	100,0

ΠΗΓΗ: The Agricultural Situation in the Community, 1994.

5.1.2 Οι στρεμματικές αποδόσεις

Εξάλλου, οι στρεμματικές σε κιλά αποδόσεις σε φύλλα σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και καθεμιάς των χωρών / μελών της απεικονίζονται στον επόμενο πίνακα 1α και ο οποίος έχει ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 1α: Στρεμματικές αποδόσεις (κιλά)

Έτος	1997	1998	1999	2000	2001
ΕΕ	242	245	250	252	252
Αυστρία	212	215	203	207	207
Βέλγιο-Λουξ.	288	349	343	300	342
Γαλλία	275	289	279	275	270
Γερμανία	243	241	245	240	283
Ελλάδα	207	203	215	217	213
Ιταλία	270	279	269	278	277
Πορτογαλία	233	265	263	290	295
Ισπανία	277	227	334	314	318

ΠΗΓΗ: FAO.

Όπως επαρκώς αποδεικνύεται, οι αποδόσεις της Ελλάδας είναι οι μικρότερες σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και έναντι καθεμιάς των χωρών / μελών της ΕΕ.

5.1.3 Η παραγωγή καπνού στην Ελλάδα και η εξέλιξη των στρεμματικών αποδόσεων

Η παραγωγή καπνού στην Ελλάδα, που από το 1990 και εφεξής απασχολεί περί τις 60.000 οικογένειες, εμφανίζεται στον πίνακα που ακολουθεί και από τον οποίο προκύπτει ότι η μεν καλλιέργεια των ειδών ανατολικού τύπου μειώνεται διαχρονικά σε έκταση και σε παραγωγή, του τύπου βιρτζίνια μένει περίπου σταθερή και στα δύο αυτά είδη και το αυτό παρατηρείται και του τύπου μπέρλεου (στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας, Νοέμβριος 2000, τα οποία πιστοποιούνται και από τον πίνακα 2 της ίδιας πηγής).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Παραγωγή καπνού

Έτος	Παραγωγή (τόνους)	Πριμοδότηση από Ε.Ε. (δισ. δρχ.)	Εμπορική αξία παραγωγής (δισ. δρχ.)	Σύνολο
1993	130.750	97,0	21,8	118,8
1994	119.590	97,8	21,6	119,4
1995	120.050	104,5	42,4	146,9
1996	121.870	106,8	68,1	174,9
1997	122.960	107,7	63,0	170,7
1998	122.847	113,7	51,3	165,0
1999	124.304	122,0	50,3	172,3
2000	124.000	121,5	51,0	172,5

ΠΗΓΗ: Υπουργείο Γεωργίας.

Εκφραστικός είναι επίσης και ο επόμενος πίνακας, που καταγράφει τον αριθμό των Ελλήνων παραγωγών, την καλλιεργηθείσα έκταση και τις πωληθείσες από τους καπνοπαραγωγούς ποσότητες.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Παραγωγοί, Έκταση, Ποσότητα Καπνού (1981-1994)

Έτος	Αριθμός παραγωγών	Καλλιεργηθείσα έκταση (στρεμ.)	Αγορασθείσα ποσότητα (τόν.)
1981	101.257	910.500	123.881
1982	98.8523	930.300	125.309
1983	96.559	926.700	109.150
1984	94.289	926.400	140.427
1985	27.190	987.100	144.605
1986	97.605	994.800	138.644
1987	92.321	920.300	139.503
1988	87.041	870.200	129.145
1989	79.375	814.700	120.900
1990	71.697	762.900	120.105
1991	70.986	829.900	146.048
1992	73.462	1.015.490	173.586
1993	71.149	742.200	130.728
1994	70.063	677.390	119.590

ΠΗΓΗ: Ομοσπονδία Βιομηχανιών Επεξεργασίας Καπνού, Έκδοση «The Greek Tobacco Market» 1994 και ελληνική Καπναγορά, Ιούλ. -Αύγ. 1995.

Οι στρεμματικές επίσης αποδόσεις του απεικονίζονται στον παραπάνω πίνακα 1α και εκφράζουν το μέσο όρο όλων των τύπων. Όμως είναι ανάγκη να σημειώσουμε ότι, παρόλο ότι στο επίπεδο αυτό οι ελληνικές είναι χαμηλότερες σε σχέση με τις άλλες χώρες/μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εξελικτικά και διαχρονικά και στο επίπεδο των καπνών ανατολικού τύπου αυτές βαίνουν αυξανόμενες και από 73 κιλά κατά στρέμμα το 1961 έφθασαν στα 172 κιλά το 1996, για να μειωθούν ελαφρώς τα

επόμενα δύο χρόνια στα 164 και 165 κιλά, του τύπου βιρτζίνια βαίνουν συνεχώς αυξανόμενες και από 163 κιλά κατά στρέμμα το 1979 ανήλθαν στα 300 το 1998, των δε καπνών μπέρλεου είναι και αυτές αυξανόμενες και από 119 κιλά το 1963 άγγιξαν τα 366 το 1998.

5.2 Η συμβολή του στην εθνική μας οικονομία

Σε σχέση με τη συμβολή του προϊόντος αυτού στα κυριότερα μακροοικονομικά μεγέθη παραθέτουμε τον πίνακα που κατάρτισε ο Δεκούρας στη μελέτη του ο Καπνός στην Ελληνική Οικονομία, εκδόσεις Gudeberg, 2000, σελ 249, και ο οποίος έχει ως εξής:

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Η συμβολή του τομέα του καπνού στα κυριότερα μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας

Τομείς Οικονομικής Δραστηριότητας του Καπνού	Κυριότερα Μακροοικονομικά μεγέθη		Φορολογικά έσοδα			
	Απασχόληση	Ακαθάριστη Αξία Παραγωγής	Φόροι	Εταιρικοί	Φόροι	Σύνολο
Παραγωγή καπνού	209.147	176.934	-	-	-	-
Επεξεργασία καπνού και παραγωγή τσιγάρων	9.268	190.431	749.00	2.200	11.000	13.2
Εμπόριο καπνού – χονδρικό και λιανικό	26.202	124.450		24.300	500	24.800
Διαφήμιση προϊόντων καπνού	650	31.500	-	1.300	1.000	2.300
Σύνολο τομέων καπνού	245.267	514.987	749.000	27.800	12.500	40.300

ΠΗΓΗ: Εκτιμήσεις του συγγραφέα Δεκούρα και ποικίλες στατιστικές πηγές =εκατ. δρχ. 1998 = εκατ. δρχ. 2000

5.3 Η συμβολή του στην απασχόληση

Αναφορικά με τη σημασία του στον τομέα της συνολικής απασχόλησης, σημειώνουμε ότι αυτή ανέρχεται σε 244.000 άτομα, όπως καταφαίνεται από τον αμέσως παρατιθέμενο πίνακα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Η συμβολή του τομέα του καπνού στην απασχόληση

Τομέας	Αριθμός ισοδυνάμων πλήρους απασχόλησης
Καλλιέργεια καπνού	209,147
Αγρότες και μη-αμειβόμενα μέλη του νοικοκυριού	152,107
Αμειβόμενη απασχόληση στη γεωργία	57,040
Επεξεργασία και εμπόριο καπνού	6,250
Βιομηχανίες παραγωγής τσιγάρων	3,018
Χονδρικό Εμπόριο τσιγάρων	5,052
Πρατήρια χονδρικής πώλησης	776
Αντιπρόσωποι	4,276
Λιανικό εμπόριο τσιγάρων	20,396
Περίπτερα	16,400
Άλλα σημεία πώλησης	3,996
Διαφήμιση προϊόντων καπνού	650
Σύνολο	244,513

ΠΗΓΗ: Δεκούρας ΟΠ.

Χαρακτηριστικό επίσης είναι ότι η Ελλάδα σε σχέση με τον καπνό κατέχει την ακόλουθη θέση έναντι της Ε.Ε:

Καλύπτει ποσοστό 36.1% του συνόλου της παραγωγής της Ε. Ε. και είναι δεύτερη στο χώρο αυτό με παραγωγή 125 χιλ. τόνους το χρόνο. Είναι πρώτη σε αξία του παραγόμενου αυτού προϊόντος, με συνολικό ύψος 530 εκ. ευρώ και με εισπράξεις το 2000 από τις εξαγωγές 350 εκατ. ευρώ. Η ακαθάριστη αξία της παραγωγής του στο ΑΕΠ είναι κατά οκτώ (8) φορές μεγαλύτερη σε σχέση με το σύνολο των άλλων χωρών / μελών της Ε.Ε. Ειδικά στη βιομηχανία απασχολεί πενταπλάσιο αριθμό από το αντίστοιχο του μέσου όρου των κρατών / μελών της Ε.Ε. (Συνέντευξη τύπου ΠΑΣΕΓΕΣ και της Ένωσης Καπνοβιομηχάνων, Φεβρουάριος 2003).

Δεν πρέπει, τέλος, να μας διαφεύγει και ότι ο καπνός:

- Απαιτεί μεγάλο αριθμό ημερομισθίων και για το λόγο αυτό συμβάλλει στη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο,
- Αξιοποιεί γεωργικές εκτάσεις μέτριας ή και χαμηλής παραγωγικής ικανότητας για την καλλιέργεια ειδών ανατολικού τύπου Και
- Μπορεί να αποδώσει ικανοποιητικό γεωργικό εισόδημα στις μικρού μεγέθους γεωργικές εκμεταλλεύσεις που κυριαρχούν στην Ελλάδα.

5.4 Η πολιτική προστασίας του ελληνικού κράτους για τον καπνό. Ιστορική αναδρομή. Θεσμικά μέτρα

Η πολιτική του ελληνικού κράτους έναντι του καπνού, εξαιτίας της μεγάλης σημασίας του για την οικονομία της χώρας, υπήρξε εξαρχής έντονα προστατευτική. Συγκεκριμένα (βλ. και Κ. Παπαγεωργίου, *ο Καπνός στο συλλογικό έργο Εξελίξεις κλπ.*, σελ 64 επ. εκδ. Σταμουλης 1997):

- Προέβηκε στην ίδρυση τριών γραφείων προστασίας καπνού στις πόλεις Βόλο, Θεσσαλονίκη και Καβάλα για την προσφορά υπηρεσιών στην παραγωγή, την επεξεργασία και το εμπόριο του καπνού και στη συνέχεια ιδρύθηκε και το Καπνικό Ινστιτούτο Δράμας (1930).
- Απαγόρευσε την παραγωγή καπνού σε ακατάλληλες εκτάσεις (ν.4660/30 και 5010/31).
- Δεν επέτρεπε τη συλλογή και την πώληση των χαμηλής ποιότητας «πλατύφυλλων» καπνών και των φύλλων δεύτερης βλάστησης (ν. 5166/1931).
- Επέβαλε την προσωρινή απαγόρευση της καπνοκαλλιέργειας σε ολόκληρη σχεδόν την παλιά Ελλάδα (ν.δ. 15/4/1931 και ν. 5112/31).
- Υιοθέτησε την εξαγορά από το δημόσιο και την καταστροφή των υποβαθμισμένων καπνών των εσοδειών 1929 και 1930 (ν. 5166/31).
- Θεσμοθέτησε την απαγόρευση της αλλαγής των ποικιλιών στις καπνο-παραγωγικές κοινότητες (ν. 1520/1939).
- Όρισε την επιβολή περιορισμών περί την καλλιεργούμενη έκταση και την παραγόμενη ποσότητα (νόμοι 523/1937, 706/1937 και 1575/39) και
- Έθεσε κανόνες σχετικά με το περιεχόμενο και τους όρους των υπογραφόμενων συμφωνητικών μεταξύ αγοραστή και παραγωγών κλπ. *(πολλά όμως από τα παραπάνω μέτρα επικρίνονται με σφοδρότητα, βλ. Βασ. Μπρακατσούλας, Το Αγροτικό Πρόβλημα και Κίνημα στην Ελλάδα, § 123 δ, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, 2003).*
- Το 1948/53, τέλος, καθιερώθηκαν εγγυημένες τιμές και πολιτική παρέμβασης για τη στήριξη των παραγωγών εξαιτίας της αλλαγής των προτιμήσεων των καπνών προς τα αμερικανικά τσιγάρα.

5.4.1 Το καθεστώς της προστασίας του καπνού μετά την είσοδο της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και οι τιμές. Η διαχρονική εξέλιξη των τιμών

Μετά την είσοδο της χώρας μας στην ΕΟΚ ακολουθήθηκε πολιτική στήριξης του εισοδήματος των καπνοπαραγωγών και παράλληλα πάρθηκαν μέτρα:

Περιοριστικά της παραγωγής του και παρόμοια στις βιομηχανίες τσιγάρων.

Καθιερώθηκε η επίσημη βαθμολόγηση της ποιότητας τους.

Ορίσθηκαν τιμές παρέμβασης.

Χορηγήθηκαν εισοδηματικές ενισχύσεις, χαμηλότοκα δάνεια, επιδοτήσεις για την αγορά μηχανημάτων και δασμολογική προστασία έναντι εισαγωγών καπνού και προϊόντων του.

Την ίδια χρονική περίοδο εφαρμόσθηκε αρχικά από τη χώρα μας ο Κανονισμός 727/70 και στη συνέχεια ο Κανονισμός 1075/78, με τους οποίους καταργήθηκαν οι περιορισμοί στην παραγωγή και προσδιορίσθηκε ενιαία πριμοδότηση κατά κιλό προϊόντος και με αποτέλεσμα την αύξηση της παραγωγής του εξαιτίας και της αύξησης των αποδόσεων διαμέσου της ευρείας χρήσης των λιπασμάτων.

Τα αποτελέσματα της πολιτικής αυτής ήταν:

- Εφαρμογή της αρχής της ελευθερίας της καπνοκαλλιέργειας.
- Καθορισμός τιμών στόχου και παρέμβασης.
- Χορήγηση πριμοδότησης ανά κιλό παραγόμενου καπνού, - διαφοροποιημένης όμως ανά ποικιλία ή ομάδα ποικιλιών.
- Λειτουργία του συστήματος της παρέμβασης.

- Χρηματοδότηση εξαγωγικών ενισχύσεων.

Στη συνέχεια όμως και με τον Κανονισμό 2667/80 καθιερώθηκαν ορισμένοι περιορισμοί.

Το 1992, εξάλλου, η καπνική πολιτική της ΕΕ αναθεωρήθηκε ριζικά με τον Κανονισμό 1636/98 και ο οποίος αντικατέστησε τον προηγούμενο 727/70 προς τις εξής κατευθύνσεις (βλ. και το από 21/6/2000 υπόμνημα της ΓΕΣΑΣΕ):

Ορίσθηκαν 34 ποικιλίες καπνού με βάση τη μέθοδο της αποξήρανσης και το βαθμό της ζήτησης στην αγορά.

Προσδιορισμός κάθε χρόνο από το Συμβούλιο πριμοδότησης ανά χιλιόγραμμο χωρικού καπνού και για κάθε ομάδα ποικιλίας.

Χορήγηση ειδικής ενίσχυσης, ίσης προς 100% Και

Επιβολή συστήματος ελέγχων για να διαμορφωθούν μετά οι τιμές ως η εξής για τα καπνά:

Ανατολικού τύπου 1994: 1116, 1995: 1406, 1996: 1560, 1997: 1631, 1998: 1508.

Βιρτζίνια 1994: 818, 1995: 943, 1996: 1138, 1997: 1245 και 1998:1072.

Μπέρλεου: 1994: 670, 1995: 749, 1996: 833, 1997: 833 και 1998: 843.

(ΠΗΓΗ: Υπουργείο Γεωργίας, 1999).

Σε μερικότερο και πλέον εξειδικευμένο προσδιορισμό η διαχρονική εξέλιξη των τιμών εξεικονίζεται και στον παρακάτω πίνακα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Εξέλιξη των Τιμών που λαμβάνουν οι παραγωγοί 1988-98

Ποικιλία καπνού	Τιμές που λαμβάνουν οι αγρότες(Δρχ. /κιλό, τρέχουσες τιμές)		
	1988	1993	1998
Μπασμάς	1.032	1.413	2.278
Κατερίνης	780	1.225	1.753
Κ-Κ	525	814.	1.088
Κλασικό Τσεμπέλια	502	837	922
Μαύρο	404	795	935
Μπέρλεϊ	290	682	914
Βιρτζίνια	535	837	1.194

ΠΗΓΗ: Ελληνική αγορά καπνού (Ομοσπονδία ελληνικών βιομηχανιών επεξεργασίας καπνού, διάφορες εκδόσεις ως το 1999).

Διευκρινίζουμε ακόμα ότι η εμπορική αξία της τιμής των παραγόμενων στην Ελλάδα καπνών ανέρχεται ποσοστιαίως το πολύ ως το 26,3% επί της συνολικής που εισπράττει ο παραγωγός και το υπόλοιπο αποτελεί κοινοτική πριμοδότηση. Με την εφαρμογή της συμφωνίας της Gatt, εξάλλου, προβλέπεται να διευκολυνθεί η πρόσβαση καπνών τρίτων χωρών στην αγορά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εξαιτίας βέβαια της μείωσης των δασμών, αλλά θα διευκολυνθεί όμως αντιστοίχως και η πρόσβαση των κοινοτικών (και των ελληνικών) στις αγορές των τρίτων χωρών (*Μαραβέγιας - Μουτσάτσος -Ντύκεν οπ.*).

Σε τελική ανάλυση η θέση του καπνού και της τιμής πώλησης του θα εξαρτηθεί από την Κοινή Αγροτική Πολιτική της ΕΕ και η οποία με τον Καν. 1066/95 εισήγαγε επίσημο σύστημα ποσοστώσεων στην παραγωγή φύλλων καπνού και οι οποίες (ποσοστώσεις) για τη χώρα μας προσδιορίστηκαν στους 133.950 τόνους για το 1993 και στους 127.700 για το 1994 και στη συνέχεια εξελίχθηκαν όπως αναγράφονται στον πίνακα 7.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7: Η εξέλιξη των ποσοστώσεων και της παραγωγής καπνού στην Ελλάδα, 1991-2000

Ποικιλία καπνού	1991			1999			2000
	ποσόστωση (τόνους)	Παραγωγή (τόνους)	Υπερπαραγωγή (%)	Ποσόστωση	Παραγωγή	Υπερπαραγωγή (%)	Ποσόστωση
Μπασμάς	30.000	26.743	-10,8	26.049	25.243	-3,1	27.093
Κατερίνη-Σ79	23.000	20.147	-12,4	22.244	22.020	0,0	23.389
Κ-Κ Κλασικά, Μυρωδάτα	30.000	19.806	-34,0	20.274	19.402	-0,4	18.610
Κ-Κ Μη κλασικά Τεσμπέλια, Μαύρα	26.500	30.858	+16,4	14.792	14.589	0,0	10.993
Μπέρλεου	11.000	8.651	-21,3	12.399	11.987	0,0	12.328
Βιρτζίνια	17.000	39.887	+134,6	30.711	30.610	0,0	32.547

ΠΗΓΗ: Εθνικός Οργανισμός Καπνού, 2000

Με τον τελευταίο Κανονισμό 2848/98 προσδιορίζονται ελάχιστες ποιοτικές απαιτήσεις και επίσης ο τρόπος της κατανομής της επιδότησης και του ποσοστού της υγρασίας του ακατέργαστου καπνού, τα όρια της εγγύησης, οι αναγνωρισμένες ζώνες της παραγωγής του και οι ειδικές ενισχύσεις που χορηγούνται στις Ομάδες Παραγωγών, σε συνδυασμό δε με τους διενεργούμενους ελέγχους για την ακριβή τήρηση των κατευθύνσεων αυτών και όλου του φάσματος των δεσμεύσεων για το προϊόν αυτό, η κατάσταση στον κλάδο αυτόν αρχίζει να ομαλοποιείται.

5.5 Η προοπτική της καπνοκαλλιέργειας

Με δεδομένο, τέλος, ότι η καπνοκαλλιέργεια στην Ελλάδα δεν έχει περιθώρια μείωσης του κόστους της εξαιτίας της ιδιομορφίας της παραγωγής του καπνού, οι προοπτικές της συναρτώνται και από την:

Μείωση της καλλιέργειας των μη εμπορεύσιμων ποικιλιών.

Καλύτερη οργάνωση και συνεργασία των παραγωγών με τις Ομάδες Παραγωγών.

Βελτίωση της ποιότητας και τη Διαμόρφωση της κοινοτικής πολιτικής με καλούς όρους για την παραγωγή και για τους παραγωγούς.

(ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΠΡΑΚΑΤΣΟΥΛΑΣ, 2003)

6. ΤΟ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ

6.1 Το ελαιόλαδο στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η καλλιέργεια της ελιάς είναι από τις πιο παλιές στη χώρα μας, κατέχουμε δε σήμερα από την άποψη της παραγωγής την τρίτη θέση στον κόσμο μετά από αυτήν της Ιταλίας και της Ισπανίας, και ακολουθούν η Πορτογαλία., η Τουρκία, η Τυνησία, το Αλγέρι και το Μαρόκο. Πρόκειται δηλαδή για καλλιέργεια που αναπτύσσεται στις μεσογειακές χώρες και με παγκόσμια παραγωγή 2,8 εκατ. τόνους. Αρκεί να προσθέσουμε ακόμα ότι οι τρεις μόνο πρώτες παραγωγές χώρες (Ισπανία, Ιταλία και Ελλάδα) κατέχουν το 72% των ελαιόδεντρων παγκοσμίως και το 75% της παγκόσμιας επίσης παραγωγής.

6.1.1 Το ελαιόλαδο στην Ελλάδα

Συγκεκριμένα, η παραγωγή ελαιόλαδου στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης εμφανίζει την εικόνα που δείχνει ο πίνακας 1.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Παραγωγή ελαιόλαδου (σε χιλ. τόνους)

Έτος	1997	1998	1999	2000	2001
Ε.Ε.	2.227	1.751	1.810	1.925	2.097
Γαλλία	2	2	2	2	4
Ελλάδα	411	396	398	426	422
Ιταλία	652	471	713	508	558
Πορτογαλία	38	33	47	25	41
Ισπανία	1.122	846	650	962	1.072

ΠΗΓΗ: FAO.

Εξάλλου, η Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως δείξαμε και στον πίν. 1, αποτελεί το μεγαλύτερο παραγωγό και καταναλωτή ελαιόλαδου στον κόσμο, όπως φαίνεται τούτο και από τον πίνακα 2.

Προσθέτουμε ότι ο αριθμός των παραγωγών ελαιόλαδου στην Ε.Ε. είναι της τάξης των 2.240.000, από τους οποίους 850.000 στην Ιταλία και 500 χιλ. στην Ισπανία, ενώ η Πορτογαλία έχει 90 χιλ. και 20 χιλ. η Γαλλία (βλ. ιστοσελίδα της Γεωργίας *fact-sheats*).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Παραγωγή και κατανάλωση ελαιολάδου στην Ε.Ε. (χιλ τόνοι)

	1994*/95	1995/96	1996/97	1997/98
Παραγωγή Ε.Ε.	1.463	1.481	1.930	2.394
Εμπόριο εισαγωγής λαδιού	61	2	46	46
Εξαγωγή λαδιού	75	135	150	188
Αλλαγές στα αποθέματα	-19	-8	242	486
Εσωτερική κατανάλωση	1.482	1.433	1.610	1.766
Ανθρώπινη κατανάλωση της 1 Ιανουαρίου	4.0	3.7	4.2	4.7
Αυτάρκεια σε ποσοστό σε σύνολο της παραγωγής για οικιακή χρήση σε %	98.7	103.4	119.9	135.6

ΠΗΓΗ: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Γενική Διεύθυνση Γεωργίας

6.2 Το θεσμικό καθεστώς διαχρονικά και οι συνέπειες

Τονίζουμε επίσης ότι η χώρα μας κατέχει και το προνόμιο της μεγαλύτερης κατά κεφαλή κατανάλωσης λαδιού σε παγκόσμιο επίπεδο (20 κιλά ετησίως, διπλάσια δηλαδή από αυτή της Ιταλίας και της Ισπανίας).

Αξίζει ακόμα να σημειώσουμε ότι η κατανάλωση ελαιόλαδου στις χώρες της Ε.Ε. αντιπροσωπεύει 1.620.000 τόνους, έναντι παγκόσμιας 2.320.000. Παρόλο όμως, όπως προκύπτει από τον αμέσως παραπάνω πίνακα, ότι η Ε.Ε. είναι αυτάρκης σε έλαια, δεν σημαίνει τούτο και ότι δεν πραγματοποιεί συναλλαγές με αντικείμενο το ελαιόλαδο, αφού εισήγαγε περίπου 150.000

τόνους και εξήγαγε, κατά την ίδια περίοδο, 250.000. Οι λοιπές σημαντικές χώρες εξαγωγής σε τόνους είναι η Τυνησία (115.000), η Τουρκία (40.000) και το Μαρόκο (35.000). Εξάλλου, οι κυριότερες χώρες εισαγωγής είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες (140.000), η Ιαπωνία (26.000) και ο Καναδάς (19.000).

1. Στην Ελλάδα το ελαιόλαδο προσφέρει εισόδημα σε 350.000 περίπου ελληνικές οικογένειες και οι οποίες στην πλειοψηφία τους αξιοποιούν μικρές εκμεταλλεύσεις.

Δημιουργεί επίσης πρόσθετη εποχική απασχόληση κατά τη συγκομιδή του ελαιοκάρπου τους «νεκρούς» χειμερινούς μήνες, ενώ ταυτόχρονα:

Συμμετέχει κατά 25% στην αξία της φυτικής παραγωγής Η καλλιέργεια της ελιάς συνδυάζεται με την αειφόρο ανάπτυξη.

Διατηρεί τον οικονομικό και κοινωνικό ιστό των περιφερειακών περιοχών.

Εξασφαλίζει ποιοτικό προϊόν παγκοσμίως αποδεκτό.

Έχει υψηλό βαθμό διατροφικής αξίας και σημασίας.

Προστατεύει την υγιεινή διαβίωση του σημερινού ανθρώπου.

Αποτελεί τη βάση του διατροφικού μοντέλου της Νέας ΚΑΠ μετά το 2006 (υπόμνημα της ΓΕΣΑΣΕ από 26/2/2002).

Τα ελαιόδενδρα, εξάλλου, ανέρχονται σε 122 εκατομμύρια και καλύπτουν επιφάνεια 8.4 εκατομμυρίων στρεμμάτων.

2. Στον τομέα της μεταποίησης λειτουργούν περίπου 3000 ελαιοτριβεία, 200 επιχειρήσεις τυποποίησης ελαιολάδου, 25 ραφιναρίες και 50 πυρηνελαιουργεία.

3. Τέλος, το αγαθό αυτό κατέχει στη χώρα μας την πρώτη θέση μεταξύ των εξαγόμενων γεωργικών προϊόντων και την τρίτη έναντι όλων των εξαγόμενων αγροτικών ειδών, ύψους σε αξία 272,2 εκ. δολαρίων (βλ. πιν. 2 του παραρτήματος).

Το ελαιόλαδο, υπαγόμενο στον Κανονισμό 136/66 της Κοινής Οργάνωσης Αγοράς (ΚΟΑ) ελαιολάδου, αρχικά προστατεύονταν ως προς την τιμή του με αποφάσεις του Συμβουλίου των Υπουργών Γεωργίας, που εκδίδονταν κάθε χρόνο και οι οποίες συνέθεταν τον μηχανισμό της στήριξης του προϊόντος αυτού με: Ενδεικτική τιμή παραγωγού.

Αντιπροσωπευτική τιμή αγοράς.

Ενίσχυση στην παραγωγή και στην κατανάλωση Και με

Τιμή παρέμβασης.

Εξάλλου, η διαχείριση του περιλάμβανε:

Ενίσχυση στην παραγωγή και στην τιμή της παρέμβασης για τη στήριξη του εισοδήματος των παραγωγών αλλά και ενίσχυση στην κατανάλωση.

Δασμούς και επιστροφές εξαγωγών Και τέλος

Παρέμβαση στα συμβόλαια της σταθεροποίησης για την ομαλοποίηση της προσφοράς.

Από το 1987/88 όμως επιβλήθηκε καθεστώς συνυπευθυνότητας και προσδιορίσθηκε η Μέση Εγγυημένη Ποσότητα (ΜΕΠ) σε 1.350.000 τόνους, αθροιστικά και για όλες τις ελαιοπαραγωγές Χώρες.

Η πολιτική αυτή προκάλεσε, όπως είναι φυσικό, την αύξηση της παραγωγής ελαιολάδου αλλά και της τιμής που απολαμβάνουν οι παραγωγοί με τις χορηγούμενες πριμοδοτήσεις και οι οποίες συνιστούν σημαντικό ποσοστό σε σχέση με την εμπορική τιμή, όπως τούτο φαίνεται και από τον πίνακα 3 που παραθέτουμε αμέσως.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Παραγωγή, πριμοδότηση και αξία του ελαιολάδου

Έτος	Παραγωγή (τόνους)	Πριμοδότηση από Ε.Ε. (δισ. δρχ.)	Εμπορική αξία παραγωγής (δισ. δρχ.)	Σύνολο
1994	358,7	82,249	239,2	321,449
1995	407,5	22,455	323,8	346,255
1996	454,6	156,302	492,5	648,802
1997	453,0	181,340	380,5	561,840
1998	466,0	164,831	314,3	479,131
1999	427,0	143,103	302,8	445,90
2000	422,0	164,527	293,3	457,82

ΠΗΓΗ: Υπουργείο Γεωργίας

Προσθέτουμε ότι η ανά κιλό τιμή που απόλαυσε ο ελαιοπαραγωγός μαζί με την πριμοδότηση ανήλθε τα πέντε τελευταία χρόνια 1994/1998 στο ποσό των 812 δρχ., έναντι τιμής 14.88 το έτος 1961 (βλ. πίνακα 1 του παραρτήματος).

Με τη σειρά τους οι εξελίξεις αυτές επέφεραν σημαντικές βελτιώσεις στον τομέα της ελαιοκομίας. Ακολούθησαν επίσης εκτεταμένες νέες φυτεύσεις και αύξηση του φυσικού κεφαλαίου, αρδεύσεις κ.λπ. και με αποτέλεσμα τη θεαματική άνοδο των

αποδόσεων και τη βελτίωση της ποιότητας τους, όπως τούτο προκύπτει και από τον πίνακα 2 του παραρτήματος. Οι θετικές αυτές εξελίξεις προκάλεσαν με τον Καν. 2366/94 τη θέσπιση ενός νέου μεταβατικού καθεστώτος για την περίοδο από 1 Νοεμβρίου 1998 έως και 31 Οκτωβρίου 2001 και με στόχο μίαν άλλη βαθύτερη μεταρρύθμιση στην προσεχή περίοδο για την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και την εξισορρόπηση της προσφοράς και της ζήτησης του. Με τα εγκριθέντα αυτά νέα μέτρα αυξάνεται κατά 31,6% η Μέγιστη Εγγυημένη Ποσότητα (ΜΕΠ) και η οποία θα ανέλθει σε 1.777.261 τόνους. Αντίθετα, το ύψος της επιδότησης που εισπράττεται από τους παραγωγούς μειώνεται κατά 5%.

Εξάλλου, καθορίστηκε ότι από την 1^η Νοεμβρίου 2001 η ενίσχυση στην παραγωγή χορηγείται μόνο για τα έλαια που παράγονται από ελαιώνες φυτεμένους πριν την 1^η Μαΐου 1998, με εξαίρεση ορισμένες περιπτώσεις που προβλέπονται από τον κανονισμό. Ο κανονισμός προβλέπει εξάλλου και:

Την κατανομή της ΜΕΠ σε Εθνικές Εγγυημένες Ποσότητες (ΕΕΠ), μεταξύ των χωρών παραγωγής, έτσι ώστε να καταστήσει περισσότερο υπεύθυνους τους παραγωγούς που υπερβαίνουν την ΜΕΠ

Τη δυνατότητα της χρησιμοποίησης μέρους των ΕΕΠ στον τομέα των επιτραπέζιων ελιών

Την κατάργηση του συστήματος της ενίσχυσης της παραγωγής, με διαχωρισμό όμως μεταξύ των παραγωγών μικρής κλίμακας (των οποίων η παραγωγή είναι μικρότερη από 500 χλγρ.) και των λοιπών παραγωγών, δεδομένου ότι το εν λόγω σύστημα αποδείχθηκε ότι είναι δύσκολο να ελεγχθεί.

Την ανατροπή της ενίσχυσης στην κατανάλωση και της οποίας οι επιπτώσεις επί του παρόντος δεν έχουν αποδειχθεί επαρκώς.

Τη βελτίωση της ιδιωτικής αποθεματοποίησης ως παρέμβασης που αποσκοπεί στη σταθεροποίηση της αγοράς και την κατάργηση των δημόσιων αγορών παρέμβασης. Σημειώνουμε ακόμα ότι με τη νέα ρύθμιση το ύψος της Μέσης Εγγυημένης Ποσότητας (ΜΕΠ) που, όπως σημειώσαμε, ανέρχεται ήδη σε 1.777.961 τόνους, κατανέμεται ως εξής: Ισπανία 760.027, Ιταλία 543.164, Ελλάδα 419.529, Πορτογαλία 51.244 και Γαλλία 3.297 τόνοι.

Επιπλέον:

Καταργήθηκε η ειδική ενίσχυση στους παραγωγούς μικρής κλίμακας αλλά και στην κατανάλωση. Και

Αντικαταστάθηκε το σύστημα της αγοράς στην παρέμβαση από ένα παρόμοιο ιδιωτικής αποθεματοποίησης και με κίνητρο τη χορήγηση πριμοδότησης και, τέλος, βελτιώθηκαν τα μέτρα ελέγχου και που

Στον τομέα, ωστόσο, των διαρθρώσεων ελάχιστες είναι οι μεταβολές και οι βελτιώσεις που πραγματοποιήθηκαν. Διότι οι εκμεταλλεύσεις της ελαιοκομίας εξακολουθούν να παραμένουν οικογενειακού χαρακτήρα και μικρού μεγέθους.

6.3 Η μεταποίηση του ελαιόλαδου

Εκτός όμως από την παραγωγή, το ελληνικό ελαιόλαδο έχει και την όψη της μεταποίησης και της συσκευασίας, και οι δύο δε αυτές δραστηριότητες, παρά τα προβλήματα τους, παρουσιάζουν καλή σχετικά εικόνα.

Αντίθετα, το εμπόριο του εμφανίζει αδυναμίες, αφού:

Μεγάλο μερίδιο του χύμα διακινούμενου προϊόντος διοχετεύεται στην εσωτερική αγορά από το πλανόδιο παραεμπόριο και

Συνεχίζεται η υποκατάσταση του ελαιολάδου από τα σπορέλαια. Σε γενική κατάληξη, η προοπτική του ελληνικού ελαιολάδου είναι θετική εξαιτίας της:

Σημαντικής στήριξης που απολαμβάνει από την ΚΑΠ.

Υψηλής ποιότητας του, και της

Συνεχώς αυξανόμενης ζήτησης από τις μη ελαιοπαραγωγές χώρες που έχουν υψηλό εισόδημα. *(Για τις εξαγωγές λαδιών βλ. Πίνακα 2 του παραρτήματος και επίσης Βασίλειος Στ. Ζαμπούνης και Παναγιώτης Πατσής, Το Ελαιολάδο στο συλλογικό έργο. Εξελίξεις και Προοπτικές κ.λπ., σελ. 143 επ.).*

Τονίζουμε επίσης ότι η παραγωγή του ελαιολάδου θα εξακολουθήσει να είναι βαρύνουσα και στο μέλλον, για το λόγο ότι η βιολογική του αξία εμφανίζει ενδιαφέρουσα και προτιμητέα η σύνθεση των συστατικών του στοιχείων, σύμφωνα δε με τις διεξαχθείσες έρευνες προέκυψε το συμπέρασμα ότι το λάδι είναι πιο υγιεινό από τα σπορέλαια και ξεπερνάει και τα επιτρεπτά όρια της περιεκτικότητας σε λινελαϊκό οξύ *(βλ. και πορίσματα του καθηγητή Α. Αραβανή, διευθυντή προγράμματος για τις καρδιακές παθήσεις στη Μελέτη του Δημ. Μηλιάκου «Η Ελαιοκαλλιέργεια στην Ελλάδα», εκδόσεις ΑΤΕ, Αθήνα 1980, σελ. 7 και Κωστιάνης, Το Ελαιολάδο, ημερίδα, ΕΘΙΑΓΕ, 2002).*

Εξάλλου, τεράστια είναι η σημασία των δένδρων της ελιάς στη διατήρηση του εδάφους και στη συγκράτηση του πληθυσμού στις ορεινές και στις προβληματικές περιοχές και, τέλος, διότι αξιοποιεί μη γόνιμα εδάφη και παρέχει εργασία στο γεωργικό πληθυσμό, ιδιαίτερα το χειμώνα, που όπως προείπαμε, δεν υπάρχουν εναλλακτικές ευκαιρίες απασχόλησης *(βλ. προβλήματα και αιτήματα των ελαιοπαραγωγών της πανελλαδικής σύσκεψης στην «Αγροτική Αναγέννηση» 1982 σελ. 38 επ.)*

Επιβάλλεται επίσης να ληφθούν θεσμικά και διοικητικά μέτρα που να αποσκοπούν:

- I. Στην οργάνωση του τομέα και στον έλεγχο της παραγωγής προς το σκοπό της απαγόρευσης των αναμειγξων ελαιόλαδου με σπορέλαια,
- II. Στη θέσπιση εμπορικής νομοθεσίας για την κατοχύρωση και την κυκλοφορία των ελαιόλαδων,
- III. Στον καθορισμό των δικαιούχων της διαχείρισης των ποσοστιαίων εισπράξεων της κοινοτικής επιδότησης,
- IV. Στην κατοχύρωση της εφαρμογής ειδικών πρακτικών μέτρων και προδιαγραφών για την εξασφάλιση ποιοτικού προϊόντος από την παραγωγή ως την κατανάλωση,
- V. Στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των συναρμοδίων υπουργείων για τον εντοπισμό και τον έλεγχο των παρατυπιών και των απατών σε θέματα ποιότητας ελαιόλαδου.

Οι Ομάδες Παραγωγών και οι Συνεταιρισμοί θα πρέπει να συγκροτηθούν και να ενεργοποιηθούν στη βάση της συγκέντρωσης της προσφοράς, στην ολοκληρωμένη διαχείριση της παραγωγής του προϊόντος και στην πιστοποίηση του.

Παράλληλα ένα προϊόν, όπως το ελαιόλαδο, οφείλει να εκμεταλλευθεί τις παραγωγικές και εμπορικές δυνατότητες που απορρέουν από την κοινοτική νομοθεσία για τα Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης και Γεωγραφικών Ενδείξεων. Το πού παράγεται ο ελαιόκαρπος μπορεί να πιστοποιηθεί μόνο όταν το προϊόν διακινείται διαμέσου των Συν/κών Οργανώσεων ή των Οργανωμένων Ο.Π.

Ο καρπός, τέλος, είναι ο πλούτος του Ελληνικού ελαιόλαδου και θα πρέπει να διασφαλίσουμε την εντοπιότητά του. *(Υπομνήματα της ΓΕΣΑΣΕ από 27/6/2001 και 26/2/2002)*

6.4 Η βρώσιμη ελιά

6.4.1 Η βρώσιμη ελιά στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.

Η παραγωγή, οι στρεμματικές αποδόσεις

Η Ελλάδα κατέχει την Τρίτη θέση ανάμεσα στις χώρες της Ε.Ε. ως προς την παραγωγή βρώσιμων ελιών και την έβδομη της παγκόσμιας, που είναι 66 χιλιάδες τόνοι κατά μέσο όρο κάθε χρόνο. Εξάλλου, ο αριθμός των Ελλήνων παραγωγών επιτραπέζιας ελιάς φθάνει περίπου τους 60.000.

Η ηρτημένη επίσης παραγωγή αγγίζει τους 200.000 τόνους. Όμως το 1999/2000 οι ποσότητες που οδηγήθηκαν σε επιτραπέζια χρήση έφθασαν μόνο τους 93.000 τόνους. Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο η Ε.Ε. είναι η μεγαλύτερη παραγωγός περιοχή αυτού του προϊόντος, αφού με ποσοστό 40%, όπως φαίνεται και από τον πίνακα 4.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Παγκόσμια παραγωγή επιτραπέζιων ελιών κατά χώρα (σε χιλ. τόνους)

ΧΩΡΑ	1988/ 89	1990/ 91	1991/ 92	1992/ 93	1993/ 94	1994/ 95*	Μ. όρος περιόδου	
							χ.λ.τόνοι	%
ΙΣΠΑΝΙΑ	18.0	236.0	229.8	205.2	235.6	171.0	209.6 0	23.2
ΕΛΛΑΔΑ	85.0	70.0	85.0	60.0	50.0	50.0	636.67	7.4
ΙΤΑΛΙΑ	70.0	44.5	130.0	76.8	59.3	70.0	75.10	8.3
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	15.0	18.0	16.0	16.0	10.0	14.0	14.83	1.6
ΓΑΛΛΙΑ	1.5	1.0	2.0	2.0	2.0	2.0	1.75	0.2
ΣΥΝΟΛΟ Ε.Ε.	351.5	370.3	462.8	360.0	356.9	307.0	368.0 8	40.7
ΤΟΥΡΚΙΑ	110.0	150.0	110.0	100.0	181.0	100.0	125.1	13.8
ΗΠΑ	79.0	114.5	50.0	118.0	79.5	100.0	90.17	10.0
ΣΥΡΙΑ	72.0	80.0	50.0	70.0	75.0	66.0	68.83	7.6
ΜΑΡΟΚΟ	70.0	80.0	90.0	80.0	85.0	80.0	80.83	8.9
ΑΙΓΥΠΤΟΣ	18.0	10.5	9.0	41.0	49.0	29.0	26.08	2.9
ΛΟΙΠΕΣ ΧΩΡΕΣ	134.0	143.7	135.2	144.0	165.5	145.0	144.57	16.0
ΣΥΝΟΛΟ ΤΡΙΤΩΝ ΧΩΡΩΝ	483.0	578.7	444.2	553.0	635.0	520.0	535.6 5	59.3
ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗ	834.5	959.0	907.0	913.0	991.9	827.0	903.7 3	100.0

ΠΗΓΗ: Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου. Εκτιμήσεις

Για την πενταετία, εξάλλου, 1997-2001 εκφραστικός είναι ο επόμενος πίνακας 5 ο οποίος καλύπτει την παραγωγή της Ε.Ε. συνολικά και της καθεμιάς των χωρών / κρατών / μελών, σε τόνους.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Παραγωγή στην Ε.Ε.

Έτος	1997	1998	1999	2000	2001
Ε.Ε.	18.848	9.199	9.706	10.391	11.000
Γαλλία	13	17	16	18	20
Ελλάδα	2.087	2.068	2.196	2.348	2.200
Ιταλία	3.591	2.548	3.765	2.821	2.862
Πορτογαλία	278	286	333	260	271
Ισπανία	5.879	4.279	3.394	4.943	5.647

ΠΗΓΗ: FAO.

(ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΠΡΑΚΑΤΣΟΥΛΑΣ, 2003)

7 ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΉ

Όσον αφορά τα εσπεριδοειδή τα στατιστικά στοιχεία που βρήκαμε δεν αναφέρονται αποκλειστικά στην Ε.Ε. αλλά στην περιοχή της Μεσογείου (εκτός από τις χώρες της Ε.Ε. στην μελέτη βρίσκονται και η Τυνησία, το Μαρόκο κ.α.)

Αυτή η επικοινωνία δεν απαιτεί να κάνει μία εξαντλητική μελέτη των εσπεριδοειδών της Μεσογείου αλλά έχει για απλή φιλοδοξία να αποσυνδέσει μερικά ουσιαστικά στοιχεία της αντανάκλασης και της ανάλυσης, στην αίσθησή μας.

Σε παγκόσμιο επίπεδο η παραγωγή των εσπεριδοειδών ταλαντεύεται γύρω από 50 μεγατόνους ενώ το μέρος που κάνει το αντικείμενο των διεθνών ανταλλαγών σηκώνεται μετά βίας 7 μεγατόνους ή σχεδόν 14% μόνο. Η αδυναμία αυτού του μέρους εξηγείται πρώτιστα από το γεγονός ότι οι κύριες χώρες παραγωγής είναι μάλιστα χρόνοι των σημαντικών μεταφορών.

Η Μεσόγειος ενός σχετικά μέτριου τρόπου στην παγκόσμια παραγωγή των εσπεριδοειδών (25%) συμμετέχει πολύ ενεργά μέσα στις διεθνείς ανταλλαγές εφόσον αυτή εξασφαλίζει 4,5 μεγατόνους, περίπου τα 2/3.

Ο κύριος όγκος των μεσογειακών εξαγωγών προορίζεται στην αγορά της Ε.Ε. που αποτελεί, και την μεγαλύτερη παγκόσμια αγορά (60%).

Περισσότερο από 80% των εισαγωγών των εσπεριδοειδών προέρχονται από την μεσογειακή λεκάνη.

7.1 Τα εσπεριδοειδή της Μεσογείου

7.1.1 Μερικά στοιχεία

Στο επίπεδο των δομών της παραγωγής το ποικίλο προφίλ αποτελείται κατά ένα μεγάλο μέρος από τα πορτοκάλια (50%), ακολουθούμενος των μικρών φρούτων με σχεδόν 20%.

Η χρήση της παραγωγής παρουσιάζεται γενικώς στον ακόλουθο πίνακα.

(Μεγάτονοι)

Παραγωγή (μέσος όρος 1988-89-90)	14240
-εσωτερική κατανάλωση	6950 (48,8%)
-μεταποίηση	2562 (18,0%)
-εξαγωγή	4728 (33,2%)

Σχηματικά και σε επίπεδο της γενικής δομής της μεσογειακής περιοχής, μπορούμε να διακρίνουμε τους πρώτιστα δύο πόλους αλλά του οποίου ο καθένας περιλαμβάνει στοιχεία της ιδιομορφίας.

7.2 Χώρες που παράγουν και καταναλώνουν

Πρόκειται κυρίως για την Αίγυπτο, την Τουρκία και την Ελλάδα που αντιπροσωπεύουν γενικώς το 40% της μεσογειακής παραγωγής αλλά το 70% της κατανάλωσης της περιοχής. Αυτό θα το δούμε αναλυτικά παρακάτω.

Μέρος παραγωγής που προορίζεται για την εσωτερική αγορά

Ιταλία	61%
Ελλάδα	65%
Τουρκία	71%
Αίγυπτος	84%

Όπως βλέπουμε παραπάνω η Ελλάδα προορίζει το μεγαλύτερο ποσοστό της παραγωγής της στην εσωτερική αγορά.

7.2.1 Χώρες που παράγουν και εξάγουν

Αναφέρεται κυρίως η Ισπανία, το Μαρόκο και το Ισραήλ, που αντιπροσωπεύουν το 50% της παραγωγής και περίπου 3/4 των εξαγωγών.

Εξαγωγές / Παραγωγή

Ισπανία	54%
Μαρόκο	45%
Ισραήλ	40%

Το υπόλοιπο των μεσογειακών χωρών παράγουν έναν όγκο σχετικά μέτριας ποσότητας που στο μεγαλύτερο ποσοστό προορίζεται στην τοπική αγορά. Είναι η περίπτωση κυρίως της Τυνησίας, της Αλγερίας και της Κύπρου.

7.3 Ανάλυση των ευρωμεσογειακών συναλλαγών σχετικά με τα εσπεριδοειδή

Χαρακτηριστικά:

- Ο παγκόσμιος όγκος των εξαγωγών έχει μία συνεχώς μειωτική τάση.
- Μία εξαίρεση αποτελεί η Ισπανία της οποίας η παραγωγή μεταξύ 1970-1975 και 1980-1989 ανέβηκε με 10%.
- Οι εξαγωγές των υπόλοιπων μεσογειακών χωρών γνωρίζουν μία μείωση περίπου σε ποσοστό 9% στην ίδια περίοδο.
- Η περίπτωση της Ελλάδας είναι μία ιδιαίτερη περίπτωση: ξεκινώντας από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 οι εξαγωγές της χαρακτηρίζονται από μία πολύ σημαντική και συνεχόμενη αύξηση. Την ίδια περίοδο τον όγκο των 100.000 τόνων πρακτικά τον έχει διπλασιάσει φτάνοντας σήμερα σχεδόν στους 200.000 τόνους.

Πίνακας: Η εξέλιξη των εξαγωγών των εσπεριδοειδών των σημαντικότερων χωρών της Μεσογείου.

	1965-70 (%)		1970-75 (%)		1975-80 (%)		1980-85 (%)		1985-90 (%)	
Ισπανία	1208	42	1427	40	1475	41	1797	54	1845	50,4
Μαρόκο	627	22	514	14,5	606	16,7	590	17	624	11,6
Ισραήλ	518	18	654	18,5	648	18	473	13,7	343	9,4
Ελλάδα	91	3	108	3	154	4,3	180	5,2	187	5,2
Άλλες	433	15	849	24	576	16	400	11,6	649,5	17,8
Σύνολο	2877	100	3552	100	3595	100	3440	100	3648,5	100

7.4 Γεωγραφική κατάσταση των εξαγωγών των μεσογειακών εσπεριδοειδών

Εξετάζοντας τον παρακάτω πίνακα θα διαπιστώσουμε ότι η μεγαλύτερη ποσότητα της παραγωγής των μεσογειακών εσπεριδοειδών προορίζεται στην Ευρωπαϊκή αγορά (70% του συνολικού όγκου από τον οποίο, τα 2/3 αναφέρονται σε εξαγωγές πορτοκαλιών και τα 3/4 στις εξαγωγές των άλλων εσπεριδοειδών). Η γαλλική και η αγγλική αγορά αποτελούν το 50% του προορισμού.

Πίνακας : Οι εξαγωγές των εσπεριδοειδών (χιλ. τόνοι)

	Μικρά φρούτα	(%)	Πορτοκάλια	(%)	Σύνολο	(%)
Γαλλία	320,5	28,5	566	22,3	886,5	24,0
Γερμανία	289,5	25,7	501	19,7	790,5	21,5
Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο	112,8	10,0	332	13,0	444,8	12,2
Μεγ. Βρετανία, Ιρλανδία	138	12,8	283	11,2	421	11,5
Σύνολο Ε.Ε.	842	75	1708	67	2550	70
Σύνολο Ευρώπης	1065,3	94	2360	92	3425,3	93,3
Εκτός Ευρώπης	160,2	6	185,2	8	245	6,7
Σύνολο εξαγωγών	1125,5	100	2545,2	100	3670,7	100

Αυτή η δομή του πίνακα εκφράζει το επίπεδο των βασικών εξαγωγών: η Ισπανία εξαγεί το 88% από το σύνολο των εξαγωγών της προς την Ε.Ε., ενώ η Ελλάδα στέλνει τα 3/4 των εξαγωγών της στην Ε.Ε.

Είναι σημαντικό να γνωρίζουμε ότι η Ευρωπαϊκή αγορά εφοδιάζεται με το 90% των αναγκών της σε εσπεριδοειδή από τις μεσογειακές χώρες και το υπόλοιπο 10% προέρχεται από την Φλόριντα και την νότια Αφρική.

7.5 Μελλοντικές προοπτικές σχετικά με τα εσπεριδοειδή

Σχετικά με την παραγωγή των εσπεριδοειδών η Ε.Ε. έχει διαπραγματευτεί και πληρώνει επιδοτήσεις. Για να αποφασίσει μία χώρα να παράγει και να πουλάει εσπεριδοειδή οι λόγοι που την ωθούν είναι κλιματολογικοί, ιστορικοί, αλλά κυρίως κοινωνικοί και σχετίζονται με την κοινή αγροτική πολιτική.

Ο τομέας των εσπεριδοειδών αποτελεί μία σημαντική πηγή τόσο θέσεων εργασίας όσο και εισοδήματος και αποτελεί τη βάση μίας πιθανής επεξεργασίας αυτών των προϊόντων.

Η Κ.Α.Π. συνεχώς προσαρμόζεται στις καινούργιες συνθήκες της αγοράς εσπεριδοειδών (όσον αφορά την προσφορά και τη ζήτηση).

Σημειώνεται ότι η Βραζιλία και οι ΗΠΑ παράγουν το 50% (25% η κάθε μία) της παγκόσμιας παραγωγής και πάνω από τα 3/4 της επεξεργασίας εσπεριδοειδών. (ABDEL JALIL SAUBRY, 1992)

8. ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Από την εξέταση των βασικών μεγεθών της ελληνικής γεωργίας μετά την ένταξη το ερώτημα που τίθεται είναι ποιες είναι οι προοπτικές ανάπτυξης της μέσα στην Ε.Ε. Είναι ευνόητο ότι δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί με ποιο τρόπο θα επηρεάσει η ΚΑΠ την ελληνική γεωργία, ενώ είναι παρακινδυνευμένη κάθε πρόβλεψη για την εξέλιξη της ΚΑΠ στην επόμενη δεκαετία.

Η ΚΑΠ είναι το αποτέλεσμα πολιτικών συμβιβασμών στο επίπεδο της Ε.Ε. Συνεπώς το μέλλον της εξαρτάται περισσότερο από τα γενικότερα πολιτικά συμφέροντα των εταίρων της Ε.Ε. και λιγότερο από τις πραγματικές ανάγκες της ευρωπαϊκής γεωργίας.

Σ' αυτό το τμήμα του κεφαλαίου θα εξεταστούν πιθανά σενάρια εξέλιξης της ΚΑΠ. Τα σενάρια αυτά στηρίζονται: α) στις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για το μέλλον της ΚΑΠ (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο 1999), β) στους περιορισμούς που τίθενται με βάση τις πιθανολογούμενες συμφωνίες στο νέο Γύρο του Παγκοσμίου Εμπορίου (ΠΟΕ), και τέλος γ) τις νέες συνθήκες που θα δημιουργήσει η Διεύρυνση της Ε.Ε.

8.1 Διατήρηση της κοινής αγροτικής πολιτικής όπως είναι σήμερα

Το σενάριο αυτό (σενάριο βάσης) δεν φαίνεται πολύ πιθανό σύμφωνα με τα σημερινά δεδομένα στον ΠΟΕ καθώς και τις πιέσεις των μεγάλων χωρών της Ε.Ε. για περιορισμό των δαπανών της ΚΑΠ. Με βάση το σενάριο αυτό και τα όσα έχουν μέχρι τώρα αναφερθεί το εισόδημα των αγροτών θα στηρίζεται τόσο με άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις όσο και με μηχανισμούς προστασίας.

Αυτό λοιπόν που μπορούμε να περιμένουμε, αν επικρατήσει αυτό το σενάριο, είναι η συσχέτιση της πορείας της ελληνικής γεωργίας που περιγράφηκε στα προηγούμενα, που θα στηρίζεται στις επιδοτήσεις της ΚΑΠ και με δυσκολία θα αντιμετωπίζει την περαιτέρω εμβάθυνση αλλά και τη διεύρυνση της Ε.Ε.

Το σενάριο αυτό, θα μπορούσε ωστόσο να αποδειχθεί μάλλον θετικό για την ελληνική γεωργία δεδομένου ότι δίνεται η χρονική δυνατότητα να αντιμετωπιστούν τα πολύ σημαντικά διαρθρωτικά προβλήματα που χαρακτηρίζουν τον ελληνικό αγροτικό τομέα με προϋπόθεση ότι θα αξιοποιηθεί η χρηματοδοτική ενίσχυση μέσω των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης και ότι θα εφαρμοστεί μια εθνική διαρθρωτική πολιτική, που θα συμπληρώνει την κοινοτική πολιτική.

Το πλεονέκτημα που έχει το σενάριο αυτό για την ελληνική γεωργία είναι ότι δίνεται ο χρόνος ώστε να πραγματοποιηθούν οι απαραίτητες διαρθρωτικές αλλαγές και βελτιώσεις με λιγότερο κοινωνικό κόστος.

8.1.1 Κατάργηση της κοινής αγροτικής πολιτικής

Το δεύτερο σενάριο προϋποθέτει την πλήρη κατάργηση της ΚΑΠ και μπορεί να διακριθεί σε δύο επιμέρους σενάρια: Η εφαρμογή της αγροτικής πολιτικής θα περάσει πλήρως στη δικαιοδοσία των κρατών μελών, τόσο σε επίπεδο χρηματοδότησης όσο και σε επίπεδο θέσπισης των κανόνων που θα διέπουν την αγροτική οικονομία. Το σενάριο αυτό δεν φαίνεται να συμβεί μέχρι το 2010, καθώς θεωρείται πολύ δύσκολο καθώς η Ε.Ε. βρίσκεται σε μία διαδικασία εμβάθυνσης της ολοκλήρωσης (κοινό νόμισμα), να εκχωρήσει την άσκηση αγροτικής πολιτικής στα κράτη-μέλη. Ωστόσο, σε περίπτωση που ισχύσει αυτό το σενάριο τα προβλήματα που θα αντιμετωπίσει η ελληνική γεωργία είναι πολύ σημαντικά αφού και στο επίπεδο των εισοδημάτων και σε αυτό της ανταγωνιστικότητας υστερεί σε σχέση με τους γεωργικούς τομείς των άλλων κρατών της Ε.Ε. επιπλέον, η δημοσιονομική δυνατότητα του ελληνικού κράτους δεν μπορεί να συγκριθεί με αυτή άλλων κρατών-μελών. Αυτό γιατί ακόμη και αν η ελληνική οικονομία ξεπεράσει τα δημοσιονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει, δε θα βρίσκεται σε τόσο υψηλό επίπεδο ανάπτυξης για να στηρίξει τον αγροτικό τομέα στον ίδιο βαθμό που μπορούν να κάνουν χώρες όπως η Γερμανία, η Γαλλία, η Ολλανδία κλπ. Πόσο μάλλον που ο ελληνικός αγροτικός τομέας σε σχέση με τους αντίστοιχους ευρωπαϊκούς έχει ακόμη πολύ μεγάλο μέγεθος και προφανώς μεγαλύτερη σημασία για την ελληνική οικονομία.

Προκειμένου να αντιμετωπιστεί μια τέτοια, έστω λίγο πιθανή εξέλιξη, απαιτείται άμεση εφαρμογή εθνικής πολιτικής για την επίλυση των διαρθρωτικών προβλημάτων της ελληνικής γεωργίας για να μπορέσει να επιβιώσει σε ένα ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον.

Κατάργηση της ΚΑΠ, χωρίς να δίνεται η δυνατότητα στα κράτη-μέλη να ασκήσουν εθνική αγροτική πολιτική (τουλάχιστον στον τομέα των τιμών και των εισοδημάτων) ώστε η αγορά να λειτουργήσει ελεύθερα. Το σενάριο αυτό, όπως είναι εύκολα κατανοητό, θα είναι καταστροφικό για την ελληνική γεωργία. Είναι ένα σενάριο όπου αναδεικνύεται πλήρως η αδυναμία της ελληνικής γεωργίας να ανταγωνιστεί γεωργικούς τομείς άλλων χωρών που διαθέτουν καλύτερες δομές. Πολύ περισσότερο που αυτό το σενάριο περιλαμβάνει και τον ανταγωνισμό από χώρες εκτός Ε.Ε. Οι αλλαγές που θα γίνουν σε μία τέτοια περίπτωση στην ελληνική γεωργία θα είναι εξαιρετικά επώδυνες τόσο για την ίδια την γεωργία, όσο και για την ελληνική οικονομία η οποία θα πρέπει να αντιμετωπίσει όλες τις δυσκολίες που θα δημιουργηθούν, ιδιαίτερα στο επίπεδο της απασχόλησης και της ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών.

8.2 Μείωση τιμών και αντισταθμικές εισοδηματικές ενισχύσεις

Μετά τα δύο προηγούμενα μάλλον απίθανα και ακραία σενάρια, θα εξεταστεί ένα ενδιάμεσο, περισσότερο πιθανό να ισχύσει μέχρι το 2010. Συγκεκριμένα πρόκειται για τις προτάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Agenda 2000 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1997) οι οποίες υιοθετήθηκαν σχεδόν πλήρως από το Συμβούλιο Κορυφής του Βερολίνου (Μάρτης 1999) και οι οποίες περιλαμβάνουν μείωση των θεσμικών τιμών με παράλληλη αντιστάθμιση των απωλειών με εισοδηματικές ενισχύσεις, ενώ την ίδια στιγμή ενισχύονται οι ενέργειες για την βελτίωση των διαρθρώσεων μέσω των διαρθρωτικών προγραμμάτων της ΚΑΠ. Όπως ήδη αναφέραμε το σενάριο αυτό στηρίζεται στις προτάσεις

της Agenda 2000 και προβλέπει πολύ σημαντικές μειώσεις τιμών (για τις ΚΟΑ των σιτηρών, του βόειου κρέατος και των γαλακτοκομικών) ενώ παράλληλα προβλέπει την αύξηση των ήδη υπάρχουσών εισοδηματικών ενισχύσεων και την θέσπιση νέων που είναι ανεξάρτητες από την παραγωγή. Η λογική αυτή είναι ίδια με αυτή που επικράτησε και στην αναθεώρηση του 1992 και η οποία υπαγορεύτηκε μεταξύ άλλων και από την συμφωνία στο Γύρο της Ουρουγουάης. Στο πλαίσιο αυτού του σεναρίου θεωρείται ότι η λογική της μείωσης των τιμών με εισοδηματικές αντισταθμίσεις θα επεκταθεί και σε άλλα προϊόντα.

Έχουν ήδη γίνει ορισμένες εκτιμήσεις για την επίπτωση των προτάσεων της Agenda 2000 στην ελληνική γεωργία με βάση τα στοιχεία RICA οι οποίες αφορούν μόνο στις τρεις προαναφερόμενες οργανώσεις αγοράς και δείχνουν μικρή μείωση στο εισόδημα των εκμεταλλεύσεων σιτηρών και πολύ σημαντική αύξηση στο εισόδημα των εκμεταλλεύσεων βοοειδών και γαλακτοπαραγωγής. Συνολικά για την ελληνική γεωργία, με δεδομένο ότι η σημασία των εκμεταλλεύσεων που παράγουν βόειο κρέας ή γάλα στην Ελλάδα είναι μικρότερη από τη σημασία των σιτοπαραγωγικών εκμεταλλεύσεων, εκτιμάται ότι δεν θα υπάρξει σημαντική θετική μεταβολή του αγροτικού εισοδήματος. Οι εκτιμήσεις αυτές για αύξηση του εισοδήματος οφείλονται στις εξαιρετικά μεγάλες αυξήσεις που προβλέπει η Agenda 2000 στις αντισταθμικές ενισχύσεις για το βόειο κρέας και το γάλα, πράγμα που δεν ισχύει για τα σιτηρά.

Με βάση τα παρατηρήσεις αυτές μπορούμε να πούμε ότι στο έτος 2010, αν επικρατήσει αυτό το σενάριο, το εισόδημα των περισσότερων Ελλήνων γεωργών θα στηρίζεται στις άμεσες ενισχύσεις. Επειδή οι άμεσες ενισχύσεις μπορεί να είναι προσωρινές, είναι ανάγκη να μειωθεί η εξάρτηση του ελληνικού

αγροτικού εισοδήματος απ' αυτές. Χρειάζεται συνεπώς εθνική προσπάθεια προς την πλευρά του εκσυγχρονισμού των δομών του κόστους παραγωγής και της ποιοτικής βελτίωσης των προϊόντων, τόσο στον πρωτογενή τομέα όσο και στην μεταποίηση και εμπορία. Σε αυτό μπορεί να συμβάλλει η Ε.Ε. κυρίως με τα ΚΠΣ με δράσεις αγροτικής ανάπτυξης, οι οποίες επίσης προβλέπονται στην Agenda 2000. Προβλέπεται δηλαδή οι ρυθμίσεις που αφορούν στις αγορές να συνδυαστούν και με σημαντική αύξηση των δαπανών για βελτίωση των διαρθρώσεων. Η Ελλάδα πρέπει να επιτύχει να συνδυάσει αυτές τις δυνατότητες με μία κατάλληλη εθνική διαρθρωτική αγροτική πολιτική.

8.3 Επανεθνικοποίηση (μερική ή πλήρης) των δαπανών της κοινής αγροτικής πολιτικής

Η μερική επανεθνικοποίηση των δαπανών της ΚΑΠ σημαίνει να αναλάβουν τα κράτη-μέλη των δαπανών της (τις άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις), ενώ η πλήρης επανεθνικοποίηση σημαίνει να αναλάβουν τα κράτη-μέλη όλες τις δαπάνες της. Εννοείται βέβαια ότι οι θεσμικές ρυθμίσεις που αφορούν τις αγορές και τις διαρθρώσεις θα συνεχίσουν να αποφασίζονται στο επίπεδο ΕΕ. Το σενάριο αυτό υποθέτει ότι το έτος 2010, η ΚΑΠ θα στηρίζει το εισόδημα του παραγωγού κυρίως με άμεσες εισοδηματικές ενισχύσεις (σημερινής μορφής ή ενισχύσεις που θα είναι ανεξάρτητες από το προϊόν και που μπορεί να χορηγούνται με βάση περιβαλλοντικά κριτήρια) οι οποίες όμως θα επιβαρύνουν μερικά ή εξολοκλήρου τους εθνικούς και όχι τον ευρωπαϊκό προϋπολογισμό.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το σενάριο αυτό φάνηκε πιθανό πριν από τις τελικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Κορυφής

στο Βερολίνο. Έγινε μεγάλη συζήτηση για επανεθνικοποίηση του 25% των δαπανών για άμεσες ενισχύσεις. Οι συζητήσεις αυτές ξεκίνησαν από πιέσεις κυρίως των πλούσιων κρατών-μελών που συνεισφέρουν με υψηλά ποσοστά στον προϋπολογισμό της Ε.Ε. (κυρίως της Γερμανίας). Σύμφωνα με εκτιμήσεις της Επιτροπής της Ε.Ε. (AgraFocus, October 1998) η εφαρμογή της πρότασης αυτής θα προκαλούσε μία αύξηση της καθαρής συμμετοχής της χώρας μας στον προϋπολογισμό της Ε.Ε. περίπου κατά 150 δις δραχμές ετησίως. Αυτή η αύξηση στην καθαρή συμμετοχή είναι το κόστος που θα είχε η εφαρμογή αυτής της πρότασης για την ελληνική οικονομία. Ωστόσο, η πρόταση για μερική επανεθνικοποίηση απερρίφθη στην Σύνοδο Κορυφής του Βερολίνου (Μάρτης 1999).

Τελικά, θα μπορούσε να υποστηριχθεί, ανεξάρτητα από το ποιο ακριβώς σενάριο θα ισχύσει μέχρι το 2010, ότι η κατεύθυνση της ΚΑΠ είναι ο περιορισμός των τιμών και η στήριξη του εισοδήματος με άλλους τρόπους, κυρίως με εισοδηματικές ενισχύσεις που θα είναι ανεξάρτητες από την παραγωγή, θα συναντώνται με το ύψος του αγροτικού εισοδήματος ή ακόμα με την ποσότητα της αγροτικής εργασίας και θα συνδέονται άμεσα με την τήρηση περιβαλλοντικών κριτηρίων. Εξάλλου, προς αυτή την κατεύθυνση αναμένεται να κινηθούν οι συμφωνίες στον ΠΟΕ όπου αρχίζουν διαπραγματεύσεις τον επόμενο χρόνο. Τέτοια κριτήρια μπορεί να είναι η εκτατικοποίηση κατά ένα ποσοστό της παραγωγής, η θεσμοθέτηση ορίου στην επιβάρυνση του περιβάλλοντος με κατάλοιπα από τη χρήση λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, η χρήση φιλικών προς το περιβάλλον μεθόδων παραγωγής (π.χ. βιολογική γεωργία) κλπ. Είναι αυτονόητο ότι οι Έλληνες παραγωγοί που δεν έχουν συνηθίσει σε τέτοιου είδους περιορισμούς θα αντιμετωπίσουν σημαντικό πρόβλημα να προσαρμοστούν στις συνθήκες αυτές, ιδιαίτερα αν

συνυπολογιστούν και οι αδυναμίες στο κύκλωμα εμπορίας αγροτικών προϊόντων στη χώρα μας που δεν διευκολύνει την αύξηση του αγροτικού εισοδήματος από τη διάθεση σε υψηλότερες τιμές τέτοιων προϊόντων. Επίσης, το σημαντικότερο πρόβλημα αναμένεται να δημιουργηθεί από τον ορισμό της εκτατικοποίησης ως κριτηρίου με δεδομένο ότι οι Έλληνες παραγωγοί είναι «υποχρεωμένοι» να παράγουν εντατικά λόγω του μικρού μεγέθους των εκμεταλλεύσεων τους.

Από την παραπάνω ανάλυση προκύπτει ότι η σημασία της ΚΑΠ για την ελληνική γεωργία είναι πολύ μεγάλη και καθορίζει σχεδόν πλήρως τη διαδικασία της ευρωπαϊκής της ολοκλήρωσης. Η σημασία όμως αυτή σε πολύ μεγάλο βαθμό οφείλεται στις προβληματικές δομές της ελληνικής γεωργίας.

Ο μόνος τρόπος να αντιμετωπισθούν τα προβλήματα που θα προκύψουν είναι να αναλάβει η ελληνική πλευρά τις κατάλληλες ενέργειες για τη βελτίωση των αγροτικών δομών ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες κάθε τύπου γεωργίας στη χώρα μας.

Όπως προκύπτει από τις τελικές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στη Σύνοδο του Βερολίνου (Μάρτης 1999) η ΚΑΠ, μέχρι το 2006, τουλάχιστον, θα παραμείνει Κοινοτική αλλά δεν θα ευνοεί πλέον τόσο πολύ την μαζική παραγωγή και την εντατική γεωργία, όπως στο παρελθόν. Η ελληνική γεωργία μπορεί να επωφεληθεί στρεφόμενη προς την ποιοτική παραγωγή μικρής κλίμακας «μεταφορτιστικού τύπου» με ευελιξία και προσαρμοστικότητα. Αν εξαιρέσει κανείς τις δυσκολίες προσαρμογής ορισμένων πεδινών περιοχών της χώρας, οι υπόλοιπες περιοχές μπορεί να ευνοηθούν από τις εξελίξεις αυτές με πρώτη προϋπόθεση την ανανέωση του ανθρώπινου δυναμικού

και την κατάλληλη εκπαίδευση, κατάρτιση και συμβουλευτική στήριξη του.

(Ναπολέων Μαραβέγιας, 1999).

9. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση θέλοντας να επιτύχει τους σκοπούς της έχει διαμορφώσει κάποιες πολιτικές σε ορισμένα ζητήματα: Α. Η πολιτική του ανταγωνισμού η οποία θεωρείται από τα κορυφαία κλιμάκια της Ε.Ε. θεμελιώδης για την λειτουργία της οικονομίας. Αυτό φαίνεται φανερά από τα από τα μέτρα που λαμβάνει για τον ανόθευτο και ελεύθερο ανταγωνισμό. Β. Η άλλη πολιτική της Ε.Ε. είναι η περιφερειακή πολιτική η οποία σαν σκοπό έχει να αμβλύνει τις ανισότητες μεταξύ των περιφερειών της Ε.Ε. Άλλωστε το αποδεικνύει έμπρακτα με την δημιουργία διαφόρων περιφερειακών ταμείων. Επίσης υπάρχει δημοσιονομική πολιτική μέσω της οποίας χρηματοδοτεί τις υπόλοιπες δράσεις της. Ακόμη είναι η νομισματική πολιτική και η πολιτική σχετικά με το περιβάλλον στο οποίο η Ε.Ε. είναι πολύ ευαίσθητη. Τέλος η κυριότερη πολιτική της γιατί αφορά ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της, άλλα και γιατί εμπεριέχει μέσα της και έμμεσα και άμεσα τις υπόλοιπες πολιτικές. Είναι η Κοινή Γεωργική Πολιτική.

Αυτή η πολιτική πέρασε και αναμορφώθηκε μέσα από διάφορες φάσεις στην μακρά πορεία της κυρίως για να ανταποκριθεί στις ιστορικές περιστάσεις που κάθε φορά προέκυπταν. Η πρώτη ΚΑΠ ήρθε το 1957 με την Συνθήκη της Ρώμης όπου στην τότε μεταπολεμική Ευρώπη τα μέτρα που λήφθηκαν ήταν κοινωνικού χαρακτήρα περισσότερο και είχαν κυρίως σαν στόχο την αύξηση των εισοδημάτων των αγροτών αλλά και την ταυτόχρονη προστασία των καταναλωτών. Αυτού του είδους η πολιτική είχε τεράστιο δημοσιονομικό κόστος για την Ευρωπαϊκή Ένωση το οποίο κορυφώθηκε την δεκαετία του 1980. Για αυτό τότε καθιερώθηκαν μέτρα όπως οι ποσοστώσεις στην παραγωγή, τα κατώφλια στην παραγωγή, η δημοσιονομική πειθαρχία του 1988.

Αυτή η κατάσταση μας οδήγησε στην μεταρρύθμιση Me Sherry όπως έμεινε γνωστή το 1992. Οι βασικοί στόχοι που τέθηκαν μεταξύ άλλων είναι η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των κοινοτικών προϊόντων, η χρησιμοποίηση εκτατικότερων μεθόδων παραγωγής, η ανακατανομή των ωφελειών της στήριξης υπέρ των ασθενέστερων οικονομικά εκμεταλλεύσεων. Τα σημαντικότερα μέτρα που αποφασίστηκαν είναι η σημαντική μείωση των σιτηρών πράγμα που θα επιτρέψει την μείωση της τιμής του βοδινού και του μοσχαρίσιου κρέατος καθώς και του βουτύρου. Η επόμενη μεταρρύθμιση ήρθε το 2003 με αποτέλεσμα να ανατραπεί η ΚΑΠ άρδην. Οι στόχοι που έθετε και τα μέτρα που λάμβανε ήταν εντελώς πρωτοποριακά, αφού έπρεπε να προσαρμοστούν σε ένα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον. Αφού από το εξωτερικό έπρεπε να αντιμετωπίσει τις πιέσεις από τρίτες χώρες για να μην παρεμβαίνει και στρεβλώνει τις διεθνείς δεσμεύσεις παραγωγής και εμπορίου και στο εσωτερικό έπρεπε να δικαιολογήσει το δημοσιονομικό κόστος που έχει στους ευρωπαίους φορολογούμενους.

Η ΚΑΠ σε σχέση με τη χώρα μας βρίσκει αναφορά σε τέσσερα προϊόντα α) το βαμβάκι β) τον καπνό γ) το ελαιόλαδο δ) τα εσπεριδοειδή.

Η σημασία του βάμβακος για την Ελλάδα είναι πολύ σημαντική αν δει κανείς τα στοιχεία. Τα έσοδα από το βαμβάκι πρωτογενούς , δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα καθώς και οι εισροές από την Ε.Ε. ξεπερνούσαν το 1998 τα 900 δις δρχ. Το μέλλον όμως κρίνεται ζοφερό καθώς η τιμή του βαμβακιού στην παγκόσμια αγορά καλύπτει το 1/3 από αυτήν που απολαμβάνει ο καλλιεργητής. Αντιλαμβανόμαστε ότι τα περιθώρια θα είναι πολύ στενά όταν σταματήσουν οι Ευρωπαϊκές ενισχύσεις.

Σε σχέση με το ελαιόλαδο, συμπεραίνουμε ότι η καλλιέργεια του έχει μέλλον γιατί παρουσιάζει κάποια σημαντικά πλεονεκτήματα π.χ. ότι περιλαμβάνεται στο διατροφικό μοντέλο της νέας ΚΑΠ με αποτέλεσμα να προστατεύεται. Επίσης είναι θετικό ότι η ζήτηση του ελληνικού ελαιόλαδου αυξάνεται συνεχώς από τις μη παράγωγες χώρες οι οποίες διαθέτουν υψηλό εισόδημα. Συν τοις άλλοις όσο ευνοείται η ζήτηση του και λόγω της υψηλής διατροφικής και βιολογικής του αξίας.

Η παραγωγή του καπνού στην Ελλάδα είναι μεγάλη αν και οι στρεμματικές αποδόσεις σε φύλλα είναι οι μικρότερες σε σχέση με την Ε.Ε. Ο αριθμός παραγωγής, η καλλιεργηθείσα έκταση και η πωληθείσα από τους καπνοπαραγωγούς ποσότητα μειώνονται συνεχώς με την πάροδο του χρόνου. Παρόλο αυτά η Ελλάδα καλύπτει μεγάλο ποσοστό του συνόλου της παραγωγής της στην Ε.Ε. και είναι πρώτη σε αξία του παραγόμενου αυτού προϊόντος. Σημαντικό θεωρείται επίσης το γεγονός ότι ο καπνός συμβάλλει στη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο.

Η παραγωγή των εσπεριδοειδών της Μεσογείου αποτελείται κυρίως από τα πορτοκάλια και ακολουθούν τα μικρά φρούτα. Η Ελλάδα ανήκει στις χώρες που προορίζουν την παραγωγή τους στην εσωτερική αγορά σε αντίθεση με την Ισπανία που το μεγαλύτερο ποσοστό της παραγωγής της το εξάγει σε άλλες χώρες. Η μεγαλύτερη ποσότητα της παραγωγής των μεσογειακών εσπεριδοειδών προορίζεται στην Ευρωπαϊκή αγορά εκ των οποίων το 50% του προορισμού αποτελούν η γαλλική και η αγγλική αγορά. Συμπεραίνουμε ακόμη ότι τα εσπεριδοειδή αποτελούν μία σημαντική πηγή τόσο θέσεων εργασίας όσο και εισοδήματος.

10. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Δαπάνες δρχ.)

Τακτικού Προϋπολογισμού για τη γεωργία (εκατ. Δρχ.)

Έτος	Έκταση (στρέμματα)	Σύσπορο (τόνοι)	Εκκοκκι σμένο (τόνοι)	Βαμβ/σ πόρος (τόνοι)	Στρεμμα τική απόδοση (κιλά/στρέμμα)	Απόδοση ιών (%)	Αριθμός δεμάτων	Αριθμός Παράγωγων	Αριθμός συλλεκτι κών μηχανών
1985	2.090.000	526.045	163.277	281.405	251,70	31,04%		80.204	1554
1986	2.100.000	623.592	206.568	336.914	296,95	33,13	1086.661	79.291	1627
1987	2.020.000	571.051	173.510	307.776	282,70	30,38	795.662	73.762	1630
1988	2.560.000	749.807	233.863	400.432	292,89	31,19	1.086.66	90.000	1890
1989	2.800.000	829.049	268.429	447.561	269,09	32,38	1.1243.120	89.276	2046
1990	2.680.000	662.844	210.521	356.932	247,33	31,76	961.143	87.145	2100
1991	2.330.000	675.903	207.271	358.537	290,09	30,67	935.353	83.527	2242
1992	3.235.661	741.488	243.174	393.000	229,16	32,80	1.113.80	1.15.119	2398
1993	3.540.936	976.698	310.000	519.894	275,83	31,74	1.449.48	125.430	2571
1994	3.858.000	1.184.70	380.000	634.068	307,08	32,08	3.1796.70	136.000	2803
1995	4.444.000	0.1355.50	446.724	721.605	305,02	32,96	2.041.20	121.000	2379
1996	4.274.000	0.962.000	301.000	508.000	225,08	31,29	1.357.00	110.000	3063
1997	3.861.491	1.059.33	347.213	554.655	274,33	32,78	1.560.37	98.437	3049
1998	4.173.065	8.1182.45	387.329	624.806	283,35	32,76	1.1731.26	100.264	3080
1999*	4.295.710	4.1320.865	436.925	690.100	307,46	31,58	1.934.094	98.794	3100

Τα στοιχεία δεν είναι οριστικά

ΠΗΓΗ: Υπουργείο Γεωργίας

**ΠΙΝΑΚΑΣ 2: ΕΚΤΑΣΗ - ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΜΕΣΗ ΑΠΟΔΟΣΗ
ΒΑΜΒΑΚΙΟΥ ΕΤΟΥΣ 1999**

	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΕΚΤΑΣΗ (στρέμματα)	ΠΑΡΑΓΩΓΗ (τόνοι)	ΜΕΣΗ ΑΠΟΔΟΣΗ (κιλά/στρέμ.)
		1	2	3
71	ΑΛΕΞ/ΠΟΛΗ	192.635	47.500	247
73	ΡΟΔΟΠΗ	299.077	84.400	282
72	ΞΑΝΘΗ	64.608	16.993	263
55	ΚΑΒΑΛΑ	30.088	8.600	286
		586.408	157.493	269
52	ΔΡΑΜΑ	109.873	37.500	341
62	ΣΕΡΡΕΣ	398.689	145.000	365
54	ΘΕΣ/ΝΙΚΗ	184.184	68.000	369
57	ΚΙΛΚΙΣ	97.797	31.500	322
64	ΧΑΛΚΙΔΙΚΗ	22.970	6.500	283
59	ΓΙΑΝΝΙΤΣΑ	177.406	64.500	364
53	ΒΕΡΟΙΑ	165.122	49.000	297
61	ΑΙΓΙΝΙΟ	57.482	18.500	322
		1.213.523	421.000	347
45	ΦΑΡΣΑΛΑ	205.00	65.000	317
42	ΛΑΡΙΣΑ	542.000	182.000	336
41	ΚΑΡΔΙΤΣΑ	673.753	165.500	246
44	ΤΡΙΚΑΛΑ	183.815	51.500	280
43	ΒΟΛΟΣ	128.819	42.500	330
		1.733.387	506.500	292
06	ΦΘΙΩΤΙΔΑ	280.890	84.300	300
07	ΦΩΚΙΔΑ	1.661	308	185

02	ΑΤΤΙΚΗ	12.121	1.804	149
04	ΕΥΒΟΙΑ	18.237	5.749	315
08	ΘΗΒΑ	138.459	44.300	320
03	ΛΕΙΒΑΔΙΑ	190.186	59.500	313
		641.554	195.961	305
01	ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ	80.426	27.500	342
14	ΠΥΡΓΟΣ	29.004	9.620	332
		109.430	37.120	339
32	ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ	56	15	268
34	ΠΡΕΒΕΖΑ	6.068	1.561	257
31	ΑΡΤΑ	4.565	1.075	235
		10.689	2.651	248
83	ΛΗΜΝΟΣ	719	140	195
	ΣΥΝΟΛΟ	4.295.710	1.320.865	307

Τα στοιχεία δεν είναι οριστικά.

ΠΗΓΗ: Υπουργείο Γεωργίας.

**ΠΙΝΑΚΑΣ 3: ΣΤΑΘΜΙΚΟΣ ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΑΠΟΔΟΣΗΣ
ΒΑΜΒΑΚΙΟΥ ΤΙΣ ΠΕΝΤΑΕΤΙΕΣ (90-94) ΚΑΙ (95-99)
ΚΑΤΑ ΝΟΜΟ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ**

ΝΟΜΟΣ ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑ	ΣΤΑΘΜΙΚΟΣ ΜΕΣ. ΟΡΟΣ 5-ΕΤΙΑΣ (95-99)	ΣΤΑΘΜΙΚΟΣ ΜΕΣ. ΟΡΟΣ 5-ΕΤΙΑΣ (90- 94)
ΕΒΡΟΥ	185	174
ΡΟΔΟΠΗΣ	223	208
ΞΑΝΘΗΣ	201	178
ΚΑΒΑΛΑΣ	244	200
ΑΝ. ΜΑΚΕΔ. & ΘΡΑΚΗΣ	209	198
ΔΡΑΜΑΣ	261	264
ΣΕΡΡΩΝ	304	265
ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ	311	226
ΚΙΛΚΙΣ	301	218
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	242	161
ΠΕΛΛΗΣ	329	258
ΗΜΑΘΙΑΣ	303	218
ΚΟΖΑΝΗΣ	152	201
ΠΙΕΡΙΑΣ	301	200
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ	302	238
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ		
ΕΠΑΡΧΙΑ ΦΑΡΣΑΛΩΝ	298	329
ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΑΡΙΣΗΣ	321	307
ΚΑΡΔΙΤΣΗΣ	254	301
ΤΡΙΚΑΛΩΝ	260	301
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	302	297
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ	283	306
ΦΘΙΩΤΙΔΟΣ	307	272
ΦΩΚΙΔΟΣ	207	157
ΑΤΤΙΚΗΣ	138	144
ΕΥΒΟΙΑΣ	296	196
ΕΠΑΡΧΙΑ ΘΗΒΩΝ	294	262

ΕΠΑΡΧΙΑ ΛΕΙΒΑΔΙΑΣ	297	243
ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	297	256
ΑΙΤΩΛ/ΝΙΑΣ	306	291
ΗΛΕΙΑΣ	306	327
ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	306	298
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ	212	230
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	214	247
ΑΡΤΑΣ	228	245
ΗΠΕΙΡΟΥ	218	246
ΛΕΣΒΟΥ	171	87
ΝΗΣΙΩΝ ΒΟΡΕΙΟΥ	171	87
ΑΙΓΑΙΟΥ		
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	279	272

ΠΗΓΗ: Υπουργείο Γεωργίας.

11. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΙΒΛΙΑ

- Μαραβέγιας Ναπολέων, 1999, **Η ελληνική γεωργία προς το 2010**, εκδόσεις Παπαζήση.
- Μπουρδαράς Δημήτρης, 2006, **Η μεταρρύθμιση της Κοινής Αγροτικής πολιτικής**, εκδόσεις Παπαζήση.
- Μπρακατσούλας Βασίλης, 2003, **Η ελληνική γεωργία τα τελευταία χρόνια 1950-2003**, εκδόσεις Παπαζήση.
- Παπαγεωργίου-Δαμιανός-Στάθης, 2005, **Η αγροτική πολιτική**, εκδόσεις Σταμούλης.
- Ευάγγελος Χάρβεϋ, 1996, **Η αναμόρφωση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και η εφαρμογή ορισμένων νέων μέτρων διαρθρωτικού χαρακτήρα στην ελληνική γεωργία**.
- Παρουσίαση σε Συνέδριο, Μαρόκο, 1992, με τίτλο τα «Εσπεριδοειδή» στις Μεσογειακές χώρες του Abdel Jalil Saubry, 1992.

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ:

www.europa.eu.int